

SNOPUTNIK

ZORAN ŽMIRIĆ

SADRŽAJ

Prolog	2
<i>Pismo 1</i>	5
Vjetar koji grize grane	7
Metak koji je prevario fiziku	14
Pomak	20
Savičenta	26
Najbrži put za Bangalore	34
Akello	39
<i>Pismo 2</i>	43
Izgubljeno vrijeme	45
Ribe u staklenoj kugli	50
Kurukshetra	61
Onaj koji je obukao Mjesec	71
Broj koji nije slučajna (Iskustvo vode)	83

Med koji klizi po svili	97
<i>Pismo 3</i>	104
Slon koji jaše na mišu	107
Kamionom u Hyderabad	117
Milijun ljudi u selu s tri ulice	124
Razdvajanje od svojega Ja	134
Iluzija koja postaje istina	147
Narančasti svjetionik	154
<i>Pismo 4</i>	166
O autoru	168
Impresum	169

Napomena

Imena na sanskrtu transliterirana su i transkribirana te označena kurzivom.

PROLOG

Topot tvrdih tabana po ugaženoj crvenoj zemlji nadjačavalo je soptanje mladića ne starijeg od dvadeset ljeta koji je sumanuto trčao kroz šumu. Njegova se tanana sjena prelamala preko vitkog šiblja i rijetko izniklih palmi do vrha obavijenih zelenim puzavicama, a sitni su mu grašci znoja podrhtavali pod nosom dok je otvorenih usta hvatao zrak ne posustajući u naumu da dosegne cilj. Brzao je puteljkom što je plegao kroz vlažno zelenilo kao kakva zmija koja u laganim krivuljama vijuga između desetak nižih kuća zidanih nepravilnim ciglama od gline dovezene s obale rijeke Gingee. Sve nastambe bijahu prizemnice s izlazom na terasu namjesto krovišta, obijeljene vapnom i s dovoljno prostora za cvjetnu okućnicu; mali prozori tirkiznih obruba simetrično probijeni kroz zidove i vrata oslikana ornamentima od crvene zemljane boje, činili su da pročelja kuća izdaleka izgledaju poput djevojačkih lica našminkanih očiju i malih usta.

Prijatelji su ga primijetili kad je stigao nadomak dvorišta u zapadnom dijelu imanja. Znajući da se dogodilo nešto neuobičajeno, grupa od desetak njegovih vršnjaka ostavila je trenutne zanimacije, pohrlila mu u susret i okružila ga u trenu. U polunaklonu, oslonjen o koljena, mladić je pokazao rukom u pravcu iz kojega je dojurio, te između dva duboka uzdaha kratko dobacio:

- Učitelj!

Dok se dio studenata snebivajući pogledavao, nekoliko se njih bez traženja dodatnog pojašnjenja dalo u hjesomučan trk. Pohitali su u smjeru iz kojega je došao njihov prijatelj odbacujući pri tome metle, motike, grablje i ostale alatke kojima su svakog prijepodneva čistili okoliš svog duhovnog doma. Iznenadno pojačana aktivnost u dvorištu, u kojemu je rutina bila svedena na obavljanje dnevnih poslova u tišini, uzbunila je nekoliko majmunskih obitelji koje su se znatiželjno spustile s visokih palmi kako bi se usredotočile na ustrčale mladiće. Tek par minuta bilo je dovoljno da se mladi posvećenici, sva dvadesetčetvorica, okupe ispred prostora za meditaciju ne šireg od desetak metara. Bogobojazno su iz trka prešli u hod, da bi posljednje metre prehodali na prstima trudeći se umiriti dah dok su se u tišini prigibali kako bi posjedali oko učitelja. Okrugli je prostor bio opasan s dva reda cigala, dovoljno nizak da ga bez muke može prekoračiti omanji pas. Na četiri simetrične strane uzdizale su se čvrste grede od tikovine koje su pridržavale stožasti krov od sušene trave sad već skoro raspadnut od monsunskih kiša, a u sredini, na prostirki od lišća banane, leđa

uspravnih poput svijeće, sjedio je Sri Aurobindo.

Do njegovih nogu klečala su dvojica studenata koji su ga tek koju minutu prije oprali mekom krpom natopljenom u vodi u kojoj se od jutra namakao rukohvat šarenih cvjetnih latica. Svake bi noći, već sedam mjeseci, po dvojica mladića bdjela uz svog učitelja, da bi mu zorom osvježili tijelo te ga iznova ogrnuli čistim bijelim šalom od kašmira. Crna kosa zalizana uljem pačulija dijelila mu se na čelu i nestajala iza ušiju, padajući u sitnim kovrčama po ramenima. Lice koje su učenici s puno pažnje svakodnevno njegovali, bilo je prošarano prosjedim dlakama koje su uokvirivale usta i čvrstu bradu podno malo punije donje usne. Dim jasmiovih štapića pobodenih u pijesak oko njegove prostirke treperio je na povjetarcu potpuno neuobičajenom za ovo doba dana. Lahor je širio opojni miris koji se miješao s aromom što je dopirala iz kuhinje, aromom slatkiša natopljenih u ružinoj vodici i prelivekih kuhanim mlijekom s kardamomom. Svi okupljeni kleknuli su oko učitelja znajući da se iz svoje duge duhovne odsutnosti vratio s dobrim razlogom. Sri Aurobindo lagano odlijepi usne propuštajući mekani glas.

- Latice Božanskoga cvijeta...

Studenti se stisnuše oko sveca probuđenog iz višemjesečne meditacije, a nekoliko njih sklopivši dlanove padne čelom do tla. Sri Aurobindo zaokruži pogledom po njima primajući nesigurnom rukom bakreni lončić s vodom kojega mu je pružio jedan od dvojice što su uz njega probdjeli noć. Prije nego je otpio kratki gutljaj, upita:

- Koji je danas dan?

Najstariji među njima, poklonik u srednjim dvadesetima, na koljenima se primakne par centimetara k učitelju i s radoznalim smiješkom odgovori:

- *Svami*! Danas je dvadeset i četvrti studeni tisuću devetsto dvadeset i šeste.

Sri Aurobindo pogleda mladića obrativši mu se, a svi ostali nagnu glave prema naprijed želeći čuti dugo ušutjeli glas, znajući da se to što će se izreći tiče svih.

- Bog je sišao u fizičko!

Pogledom zatraživši posudu s vodom, Sri Aurobindo otpije nešto duži gutljaj. Udahnuvši, zašuti na tren, da bi nakon nekoliko dubokih uzdaha kojima je tijelu vraćao uspravane funkcije, jednako mirno, no znatno sigurnije nastavio:

- Prethodnog dana u selu Puttaparthi rodio se avatar.

Studenti se uskomešaju međusobno se pogledavajući i naginjući u šapatu jedni prema drugima, želeći provjeriti jesu li dobro razumjeli svog poučavatelja. Čak se i nekoliko najodvažnijih majmunskih sinova odvojilo od čopora koji je do tad stajao na sigurnoj udaljenosti te se, osjećajući neizdržljivu znatiželju, približilo krugu. Najstariji se mladić još jednom odvaži:

- *Svami!* Što nam je činiti?

Svetac sklopi oči:

- Već danas na ovome mjestu podignite *ašram*, mjesto gdje će biti dobrodošao svaki tragatelj za istinom. Ja se povlačim u šutnju dok god ova duša bude u ovome tijelu. Ovime sam vam rekao sve što sam vam ikada imao reći.

Još dok su njegove riječi komešale misli zbunjenih učenika, nad Pondicherry se spustila zavjesa srebrnih kapi, ispočetka nečujna i spora, a potom bučna i gusta poput niske perli što su visjele na vratima trgovina bengalskih draguljara, a razigrani se majmuni u skokovima uzverale uz palme zaustavivši se tek pod zelenim vrhovima.

* Duhovni učitelj

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Sveta Majko, zovem se Maria, kao i ti. Živim u San Vicenteu. Znam da na svijetu postoji još gradova koji se tako zovu, a ovaj u kojemu ja živim nalazi se sat vremena autobusom od Buenos Airesa. Oprosti mi što te uznemiravam, znam da imaš drugog posla i da svaki dan slušaš tuđe molitve. Znam i to da mnogi koji ti se mole imaju puno veće probleme od moga, ali te ipak molim da nađeš vremena za mene i da čuješ moju nevolju.

Ti znaš da ti se molim svaki dan i da me moja mama „Zdravomarijo“ naučila prije nego pisati slova. Znaš i to da sam ti se otkad sam bila mala uvijek molila prije spavanja i da sam s mamom svake nedjelje na misi. Možda od velike brige za sve ljude ti ne znaš da se prije ručka molim tvome Sinu. On će ti to sigurno potvrditi. Ja sam to nekako rasporedila jer mislim da nije u redu da za sve gnjavim samo tebe. Ovako sam si odabrala tebi se moliti navečer za moju obitelj, a prije ručka Isusu zahvaliti za blagoslove. To ne znači da i tebi nisam zahvalna na ručku i na svemu.

Pišem ti pismo jer ne mogu zapamtiti sve što ti želim reći. Zato sam odlučila da ti napišem što me muči i da ti to pročitam. Kad bih ti sve ispričala iz glave sigurno bih zamuckivala, a ti nemaš vremena slušati nekakvu Mariju iz San Vicentea pokraj Buenos Airesa kako u crkvi San Vincent Ferrer zamuckuje. Ovako ću ti reći sve, ništa neću zaboraviti i sve će ići brže.

Znam da sam ti pismo mogla pročitati i kod kuće, ali ipak sam odlučila doći u crkvu i to ti pročitati u Božjoj kući. Nekako sam sigurna da će moja molitva tako biti glasnija. Ima još nešto, da sam ti ovo čitala iz svoje sobe ti bi možda pomislila da mi nije jako stalo do pomoći jer sam lijena doći u crkvu.

Sveta Majko. Ti ćeš me najbolje razumjeti jer i ti si majka. Sve što u svom životu želim jest da i ja budem majka. Moja mama kaže da ću imati djecu ako Bog bude tako želio. Ali ja mislim da Bog ništa ne želi, on može imati sve što pomisli. Ja mislim da me je Bog zaboravio jer i on ima puno posla. Sigurna sam da je planirao i meni dati da budem majka samo mu je nešto omelo pažnju. Zato te molim da mu šapneš kako Maria Gomez iz San Vicentea pokraj Buenos Airesa želi dijete.

Tvoja Maria Gomez.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

*Unutarnji Glas može se čuti samo u praznini,
u stanju bez misli. Zato izoštri usredotočenost
do istančanosti, isključi misli i osjećaje.*

VJETAR KOJI GRIZE GRANE

Deblo smreke naziralo se kroz dopola spuštene rolete jedva odolijevajući divljačkim naletima bure. Dobro zabrtvljen prozor nije propuštao fijukanje kojim je vjetar pokušavao progristi grane, no sam prizor nasrtaja nevidljive sile na stablo budio je nelagodu i osjećaj nemoći. Kristijan se osjećao upravo tako. Sjedio je za širokim stolom nasuprot neurologu koji posljednjih deset minuta nije progovorio niti riječi. Gledao je kroz prozor iza liječnikovih leđa kako bura nad Kvarnerom kuha zapjenjenu modrinu noseći put Istre tamne trudne oblake. Sa stražnjicom na rubu neudobne stolice, savijen, blijed i trbuha slijepljenog uz leđa, Kristijan je čekao da mu prosijeda glava sa skupim naočalama na vrhu rimskog nosa priopći uzroke njegovih problema. Zamišljajući skorašnje čitanje dijagnoze nalik vjetru što nemilosrdno svrdla kroz smrekine grane, na trenutak se upitao hoće li ga ovoga puta razgovor konačno emotivno uzburkati, no odmah potom pažnju je posvetio pomnom promatranju prostorije. Ordinacija ni po čemu nije bila drugačija od svih ostalih koje je posljednjih godina posjećivao. Dok je liječnik začitan nad papirima tek tu i tamo nakašljavanjem davao znak da je prisutan, Kristijan je pogledom prelazio preko zidova uspoređujući ih sa zidovima ambulanti u kojima je zadnjih godina znao čekati tuđe odgonetke na pitanja kojima ga je njegov metabolizam iskušavao. Sve su te odaje imale isti teški miris kojeg je svojim ispaćenim, trulim uzdisajima, desetljećima iza sebe ostavljao tko zna koliki broj ljudi. Bijeli bi im zidovi u pravilu bili oblijepljeni reklamama za ljekovite preparate koji su sugerirali kako dulje živjeti, a čak su i zidni ormarići s neonskim lampama za očitavanje rendgenskih snimaka bili posve jednaki, zagasitih aluminijskih okvira i blijedo zelenih stakala. Jedino po čemu su se sve te ordinacije razlikovale bile su svijetle konture na crnim rendgenskim folijama ne baš jasnih motiva. Kristijanov pogled najduže se zadržao upravo na nizu takvih prikaza složenih u dva reda iza doktorovog desnog ramena. Taman kad je snimkama svoje lubanje odlučio posvetiti punu pažnju, doktor je konačno progovorio:

- Malo ste pričekali jer sam morao pročitati sve na što ste se do sad žalili, a tu je i dvadesetak nalaza i mišljenja drugih specijalista.

Kristijan je odšutio odgovor držeći kako će doktor nastaviti i bez njegovog uključivanja. Nije se prevario. Odlazeći posljednji nalaz na hrpu u žutoj kartonskoj košuljici, liječnik je skinuo naočale i krenuo:

- O.K., dok čekamo CT da vidimo redom. Dakle počelo je devedeset i prve godine, tupim

bolovima u predjelu čela?

Bio je to poziv Kristijanu da se uključi, no on je nezainteresiran za slušanje stvari koje je znao, čekao da prijeđu na bitno. Nastala je kraća šutnja u kojoj je po deseti put proučio nazive na drškama reklamnih kemijskih olovaka koje su virile iz čaše pokraj telefona, da bi na koncu konačno otvorio usta:

- Tako je počelo - procijedio je monotonim glasom. - A nastavilo se probadanjem i bljeskovima prvo kroz jedno, pa kroz oba oka. Onda su se bez nekog reda pojavljivale vrtoglavice, dvostruke slike. I ravnotežu sam znao gubiti. Napravio sam hrpu nalaza i svi su bili uredni.

Liječnik se ohrabrio vidjevši da je konačno dobio sugovornika.

- To vidim iz vašeg kartona. No u tom se trenutku stvar nije razvila u ovo što imamo sad?

Fiksirao ga je spuštene brade i značajno dignutih obrva kao lisica što sa sigurne udaljenosti iz rupe gleda lovačkog psa. Namjesto dramatičnije reakcije, Kristijan samo umorno trepne i nastavi:

- Prvo je rečeno da je psihosomatski. Kao, logičan nastavak PTSP-a.

- Vidim, bili ste na terapijama, prvo grupnim, a kasnije i pojedinačnim.

Kristijan se zagledao u liječnika:

- Da, pokušali smo, kako su to rekli? Razgovorima ponovno proživjeti traumu i prihvatiti je na emocionalno zreliji način.

Oslonivši laktove o stol liječnik je prekrizio prste, podmetnuo ih pod bradu i sa znatiželjom nastavio:

- I kako je to prošlo?

Kristijan se brecnuo u nevjerici na takvo pitanje:

- Kako bi prošlo? Ja sam savršeno svjestan svojih postupaka i nema tog razgovora koji ih može promijeniti.

Liječnik je krajičkom oka preletio preko nalaza na stolu listajući ih jednom rukom:

- Lijekovi nisu pomogli?

Opet je nastao kraći tajac za koji nije bilo jasno tko će ga prvi prekinuti. Gledali su se neko vrijeme. Kristijan je u vodnjikavim očima sredovječnog liječnika ipak uspio prepoznati istinsku zabrinutost, no teško je nalazio motiv za nastavak razgovora na način koji se od njega očekivao. Liječnik je pak vidjevši u Kristijanu nezainteresiranost odlučio ohrabriti mladića neka odgovori, no pokazalo se kako za to neće biti potrebe. S daškom iskrenog razočarenja Kristijan je odgovorio:

- Doktore...

Načinio je kratku pauzu kako bi se nagnuo prema stolu i pročitao ime s četvrtastog žiga.

- Denis Zvonarić. Umoran sam od ovakvih razgovora. Farmakoterapija? Tako zovete kljukanje lijekovima, je l'? Čemu to služi uopće? Da mi se digne raspoloženje u stanju u kojemu sam svjestan svega? Kakav oksimoron! Živjeti s onime što sam činio i istovremeno biti dobre volje?

Stavljajući ponovo naočale na nos doktor je još jednom prelistao papire posebno se zadržavši nad jednim.

- Uobičajena je praksa pacijentu smanjiti depresiju kako bi se kontroliralo psihotične simptome...

- Nisam ja pacijent nego ubojica! Razumijete li? Nema za to lijeka. Tu ne pomaže četrdeset miligrama Seroxata za doručak, ni sto miligrama Fevarina za večeru. Mene treba zatvoriti, a ne liječiti.

Doktor je osjetio nelagodu.

- Niti jedan sud vas ne bi osudio. Što ste učinili, učinili ste, procijenili ste da je tako najbolje.

- Ne bi me osudili jer ja o tome nemam što reći, osim da sam ubio. A to sudstvu ne bi bilo prvi put da čuje i vidi. Žrtve se brane vriskom, a ubojice šutnjom.

Liječnik je s iskrenim razumijevanjem gledao u mladića pred sobom. Tamnu tanku kosu škare nisu dodirnule barem godinu dana. Upale svijetloplave oči bez sjaja nasađene iznad sivih podočnjaka sporo su se kretale čak i kada bi razgovor prividno dobio na živosti. Iako obrijan, zbog pothranjenosti je bio nalik na kakvog isposnika, a čitavoj slici nije pomagao ni opušteni mišićni tonus lica, dok je blijeda koža jasno odavala osobu koja se godinama nije izlagala suncu. Brade spojene s prsima, usukan kao izgladnjelo pseto, činilo se da će se

prepoloviti ako se prigne još samo centimetar. Doktor je još jednom neskriveno odmjerio Kristijana i iznova u kartonu potražio njegov datum rođenja.

- Razumijem da ste jako mladi otišli u rat. Koliko ste imali? Nepune dvadeset i dvije? No činili ste što ste morali, imajte to na pameti.

Kristijan je podigao umorni pogled prema liječniku:

- Zadnji kojeg sam... nisam to morao učiniti. Svaki dan iznova povlačim obarač i želim da puška zaglavi.

Liječnik je odlučio da se razgovor ne pretvori u terapijski sastanak pa je nastavio s nešto manje sućuti u glasu:

- Vi ste pacijent od onoga trenutka kad ste zatražili medicinsku pomoć.

Kristijan je umorno puhnuo odbivši komentirati pa je nastavio u drugom pravcu.

- Tada nisam ni imao ove simptome. Četiri godine liječen sam onako, odokativno, napamet, a ovo je počelo prije pola godine.

- Ti glasovi, je l'?

- Ma, nisu to nikakvi glasovi - uzvratio je Kristijan s nešto ljutnje u glasu: - To su misli, barem ih ja doživljavam tako. I razgovaram s njima, sa svojim mislima. Ali ti odgovori i poruke koje dobivam... ne znam od kud dolaze, no jasni su kao što sada čujem vas. Vjerujte mi, nisam lud.

Liječnik je podigao slušalicu narančastog telefona. Pritisnuo je jednu od tipki i kratko zagrmio:

- Je l' konačno stigao CT?

Vratio je slušalicu pedantno na aparat i nastavio mirnijim tonom:

- Niste ludi, ali pričekajmo i nalaz CT-a, iako sad već i rendgen otkriva neke stvari koje se prije nisu vidjele.

Kristijan je našao snage za ironiju. Svidjelo mu se to.

- Odlična vijest, možete li je nekako javiti kolegi koji me je stavio na lijekove protiv

šizofrenije?

Doktor je pojeo gornju usnu podižući obrve:

- Znam za to. To se nikako nije smjelo dogoditi. No s obzirom na to da... Koliko dugo niste spavali? Kad kažem „spavali“ mislim na čvrsto spavanje od pet do šest sati u komadu?

Kristijan je nezainteresirano ušutio. Prebirao je po sjećanjima ne uspijevajući naći odgovora:

- Ni ne sjećam se kad sam zadnji put spavao. Možda, prije dvije godine. Ne znam. Teško mi je snaći se u vremenu, dani su mi i ovako svi isti.

- Sve bi se to moglo pripisati i nesanici, koja se pak može pripisati depresiji. Nesanica je mogući uzrok hipnagogije. Jesu li vam ikada spominjali hipnagogne fenomene?

Kristijan je nezainteresirano odmahnuo glavom.

- Ne baš.

Liječnik je nastavio:

- Manifestiraju se kao halucinacije koje se pojavljuju prije samog sna, kad čovjek zadrijema na trenutak. Mogu biti vidne ili slušne što je moglo odgovarati vašem stanju. Niste spavali, nemate apetit, bili ste iscrpljeni... vrlo je vjerojatno da sve to za posljedicu ima glasove koji vam se...

Kristijan je dignuvši desni dlan odlučno prekinuo daljnje objašnjavanje:

- Doktore to nisu glasovi. Ja ne čujem zvuk, već svoje misli. Samo što su čudne, nerazumljive. Kao da razmišljam o nejasnim stvarima koje sam sebi pokušavam rastumačiti. Ma... teško mi je objasniti, ali točno je da se to događa svaki put kad sam pospan. Tad ih čujem. Ne čujem ih, nego sam ih zapravo svjestan. I onda se trznem i od spavanja nema ništa.

Ordinacija se uz reski fijuk vjetra naglo otvorila. Kristijan se nije osvrnuo na kratki rafal potpetica znajući tko ga je i zašto otkucao po hrastovom parketu. Ne čekajući da mu sestra priđe, liječnik je poskočio na noge i preuzeo nalaze nakon čega ju je otpratio izgurujući vratima propuh. Ne skidajući oka s pristiglih papira spustio se u stolicu da bi se na neko vrijeme zagledao u samo njemu vidljivu točku. Konačno se uspravio, te u dva koraka prišao do ostakljenog ormarića kako bi spustio jednu po jednu Kristijanovu rendgensku snimku te

ih s ostalim nalazima sa stola spremio u veliku bijelu kuvertu. Kristijan je gledao u doktora razmišljajući kako su jedini ljudi koje je u zadnjih nekoliko godina sretao i s njima razgovarao bili ili liječnici ili poštari koji su mu donosili mirovinu. Svjestan da je takvo što potpuno neuobičajeno, nije ipak u tome nalazio ništa loše. Povlačenje u samoću netko bi možda protumačio kao bijeg, no on ga je vidio kao izbor kojeg je rado usvojio. Sjedeći duboko zavaljen u stolici, pogledao je u liječnika. Na licu mu je pročitao kako je konačno došao trenutak da zaokruže današnji pregled. Ipak je imao potrebu još nešto dodati.

- Problem je tim veći što mi se konstantno spava, a kako ne mogu zaspati, čujem ih skoro neprekidno. Te unutarnje misaone dijaloge koji me dodatno iscrpljuju.

Tromo je ustao i uzeo pruženu dokumentaciju očekujući konačno mišljenje. Doktor je šakama napunio džepove bijelog mantila, zaljuljao se na prstima i zaključio:

- Sve to što vam se posljednjih godina događa, ma koliko bilo komplicirano i teško povezano, sada dobiva jednu sasvim drugu dimenziju. Konačno imamo nalaz pred kojim svi dosadašnji padaju u vodu.

Riječi su prošle kroz Kristijana poput vjetra koji je vani i dalje svrdlao izložena stabla. Nebo i more bez kontrasta spajali su se s prozorskim okvirom razlijevajući se ordinacijom, njenim zidovima i podom, obavijajući čitav prostor sivilom što je brisalo siluete dvojice muškaraca koji su se gledali skoro pa s prisne blizine.

*Ne postoje ubojice i ubijeni, svi su oni
jedno. Prije nego ste se rodili dogovorili
ste se o svemu. Čak ste sebi odabrali i
ime. Ti također. Sjeti se što ti ime znači.*

METAK KOJI JE PREVARIO FIZIKU

Tek što je Kristijan za sobom zaključao vrata, netko je dva puta kratko pozvonio. „Poštar“ – pomislio je. Odložio je na komodu liječnički karton s nalazima i okrenuo ključ. Na vratima je stajao visoki čovjek. Na sebi je imao hlače od trenirke i kariranu crveno zelenu košulju ispod koje se napinjao veliki trbuh. Imao je oko sedamdeset godina, gustu pepeljastu kosu, a oči i obrve crne poput gara.

- Dobar dan, Kristijane – procijedio je starac više nego iznenađen onime što vidi – čuo sam vrata kad si došao, pa sam htio... htio sam provjeriti... je l' sve u redu?

Kristijan ga je gledao praznim pogledom. Jedva se prisilio odgovoriti:

- 'Dan.

Krupni starac oslonio se na dovratnik odmjeravajući Kristijana koji je shvatio njegov pogled. Posljednji put vidjeli su se prije godinu dana, a za to vrijeme Kristijan je izgubio toliko kilograma, da nekome tko ga je prije često viđao, nije bilo lako sakriti iznenađenje.

- Recite, barba Ognjene – nastavio je Kristijan jedva odljepljujući usne.

- Pa, ovoga, Kristijane, bio je poštar, a ti nisi otvarao. Mislim, poštar je pozvonio kod mene, hoću reći, zvonio je najprije kod tebe, a kako ti nisi otvarao... onda je pozvonio kod mene... da pita znam li gdje si, jer inače koliko znamo, uvijek si kod kuće... pa smo se zabrinuli...

Kristijan je sporo udahnuo i još sporije odgovorio:

- Dobro sam. Hvala.

Starac se premještao s noge na nogu povlačeći pamučne hlače preko trbuha.

- Znaš, Kristijane, nemoj misliti da ja brinem tuđu brigu. Mislim, poštar je pitao gdje si. Inače ja ne bih...

- Sve je u redu, barba Ognjene, bio sam vani, sad sam došao.

Starcu je laknulo vidjevši da Kristijan ne izbjegava razgovor. Nastavio je znatno veselije:

- Ma, dobro je, treba čovjek malo protegnuti noge. Poštar ti je kod nas ostavio mirovinu. U

najboljoj namjeri, znaš. Začudio se da nisi doma pa je pozvonio kod nas... no, to sam već rekao. Da, pitao me da li bih ja uzeo mirovinu za tebe, mislio je da ti sigurno nećeš otići na poštu po novac, pa da se ne vrati, mirovina mislim... nemoj krivo shvatiti, sve smo to u najboljoj namjeri...

Čovjek brže bolje pruži snop novčanica kao da ih se želi čim prije riješiti.

- Evo, sve do zadnje lipe je tu. Prebroji, molim te, da ne bi bilo...

- U redu je, barba Ognjene - blago je odgovorio Kristijan uzimajući novac: - U redu je, hvala vam.

Vrata susjednog stana otvore se i u hodnik bojažljivo istupi starica dobroćudnog okruglog lica.

- Kristijane - zazove i ne uspije zaustaviti suze.

Dok je dlanom prigušivala jecaj, rukom je visoko pod grlom pridržavala kućni ogrtač kako se ne bi raskrilio. Kristijan nije razumio plače li od radosti ili tuge. Starac se snuždio prizvavši je k sebi. Zagrlio ju je onako kako se grle prijatelji koji su za života prošli mnoge nevolje. Umjesto da utješi suprugu, muškarac se isto rastužio i slobodnije odmjerio Kristijana:

- Kristijane, kako živiš? Kako si?

Kristijan je već bio do pola zatvorio vrata, no ponovno ih je širom otvorio i iskreno odvratio:

- Kako sam? Pa da vidimo... Kad smo se zadnji put vidjeli? Aha, prošle godine na maminom pogrebu. Kao što i sami vidite, od tada sam izgubio nešto kila, naime, nemam apetit. Imam problema sa spavanjem, stalno sam umoran. Ljudi me opterećuju, oneraspoložuju. Nemam volje družiti se sa starim društvom, a do nekog novog mi baš i nije stalo. Prijateljima se odavno ne javljam, ne znam o čemu bih s njima razgovarao.

Stari bračni par skutrio se u hodniku slušajući kako Kristijan bez emocija nabraja svoje probleme.

- I s Majom sam se prestao viđati, - nastavio je recitirati kao da naizust govori popis za trgovinu - ne želim da me gleda ovakvog. Zapravo nemam volje družiti se ni s kim, ljudi me živciraju. Nemam volje ni s vama razgovarati. Nemojte krivo shvatiti, nije to zbog vas, iako nemam pojma zašto sad ipak tu stojim i govorim vam sve ovo. Eto, tako sam, ukratko. Kako

ste vi, barba Ognjene? A vi, teta Natalija?

Ognjen je zabezeknuto gledao u mladog susjeda ne znajući što odgovoriti. Natalija se pripila uz muža, sleđena od užasa izazvanog Kristijanovim monologom i mrtvim pogledom. Njihovo životno iskustvo nije bilo dovoljno da bi se mogli nositi s nečim ovakvim. Zaključivši da razgovor i ovako nije imao smisla, Kristijan zatvarajući vrata doda:

- Nije sve tako loše. Doktor mi je rekao da nađem neki hobi jer mozak treba stimulaciju. Imam tu neki film koji gledam svaki dan, a taman mi je vrijeme. Doviđenja.

Zaključavši za sobom, Kristijan se zavalio u mekanu fotelju prebacivši noge preko naslona za ruke. Odlučio je uzeti dovoljno vremena za razmišljanje. O svemu. Čak i o svom posljednjem ispaljenom metku. Mogao je odletjeti bilo gdje, no odabrao je završiti u tuđem srcu.

Usmrtivši mladog vojnika taj metak je na neki bizaran način prevario fiziku i vratio se Kristijanu odabravši točku desetak centimetara ispred mjesta gdje mu se sastaju obrve, da bi tu stao kao u kakvom limbu, čekajući njegov idući potez, neki krivi korak. Kamo god bi se maknuo, osjećao je ledenu točku ispred čela kako ga hladi blizinom donoseći tupu glavobolju čiju je podmuklost osjećao duboko u lubanji. Posljednjih godina skoro pa ritualno, u isto vrijeme, u deset sati i osam minuta, koliko je po sjećanju sat pokazivao kad je ispalio svoj posljednji metak, Kristijan bi sjeo ispred ekrana i stisnuo play na video uređaju. Kazetu s „Blade Runnerom“ nikad nije vadio. Ni sam nije znao koliko ju je puta uspio pogledati do kraja, no u posljednjih nekoliko godina najbolju je namjeru pokazao svakog dana. Ponekad bi stisnuo tipku za pauzu čekajući hoće li metak između obrva otpustiti svoju. Ponekad bi u iščekivanju i usnuo bez sna, budio se, gasio film, iznova ga palio, sve dok prošlog mjeseca, nakon toliko godina terapije po Deckardu, u deset sati i osam minuta, video uređaj nije iskopčao i s njim pod rukom izašao na balkon. Bio je to prvi put u do tada tko više zna koliko mjeseci, da je iskoračio iz dnevne sobe. Zahrđali bronhi propustili su oštri zrak do dna duktalnih vodova na što su pluća bolno odgovorila kašljem. Oči su mu se nešto lakše privikle na difuzno blještavilo iza oblaka dok je pogledom skupljao rasute mehaničke dijelove i polomljenu plastiku u prizemlju. Uzdahnuo je pomislivši: „Moram kod doktora“. Metak mu je još neko vrijeme lebdio ispred čeonke kosti, i dalje mu u valovima isporučujući glavobolju, no barem se nakon niza godina odlučio pokrenuti.

Sjedio je u dubokoj fotelji od smeđe kože držeći na krilu svoj liječnički karton i gledao u ugašeni televizor. Poželio je san. Koliko se god do tada opirao spavanju, konačno je svim svojim bićem poželio što čvršće zaspati. U djetinjstvu se nikad nije uspio sprijateljiti sa spavanjem. Roditelji bi ga otpratili u krevet odmah nakon Dnevnika, a on bi se, još

nedovoljno umoran, prevrtao po postelji i rukama pritiskao uši kako ne bi čuo njihov smijeh i smijeh njihovih gostiju, ili glasne komentatore i stadionsku huku sportskih prijenosa u kojoj mu je otac uživao kad god je za to imao prigodu. Tada bi kažiprstima zatezao sljepoočnice kako bi stanjio oči jer je čuo da Kinezi bolje vide u mraku, te bi pogledom tražio Wiehlerov goblen koji je visio na zidu nasuprot njegovom krevetu. Bio je to tek jedan od mnogih sličnih primjeraka u roditeljskom stanu u kojemu su zidovi svake prostorije bili ukrašeni morskim motivima od šarenog konca. Jedrenjak u magli, Jedrenjak u oluji, Jedrenjak u buri... Kristijan bi zamišljao da je kapetan poput svoga oca, no na nekom škripavom jedrenjaku punom poslušnih bradatih mornara koji bi za svog malog zapovjednika učinili sve, pa čak i plovili oko svijeta dok im vođa ne utone u san. Kad je poodrastao, snu se opirao misleći da će se dok bude spavao dogoditi nešto jako važno za čime će kasnije žaliti, a tu mu ništa nije pomagalo, ponajmanje plovidba divljim Wiehlerovim morima uokvirenim gipsanim ramovima boje starog zlata. Tako ga je i sada, iako je odlučio zaspati, san držao podalje od sebe. Jer odlučiti nije bilo isto što i dopustiti, a dopustiti sebi da u gustom katranu grizodušja napravi čak i maleni korak koji bi ga bar na tren udaljio od depresije, nikako nije bilo malo. No nemir je još uvijek bio previše snažan da bi dopustio snu da mu zalijepi kapke.

Smotao je kartonsku košuljicu s liječničkim nalazima i neko vrijeme kroz takav durbin gledao predmete po sobi. Potom je ustao vukući se po stanu kao da posrće pod ogromnim križem. U hodu je dlanom pratio brodski pod koji se duž kuhinjskog zida pružao niz hodnik prepun mornarskih čvorova što su poput umjetnina uokvireni na zelenom platnu visjeli sa zidova. Zastao bi svakih par koraka oslonivši glavu na zid, sudarajući se s brodskim barometrom, mjeračem vlage, sekstantom, anemometrom... zastajkivao kraj svakog keramičkog svjetionika pokušavajući iz prošlosti prizvati bilo koju emociju zbog koje bi zaplakao. Uzalud. Olakšanje te vrste nije uspio potaknuti. Prisjetio se što mu je liječnik rekao prije nego mu je vratio nalaze. „Katkada se tumoru u dubokim dijelovima mozga ne može prići.“ Imao je osjećaj kao da su te riječi izgovorene za nekog drugog, pa je čuvši dijagnozu pomislio kako bi se trebao barem malo uznemiriti, jer drugačije se i ne priliči. No ostao je pribran, gotovo nezainteresiran, kao da mu je rečeno da ga u prizemlju čeka taksi iako je već odlučio da će pješачiti. Čak mu se na tren učinilo kako je takvu dijagnozu priželjkivao jer bi mu konačno donijela olakšanje koje sebi nije imao hrabrosti priuštiti.

Osjetio je prazninu pomislivši da je beskoristan jednako kao i brodski uređaji koji su umjesto na kakvom plovilu mrtvo visjeli sa zidova u hodniku. Bio je poput kompasa mesinganog okvira i ukočene kićene magnetne igle, kao durbin okrhnutog srebrnog obruba zbog kojega je dobio batine koje pamti i danas, odbačen na postolju bez da je ikad itko svoje oko priljubio

uz njegovo. Neiskorišten poput osmokrakog kormila od ebanovine koje se, razapeto čavlima kraj sata u obliku vesla, desetljećima nije pomaknulo.

Jedino što je od svega uspio uobličiti u pitanje, bilo je kratko i hladno zanimanje za vrijeme koje mu je preostalo. Liječnik mu nije pokušao ponuditi terapiju. Jasno mu je dao do znanja kako bi mu operacija uništila važne strukture mozga zbog čega bi se iz narkoze probudio paraliziran, slijep i oštećenog intelekta, a s obzirom na to da bi pravi učinak izostao, sve to nije bilo vrijedno pokušaja. Najbizarnije je bilo to što ga je nesanica održavala živim. Svako padanje u san povećavalo je mogućnost za dubokom komom iz koje se više ne bi probudio. Posljednje što je prije izlaska iz ambulate čuo bilo je: „Samim čudom ste živi. U najboljem slučaju imate mjesec dana. Pokušajte ih iskoristiti najbolje što možete.“

Poželio ih je iskoristiti upravo tako da konačno zaspe čvrstim snom iz kojega se više ne bi budio, no za to je trebalo nešto više od želje.

Vrijeme je da počneš koristiti sve instrumente koje sam ti dao. Bit će teško, jer nije jednostavno vidjeti istinu u onima koji ti nisu dragi. Ali jesu, i oni su istina. Ustraj i stići ćeš do točke kad ćeš i u drugima i oko sebe sve manje primjećivati loše stvari. Ne zato što ih više neće biti, već zato što si zakoračio putem na kojemu ćeš odbaciti takve osobine. Pred tobom su iskušenja i poteškoće... no uz tebe sam. Biti utjelovljenjem istine jedini je razlog zašto je tako divno biti na zemlji.

POMAK

Nakon dugo vremena Kristijan je osjetio neodoljivu potrebu napustiti stan. Posljednjih godinu dana živio je sâm, što se, gledajući unazad, pokazalo kao prednost. Znao se tu i tamo zapitati kako bi se njegova majka nosila s depresijom koju je proživljavao. Na mahove ga je ispunjavao osjećaj praznine, koja mu je majčinim odlaskom ostavljena, ali i spokoja jer je znao kako bi im oboma bilo puno teže da je poživjela. Umrula je malo nakon njegovog povratka u civilstvo. Susjede su na bdijenju pričale kako ponekad briga i tuga čovjeka grizu sve dok se ne pretvore u rak. Otac koji je čitav život tukao more, nikad nije doista osjećao da ima obitelj. Svake bi se godine pojavio, ciklički, poput godišnjeg doba, zadržao se par mjeseci namećući autoritet i uzurpirajući prostor koji je dječaku nenaviknutom na oca i bez njega bio sasvim ugodan, da bi opet na duže vrijeme odlazio i slikama dalekih gradova, sina i suprugu povremeno podsjećao na sebe. Razglednice koje su stizale Kristijan je u jednom trenutku prestao pribijati na ploču stiropora obučenog u plavi baršun iznad radnog stola. Bio je to njegov prvi korak prema potpunom odvajanju od oca. Kako je vrijeme prolazilo tako mu je i otac postajao sve dalji, da bi se ono malo privrženosti što je prema njemu ikada osjećao, na koncu, pretvorilo u odbojnost.

Stari je već debelo uživao mirovinu kad je sahranio suprugu, ali sa sinom koji se iz rata vratio šutljiv i povučen, pod istim je krovom izdržao tek nepunu godinu dana. Jednog se jutra jednostavno spakirao i s dva kofera u prtljažniku preselio u svoju rodnu kuću u Savičenti. Kristijan je ostao u stanu, sâm, baš kako mu je najviše i odgovaralo. No stari kapetan nije dugo uživao istarsku idilu. Jednog popodneva susjedov ga je pas našao u vinogradu kako sa škarama za obrezivanje loze sjedi usred lijehe naslonjen o trs. Dok je lavež privukao prve znatiželjnice, već je bio ukočen. Presavio se poput hrpe starih krpa koje je netko u prolazu odbacio.

Činjenice da je Kristijan prekinuo sve veze s prijateljima i poznanicima, te da mu je dugo vremena jedino lice koje je susretao bilo ono suhonjavog poštara koji mu je petog u mjesecu donosio mirovinu, nisu ostavljale previše nedoumica u pronalasku nekog drugog mjesta na kojemu bi se mogao posvetiti sebi. Shvatio je kako mora dobro organizirati vrijeme koje mu je preostalo, a to u tjeskobnom stanu u kojemu je proveo cijeli život, nije bilo moguće. Što je više prebirao po mislima, to mu se Istra činila logičnijim rješenjem. Uvijek je obožavao izlete poluotokom. Čim bi izašao iz tunela s onu stranu Učke, osjećao se kao da je netko digao zavjesu nad svijetom. Boje su bile jasnije, mirisi konkretniji, čitav se prostor uvlačio pod

kožu, u nos, pluća, prožimao ga i punio lakoćom. Tu se osjećao poput ribe u vodi, okružen i ispunjen ugodom.

Prisjećao se kako je s roditeljima na biciklima tjednima krstario Istrom. Penjanje uz Motovunsko brdo gdje je magla brisala vrh zvonika Svetog Stjepana, šetnja oko srednjovjekovne utvrde, pogled na Oprtalj i zelena vinorodna polja. Uz vinograde ispod Višnjana, kraj visokih čempresa na plandovanje put starog kaštela u Taru. Pa do Poreča uz rivu, do Vrsara pa niže uz Linski kanal na objed u konobi na obali zaljeva, sve do stare crkve u centru Vodnjana. Potom kroz crne borove do crvenih crjepova Fažane, par krugova oko kamenog korita javne slavine u centru Peroja sve do Barbarige usput zastajkujući kako bi se potajice nabrao stručak mirisnog ružmarina iz nečijeg vrta. Počinuli bi iza crkve Svete Foške, potom dalje kroz puteljke opasane gromačama gdje se skrivao roditeljima u pastirskim kašunima zabavljajući se njihovim dozivanjem. Izležavao bi se u tankoj čipki hlada što ju je sunce isplelo po livadama kroz grane maslinika, naganjao se s oštrodlakim kozama što su brstile nisko raslinje duž obala Kamenjaka prije nego bi se rastrčale prestrašene strancima, spavao pod vedrim nebom u Šijanskoj šumi, doručkovao iz ruksaka, pa u centar Valture par krugova oko žute crkve, opet dolje preko Ližnjana na jurcanje za plavim leptirima. Pamtio je vožnje kroz mirisne nasade lavande koja bi se upetljavala u lanac bicikla i iz kojih je izlazio išibanih nogu, ali preplavljen aromom ljubičastog. Ipak, od svih doživljaja najdublji pečat u njegovom sjećanju ostavila je Premantura. Kad je razmišljao o tome što ga tako ugodnoga veže uz to mjesto, nije se mogao sjetiti konkretnih stvari ili događaja, bila je to jedna zaokružena punina i bezbrižnost kakvu ni prije ni kasnije nije doživio.

Nakon dugo vremena osjetio je mišićni pomak koji je odavno utrnuo, usne su mu se zategnule u osmjeh. Istovremeno se sjetio oca, te daleke figure s kojom nikad nije uspostavio prisan odnos. „Da sam ga barem koji put posjetio“ – pomislio je. „Umro je tako naglo i među nama ostavio toliko toga nedorečenog. Mislio sam da imamo vremena, da će živjeti još barem deset godina!“ Kako mu je ta misao prošla glavom, istovremeno je u sebi čuo drugu koja se činila poput laganog prijekora: „Kako si bio siguran da ćeš ti živjeti još deset godina?“

„To je istina. Mogao me jednostavno pregaziti auto i umro bih prije staroga. Tako gledajući nema smisla činiti bilo što. Što sam drugo trebao?“

„Djelovati. Ako poželiš djelovati, učini to odmah.“

Ako bi se s prozora na južnoj strani do kraja odgrnuo baldahin od bijele indijske svile s uzorcima rasplesanih slonova među plavim bambusovim lišćem, prostor bi se osvijetlio prirodnim svjetlom sve do kraja kuhinje obučene u sterilno bijele keramičke pločice kojom su dominirali plavi kuhinjski elementi. Blagovaonicu i kuhinju dijelio je lučni nosač od paljenog drva kojim se, dok ih je imao tko zalijevati, ispreplelo nekoliko kućnih bršljana. Zid prema blagovaonici, umjesto vratima, bio je probijen voltom od crvene cigle koja je fizički dijelila dnevnu sobu od mjesta za objedovanje u kojemu je dominirao veliki ovalni stol sa šest stolica od libanonskog cedra. Dok je bio dijete, Kristijan je upravo za tim stolom često risao svoje omiljene motive. Gledao bi kako vjetar njiše svilu s bambusima i na papir precrtavao trapave slonove koji su plesali između njih. Ako dio slonova ne bi stao na jedan list, iz likovne bi mape uzimao čist papir, prisanjao ga uz gotov crtež i bojicama širio ostatak krda koje se ispreplitalo s čvornatim zglobovima bambusove šume. Flomasterom bi numerirao stranice slažući ih po tlu blagovaonice, sve dok se više nije imalo gdje kročiti, nakon čega bi ih selotejpom nizao uz gredu sa zelenim povijušama. Majka mu je znala govoriti neka se s crtežima povuče u sobu, no on je radije otrpio malo prijekora i ostajao u njezinoj blizini. Iako je u svojoj sobi imao radni stol, birao bi blagovaonicu gdje mu je osjećaj sigurnosti stvaralo majčino zveketanje kuhinjskim loncima.

Kristijan je leđima kliznuo uz gredu i primirivši se sjeo između lončanica s osušenim puzavicama. Pustio je ruke da mu kroz krilo propadnu na pod, zatvorio oči i usporio disanje. Duboki udah, par sekundi mira, potom duboki izdah. Nije razmišljao ni o čemu, samo je osluškivao svoje disanje. Čak mu se učinilo da si čuje krvotok.

„Ali očito je da s vremenom ne raspolažemo svi jednako.“

Odgovor je stigao istog trenu.

„Svi ljudi na svijetu imaju na raspolaganju jednako vremena. Točno dvadeset i četiri sata, nitko nema ni više ni manje. Na tebi je kako ćeš ih iskoristiti.“

To je bilo to. Iskoristiti vrijeme. Djelovati. Ustao je i otišao u sobu, otvorio ormar, izvukao stari sportski ruksak koji je zadnji put nosio u srednjoj školi i počeo ga natrpavati stvarima. Soba nije bila pretjerano prostrana, a s naguranim namještajem u svakom kutu, djelovala je još i manja. No za svakodnevni učenički život služila je kao da je palača. Uska tek toliko da bi joj odrastao čovjek u odručenju mogao dotaknuti zidove, od vrata do izlaza na balkon prostirala se kojih desetak koraka. U tom tunelu smjestio se krevet s ormarnim mostom, radni stol i polica s knjigama, sve u istoj nijansi javorovine s crvenim frontama. Sigurno je te

'76-e., kada je kupljena, bila pravi hit među imućnim građanima. Nažalost, soba kvadraturom nije pružala dovoljno prostora za još jedan mali ormar ili barem kutiju u koju bi stale igračke, pa je rješenje za taj nedostatak prostora bilo više nego radikalno. Kao dijete, Kristijan je naime imao svega nekoliko igračaka. I danas su na polici u napadačkoj formaciji stajali Indijanci od crvene plastike, posljednja šestorica iz svog plemena, limeni automobil s nacrtanim vozačem i brod od Lego kocaka koji jednom složen nikad više nije bio rastavljen. Čak je i lopta koju je u ulici imao baš svatko, uključujući i djevojčice, bila rekvizit za koji su Kristijanovi roditelji odlučili da joj u sobi nema mjesta. Držali su kako, uostalom, loptu imaju svi drugi pa ako je društvu i bilo do igre, lako bi se snašli. Na nogometnim treninzima igralo se pak s klupskom, pravom kožnom balunkom. I sada je Kristijan, baš kao i davnih dana u ruksak trpao; donje rublje, čarape, majice. U jednom se trenutku iznova obeshrabrio sjetivši se koliko mu napora iziskuje obično penjanje uz stube. One utakmice činile su mu se kao prizori s fotografija iz nečijeg tuđeg života. Dok je u pretince sa strane naguravao stvari potiho je ponavljao:

- To je sve od tumora. Bolestan sam.

Nije pritisnuo prekidač na kupaonici, svjetlo s hodnika pojačano odbljeskom iz okruglog ogledala bilo je dovoljno da prepozna gdje stoje žileti, sapun, ručnik. Spustio se na pod naguravajući zatvarač preko natrpane torbe i stenjući ponavljao:

- To je... tumor. To je od... bolesti.

Kao tihi šapat iza uha prepoznao je novu misao koja mu se obraćala: „Sve je točno onako kako treba biti.“ Kristijan se primio rukama za glavu i povikao kao da pred sobom ima sugovornika:

- Ako sve ovo umišljam, ako sve ovo nije istina, zašto ne čujem misli bilo kad nego samo onda kad ne želim o ničemu razmišljati!? Samo tada me gnjaviš!

Glas mu je zadrhtao tako da je bilo teško razaznati je li potresen bujicom tuge ili iznenadne radosti. I sam se čudio toj nejasnoj mješavini plača i smijeha. Sjeo je na pod i obuo se, nakon čega je još jednom prošao kroz stan u kojemu je odjednom osjetio neizdrživo gušenje. Otac je s putovanja donosio predmete kojima je majka pod svaku cijenu morala pronaći mjesto, pa je stan bio pretrpan detaljima raznih stilova zbog čega je prvotni multikulturalni šarm ubrzo prerastao u gomilu nespojivih etno detalja. Iako su svi ti predmeti svaki za sebe zračili sugestivnim oblicima i bojama, u tolikoj količini na uskom prostoru činili su da životno

okružje izgleda kao antikvarijat. Činjenica da je otac u stanu boravio tek pokoji mjesec godišnje nije ga pokolebala u njegovoj jednostranoj i sasvim sebičnoj odluci da sve što je unio preko praga, zaslužuje svoje mjesto, bez obzira na volju stalnih stanara, njegove supruge i njihovog jedinca. Dva suprotna zida u dnevnoj sobi bila su oblijepljena zagasito sivim tapetama maslinastih floralnih uzoraka dok su druga dva bila obojena pariško modrom od kojih je jedan u cijelosti bio zaklonjen masivnim regalom od trešnjina drva što je sezao sve do bijelog stropa uokvirenog grimiznom bordurom. Po sredini je visio brončani luster s kristalnim suzama koji nije često korišten, pa je više osvjetljenja davalo nekoliko stojećih lampi od kojih su najdominantnije bile dvije s retro abažurum od narančaste plastike i jedna pravokutna drvena obložena jutenim platnom s rubovima od brokata. Po zidovima su visjele afričke maske, ulja na platnu s portretima kapetana starih kvarnerskih pomorskih obitelji, gobleni s morskim motivima, crteži i grafike ženskih aktova, a u podnožju svega globus od trešnjina drva s oktogonalm postoljem i aluminijskim meridijanom u čijoj se šupljini držao alkohol kojeg nitko nije pio. I nekoliko žičanih instrumenata s raznih krajeva svijeta našlo je svoje mjesto u kutovima dnevne sobe; balalajka s obale Kamčatke, koto iz Osake, vina iz Vadinara, cardiffska harfa. Ako je na njima i ostala koja žica, bila je zahrđala i bez ugodnog tona.

Nasred mekanog iranskog tepiha koraljno crvene boje i bijelih arabeski, umjesto stolića ukopala se masivna škrinja od afričkog oraha ojačana kovanim šarkama, a po niskim policama od raznih kovina i pletenog šiblja nagurali su se pedalj visoki totemi iz Južne Amerike, afričke drvene rezbarije, kinesko posuđe, zvučne kutijice iz Amsterdama, svijećnjaci iz Aqabe, tibetanske bakrene posude i sva sila rezbarija od jantara i žada nepoznatog porijekla. S jedne od polica u dnevnoj sobi Kristijan spusti keramički ćup, zavuče u njega ruku te izvuče prijenosni radio, kojeg omota kabelom od slušalica i ugura u džep. Još dok ga je držao u ruci, iznova ga je posjetila misao:

„Misli možeš čuti onda kada se podesiš. Na radiju imaš srednji i kratki val i visoku frekvenciju. Ako ne podesiš na valnu duljinu visoke frekvencije, stanice se preklapaju i čuješ šum. Ako podesiš, prijenos je čist. Kad isključiš misli i emocije, tada si na visokoj frekvenciji. Ostani podešen!“

*Svako je biće mješavina dviju niti; iluzije
i Božanstva, tijela i duše, materije i
svjesnosti, individualne i Vrhovne duše, i
oboje su stvoreni od iste tvari. Oni su kao
dva mlinska kamena za mljevenje – prvi
se okreće, a drugi je stabilan temelj.*

SAVIČENTA

Prošle su godine otkad je Kristijan sjedio za volanom, čega bi postao svjestan svaki put kad bi nekontrolirano nagazio gas ili s mukom naguravao mjenjač. Do Cerovlja je vrludao preko pune linije izazivajući vozače iz suprotnog pravca na nervoznu gestikulaciju i blendanje, da bi kod Pazina konačno uhvatio kakvu takvu rutinu. Do Žminja je već osjetio potpunu sigurnost, pa je posljednjih desetak kilometara samouvjereno zaključio da bi ovako mogao voziti satima. Parkirao je pokraj crkve svetog Antuna Opata, gotičkog zdanja iz 14. stoljeća koje je između obližnjih kuća izgledalo poput novogradnje. S torbom o ramenu zaputio se prema glavnom trgu gdje se nalazila očeva rodna kuća. Sporim je hodom došao do bunara želja, gdje je zastao na par dubljih udisaja kako bi povratio snagu. Iako je pješao tek nekoliko stotina metara, nakon dugogodišnje neaktivnosti za njegovo je tijelo ovo bila prava avantura. Stupio je unutar malog središnjeg prostora okruženog metar visokim zidom iz kojeg je virio parapet dovoljno širok da se na njega kratko sjedne i otpočine.

Središtem je dominirala šterna nadsvođena savijenom čeličnom krunom. Odavno je bila izvan funkcije, pa je prohrđali metalni luk tek izgledom podsjećao na to da joj se kroz alku pri dvostruko zakrivljenom vrhu nekad davno provlačio konopac s vjedrom. Davnih su dana oluci svih obližnjih kuća bili spojeni u sustav kanalića koji je kišnicu s krova odvodio do šterne za koju nitko nije znao kada je ljudima prestala tažiti žeđ, a kada je postala mjestom za napajanje snova. Kristijan se spustio na koljena prisjetivši se kako je na ovom mjestu kao dijete ubacivao novčiće. Iako je razmišljao o tome nije se mogao sjetiti je li ikad išta poželio, no jasno se sjećao zvuka kojeg bi stvarala bačena kovanica. Bio je to duboki i kratki pljusak, obliji i od bunara i od novčića. Ponekad bi se metal odbijao o kamene stjenke stvarajući zvonki odjek koji je trajao dugo nakon što bi pljusak utihnuo. Prišao je starom bunaru i primijetio da je ruzinavi poklopac zabavljen lokotom i lancem. S dna se dizao miris ustajale vode i vlažne mahovine ne baš ugodno draškajući nosnice. Kiša koja je visjela nad Istrom mirisala je puno bolje. Prignuo se ne bi li provjerio može li se kakvom varkom novčić ipak ugurati u bunar i uočio kako je lanac dovoljno labav da se poklopac može odići za dobar pedalj. Odlučio se zabaviti novim otkrićem. Zavlačio je prste ispod poklopca pogledavajući ispod njega u očekivanju da kakav gušter svojim trkom cijelom prizoru udahne natruhu života. Bar ih je tu uvijek bilo, skrivenih u hladnim pukotinama kamena, skutrenih između fuga i poklopca cisterne, čekali bi da se ljudi odmaknu kako bi nastavili raditi ono što usred ljetne žege gušteri već rade na ovakvim mjestima. Sjetio se da je ovo prvi put od kako

posjećuje Savičentu, a da nije ljeto, zaključivši, ne baš s punim uvjerenjem, kako je to razlog zašto je mjesto ovako mrtvo.

Činilo mu se da ga zanimanje za stari bunar vraća životu nudeći mu opcije o kojima dugo nije razmišljao. Izvadio je kovanicu i položio je na rub šterne zamislivši se, no nije uspio dokučiti koja bi ga želja u ovaj čas učinila sretnim, ozdravljenje ili smrt. Uhvatio se kako je jednostavno zatupio, shvativši da nema nikakvih želja, i ne razmišljajući da je u tom času bio možda i jedini ljudski stvor koji u svom srcu nije imao potrebu za bilo čime. Sjetio se tada da ga je i kao dječaka više zabavljao onaj zvuk novčića koji bi bućnuo u vodu nego li priča o tome kako će mu se nešto ostvariti. Shvatio je da je od malena bio lišen maštarija koje su s velikom vjerom gajili čak i puno stariji od njega.

S noge na nogu uputio se prema trgu prošavši pokraj kaštela Grimani za kojeg se govorilo da je najljepša građevina koju su Mlečani ostavili u Istri. Sjetio se kako mu je otac pripovijedao ono što je njemu kazivao njegov, da je kaštel tijekom stoljeća u više navrata bio rušen pa iznova obnavljan zbog čega mu se neprekidno mijenjao izgled. Stajao je pogleda uprtog u jednu od tri kule što su se izdizale iznad zidina i razmišljao kako li je ovo zdanje prvotno izgledalo. Osjetio je bliskost s tim kamenim dvorcem pomislivši kako je i on sam, ovakav, čovjek kakvim je postao, posve drugačiji od dječaka kakav je bio. Bilo je to isto tijelo, sazdano od iste materije, no opet posve drugačije, skoro pa tuđe, a sve te fizičke promjene kroz koje je prolazio, od naglog debljanja uslijed jakih lijekova, do pothranjenosti zbog gubitka apetita, od kratke kose s kojom je izgledao mlađe, do dugačke koja bi mu dodala nekoliko godina, od dvomjesečne brade, do glatko obrijana lica, sve je to jednako bio on. Svaki put drugačiji, ali ipak on. Pomislio je kako je sve fizičke promjene doživljavao s istim osjećajima i prema svijetu i prema samome sebi. Kako god da je izgledao, koliko god je konfekcijskih brojeva u kratko vrijeme promijenio, iznutra je uvijek bio krletka s uginulom pticom. Tada je konačno shvatio da se jedina stvar koja ga je u životu činila boljim ili lošijim, očitovala u tome koliko je prema sebi i svijetu bio spreman otvoriti srce. Tjelesno je potrebno za funkcioniranje u svijetu, no ma kako izgledalo, tijelo je tek obitavalište duše u čijoj je prirodi da raste. Kao obasjan nevidljivim suncem, Kristijan osjeti zrak u plućima pa čilim korakom potegne prema kući.

Nekoliko je puta ramenom svojski pritisnuo vrata prije nego je uspio zakoračiti unutra. Zapahnuo ga je žestok miris nalik onome koji bi tinjao u mjesecima zatvorenim ormarima, samo što je ovdje zadah bio višestruko snažniji. Okrenuo je prekidač ne očekujući ništa, no ugodno se iznenadio kad je prostor obasjalo svjetlo, pogotovo što je sad jasno vidio kako je

ono što je prvim korakom pomeo u mraku, bila gomila neplaćenih računa među kojima su najbrojniji bili oni za struju.

Kuća je bila malena kamena katnica u čijem se prizemlju nalazila konoba s vinskim bačvama i kamenicama za maslinovo ulje, dok se do gornjeg stambenog dijela penjalo vanjskim kamenim stubištem. Svih dvadeset i pet kvadratnih metara kata činila je jedna prostorija u kojoj se kuhalo, jelo, pralo i spavalo. Drveni su strop nosile masivne grede koje su još uvijek dobro izgledale, a jedina intervencija od dana kad je kuća izgrađena do danas, bila je struja povučena s najbližeg stupa ulične rasvjete. Uz zid, nasuprot ulazu stajao je kamin s prostorom za cjepanice i jednim manjim otvorom koji je služio kao krušna peć. Sve uokolo bilo je zaprašeno sitnim pepelom koji se poput sivog pudera prosijao s prljavog ložišta još neočišćenog od posljednje vatre. Prostorom je dominirao masivni drveni stol, uz malo stiskanja dalo bi se oko njega posjesti desetak ljudi, samo kad bi se tu našlo više od jednog tronošca. Na lijevom zidu od ulaza, odmah ispod prozora sa zelenim škurama, bila je prislonjena kamena klupčica prekrivena šarenom tkanicom, a nasuprot njoj u kutu drugog zida šepurio se visoki krevet ispod kojega se smjestila drvena škrinja i ponešto kućnog alata i posuđa; bakreni kotlić, nekoliko keramičkih zdjela, gradele i par žarača. Uz noćni ormarić na podu kraj kreveta ležao je prevrnuti limeni lavor od bijelog emajla s cvjetnim uzorkom, a do njega oboreni tronogi žičani nosač boje bjelokosti. Na zidu iznad kreveta visjela je slika Svetog Vincenta, debela pletenica od sasušenog češnjaka i u nekoliko redova o tankom konopcu nanizane suhe smokve ukrašene lovorovim listovima – doručak pobjednika. U tom trenutku, Kristijan poželi nešto pojesti, ali iako prazan, želudac mu nije zatražio hranu.

Osvrtao se oko sebe ne vjerujući koliko je taj prostor zapravo malen. U djetinjstvu mu se kuća činila velika poput dvorca kojim je bez naguravanja moglo defilirati na stotine dvorjana, i za sve ove godine pamtio ju je takvu prostranu. Suočivši se sa stvarnom slikom nije mogao vjerovati da mu je otac koji je inače bio naviknut na lagodan život, radije odabrao živjeti u ovakvoj skućenoj izbi nego li u komfornom stanu. Kristijan je bio svjestan kako je upravo on sam bio razlog takovoj očevoj odluci, kao i da ona sigurno nije bila laka za starog pomorca. U trenu osjeti kako mu se ljutnja penje iz želuca i nadima mu pluća. Odjednom je otac postao krivac za sve ono loše što mu se ikada dogodilo. Razmišljao je kakav je to čovjek bio, kakav karakter, kakav sebičnjak. Čitav je život izbivao od obitelji posvećujući njemu i majci tako malo vremena. Pamtio je tek pokoji izlet Istrom i šetnje u tišini. Taj je stranac uvijek bio odsutan mislima i zaplovljen negdje daleko. Vjerojatno je istog trena kad bi stupio na kopno počeo razmišljati o idućoj plovidbi. I kad se konačno skrasio u mirovini, nije mogao podnijeti sliku sina jedinca koji se, za razliku od većine, iz rata vratio čudan, pa je uzmakao

u osamu, kao i uvijek, sam sebi dovoljan. Osjetio je gotovo mržnju koja mu je otvorila glasnice. Sjeo je na krevet duboko dišući dok su mu se nosnice širile mahnito uvlačeći miris vlage i mokrog ložišta. Svalio je lice u perjani jastuk i pokušao smiriti navalu ljutnje, no prašina s posteljine umalo ga je ugušila. Kašljao je dok mu se nije isprovocirao refleks povraćanja koji ga je nekoliko puta zarezao preko želuca. Iako iscrpljen i dalje je osjećao kako mu se toplina nezaustavljivo razlijeva glavom. Proderao se iz sveg glasa, pa potrčao prema zidu, a zatim natrag da bi se bacio na krevet sve dok nije se, iznova spotičući se, uz tresak opružio po podu. Prašina mu je grebala grlo, pepeo podignut s tla žuljao mu je oči, a on je četveronoške poput životinje promuklo režao. Pridigao se uz psovku poželjevši pred sobom živo tijelo na kojemu bi se iskalio. U nedostatku nekoga kome bi zadao bol, nogom je udarao lavor koji se uz buku zakotrljao u krug, konačno se zaustavivši u sudaru s ulaznim vratima. Nastavio je trčati oko stola gnjevno udarajući stolicom o zidove sve dok je nije raspolutio, no ni tada nije stao i dalje bacajući oko sebe razbijene krhotine. Hropćući, zalijetao se u sve kutove kuće usput trgajući suhe smokve s konopca da bi ih zatim bijesno bacao u namještaj. Vrtoglavo je jurcao saplićući se o vlastite labave noge, sve dok se nije gotovo sudario s uokvirenim crtežom koji do tada nije primjećivao. Na zidu do ulaznih vrata, pokraj prekidača za svjetlo u skromnom drvenom okviru ispod prašnjavog stakla stajao je izbljedjeli dadaistički crtež sačinjen tek od jednakokračnog trokuta na čijem se vrhu nalazio mali krug. Opčinjeno je gledao u okvir hvatajući zrak koji mu je svake sekunde sve više bistrio sjećanje. Bio je to njegov crtež nastao prvoga dana škole. Učiteljica je odmah nakon upoznavanja poželjela da prvašići nacrtaju što god im je drago, a Kristijan je u tri poteza narančastom bojom stvorio trokut kratke baze čiji su se krakovi visoko spajali, da bi na vrhu, u točki dodirivanja, običnom olovkom dodao još jedan manji krug. Učiteljica je pitala da joj objasni crtež, na što je Kristijan vrlo slikovito ispričao detalje tih skromnih linija. Bio je to svjetionik koji je njegovom tati osvjetljavao put kako bi se znao vratiti njemu i mami. Kad je učiteljica primijetila da je svjetionik mogao biti bilo koje boje, upitavši zašto je odabrao narančastu, šestogodišnji je Kristijan odvratio kako od svih svjetionika baš ovaj svijetli najjače. Dugo se vremena taj crtež premetao po stanu, mijenjajući mjesto od Kristijanove sobe, do regala u dnevnoj sobi, a neko je vrijeme proveo i na noćnom ormariću u roditeljskoj spavaćoj sobi, da bi nakon jednog oćevog odlaska, jednostavno nestao bez da je to itko primijetio. Godinama kasnije, a pogotovo u pubertetu, kad god bi ga obuzela sjeta, Kristijan bi zatvarao oči nakon čega bi mu se na misaonom ekranu pojavio narančasti trokut s crnim krugom. Svoj zaštitni simbol koji mu se često javljao i koji ga je činio mirnijim, nikad nije povezao s crtežom koji je odavno nestao, kako iz stana tako i iz njegovog sjećanja, sve dok mu se u kući djetinjstva njegovog oca nije sve sklopilo. Narančasti svjetionik bio je sigurnost

i toplina, svjetlost koja je pokazivala izlaz iz tame, a otac ga je umjesto sina prigrlio na svojim putovanjima donijevši ga konačno s rijetkim stvarima u svoje novo boravište u Savičenti.

- Kako bih te zagrlio da si sad tu - promućao je Kristijan. - Kako bih te zagrlio i udario... bacio na tlo i gazio i opet grlio! Zašto mi nikad nisi pokazao osjećaje?

„Pokazao je onako kako je znao“ - opet mu se javila nekontrolirana misao.

Kristijan se iznova umirio osjećajući hladnoću na mjestima gdje su se sušili tragovi krupnih suza. Skinuo je crtež sa zida i spustio se na krevet oslonivši leđa na hladni kameni zid.

„Šteta vremena koje nam je iscurilo. Sve smo mogli i drugačije posložiti. Ja sam trebao prići njemu kad već on nije znao meni.“

„To nije bila tvoja uloga već njegova. Nemaš si što predbacivati.“

„Najgore je to što nakon svega ne znam što osjećam za njega.“

„Što god osjećao, pošalji mu ljubav.“

„Gdje da mu je pošaljem?“

„Tamo gdje se sad nalazi. Pošalji mu je.“

„Gdje se sad nalazi?“

„Um postavlja pitanja, a srce djeluje. Dovoljno je da mu pošalješ ljubav ako to želiš. Ne dvoji već djeluj!“

„Želim mu poslati dobre misli, ali ne mogu.“

„Što te sprječava u tome? Za to ti ne treba nikakav napor, samo otvori srce i djeluj.“

„Ne znam kako.“

„Zamisli svoje srce kao cvijet koji otvara latice. Otvori srce i iz njega širi ljubav.“

„Otvoreno je, doista je, ali ne mogu.“

„Želiš li mu poslati ljubav kroz mene? Ja to mogu učiniti umjesto tebe.“

„A tko si ti?“

„Ja sam ti.“

„Znači opet ću ja biti taj koji će to učiniti?“

„Da, a ja ću ti pomoći.“

„Onda učini tako. Molim te. I hvala ti.“

„Ne moraš zahvaljivati, ja to i onako neprekidno činim.“

„Što činiš?“

„Volim svijet.“

Trnci u rukama dozovu Kristijana svijesti. Pridigao se i ispod sebe izvukao ruku na koju je u drijemanju legao. Pogledao je u žutu, mutnu žarulju još jednom se zagledavši u crtež svjetionika proučavajući mu izbljedjele linije.

„Bile su to kvalitetne bojice“ – pomislio je – „Nakon dvadeset godina još dobro izgleda.“

Zatvorio je oči. Sporo dišući pokušao se sjetiti što je bilo posljednje zbog čega je bilo vrijedno živjeti. Sjetio se svog zadnjeg razgovora s majkom. Pokucala je na vrata njegove sobe tiho ga zazvavši:

- Kristijan, telefon.

Odšutio je ne nalazeći u sebi ništa što bi s bilo kim želio podijeliti. Majka ga je još jednom pokušala zainteresirati molećivo ga nagovarajući kroz ključanicu:

- Sine, mogao bi se bar jednom javiti. Maja te zove svaki dan!

Tada se nije pomaknuo. Ležeći na boku ostao je gledati u zid nasuprot krevetu. Te noći majka je umrla.

U centru Savičente nalazila se telefonska govornica. Otvorio je vrata s kojih se ljuštila zelena uljana boja i izašao u vlažni mrak. Kako god je ubrzavao korake tako su mu otkucaji srca odgovarali dvostrukim ritmom. Maja je bila jedina osoba zbog koje se trudio vratiti živ. Sjetio se novogodišnje večeri u nečijem stanu na Kozali i trenutka kad ju je prvi put ugledao. Na staru godinu '87. s trojicom prijatelja smucio se gradom ne znajući gdje će ni s kim

dočekati Novu. Uvijek su planove odgađali do kraja, da bi se u zadnjih par sati kao po pravilu pojavio poziv. I te su večeri sasvim slučajno na autobusnoj stanici u centru grada pozvani na tulum u nepoznato društvo. I Maja je te večeri preko volje došla na istu zabavu. Prijateljice su je čitavo popodne nagovarale, a ona je nesigurna u takav izbor čekala poziv u koji je polagala sve nade i koji se nije dogodio. Na koncu su se oboje, i Kristijan i Maja, dva sata prije ponoći, u stanu nekog njima nepoznatog vršnjaka, ugledali i zanijemili. On duge kose zavezane u rep, u rockerskoj jakni i trapericama; ona u damskoj crnini, utegnutog struka, s plavim očima plitko usađenima na porculanskom licu uokvirenom plavom kosom do ramena. Čitava novogodišnja zabava za njih dvoje toga je trenutka izbrisana iz vremena i prostora, ostali su samo oni i beskrajna praznina koju su jedno drugome popunjavali. Naredne četiri godine bili su nerazdvojni, nisu bili odvojeni ni dana. Nakon što je Kristijan unovačen, čuli bi se kad god se za to ukazala prilika. No nakon povratka, on je prekinuo sve veze sa svijetom, najprije s onima koji su mu bili najdraži. Na tom kratkom popisu Majino je ime bilo na samome vrhu. Ona je pak zvala, a kako Kristijan nije uzvraćao pozive, odvažila se i jednog dana pozvonila na njegova vrata. Tako su se Maja i Kristijanova majka nakon toliko vremena konačno susrele i upoznale. Stajale bi zajedno ispred Kristijanove zaključane sobe i molile ga da izađe, no uzalud. Nije joj se obratio ni jednom riječju. Nakon iscrpljujućih nagovaranja, Maja bi u kuhinji popila kavu uzalud se nadajući kako će Kristijan popustiti, da bi na koncu, nakon nekoliko mjeseci jednostavno prestala dolaziti, a potom i zvati. Od tada o njoj više nije čuo niti glas. Podigao je slušalicu i s par kovanica nahranio aparat. Još je uvijek pamtio njezin broj. Tek što je telefon zazvonio s druge strane se netko javi. Nije prepoznao svoj glas kad je duboko udahnuvši progovorio:

- Dobra večer. Je li Maja kod kuće?

*Sadašnjost ima neograničenu snagu. Djelić
vremena koji je prošao nije stvaran. To
je samo sjećanje. Trenutak koji će doći je
nestvaran zbog toga što se još nije dogodio.
Jedina stvarnost u cijelom univerzumu je
sada. Imaš potpunu moć u božanskosti i u
univerzumu u djeliću sekunde koja je sada.*

NAJBRŽI PUT ZA BANGALORE

Putnička agencija u centru grada bila je tolika da je u nju moglo stati jedva nekoliko ljudi, a da ne nastane gužva. Kristijan je sjedio u začudo udobnoj stolici od plastike dok je znatno mlađa djevojka s druge strane stola gledala u monitor, namjerno glasno mrmljajući kako bi klijentu prikraćivala dosadu.

- Da, daaa. Evo ga, sad ćemo ga naći...

Kristijan je strpljivo čekao razgledavajući postere koji su sa zidova reklamirali Tunis, Grčku, Tursku, Egipat, Španjolsku, Cipar, Maroko.... Pomislio je kako je u zemlji preko noći, bez da je to itko primijetio, zdravstvo postalo biznis kao i svaki drugi. Šareni plakati prenatrpanih boja pozivali su na putovanja svijetom, jednako kao i oni po ordinacijama koji su mu nabijali osjećaj krivnje pitanjem kako je do sada uspijevao živjeti bez pojedinih lijekova.

- Gospodine - zazvala ga je mlada agentica na što se on sa zanimanjem okrenuo prema njoj nagnuvši se naprijed i primičući stolicu bliže - ovo je najjeftiniji i najbrži put koji sam pronašla, a vjerujte mi sve sam provjerila i nećete naći bolju vezu. Dakle imamo grupu koja za Indiju ide preko Dubaija.

Kristijan je samo podigao obrve u iščekivanju daljnjih informacija. Gledao je u njezine usne što su poput zgužvanih hrenovki bez prestanka migoljile premećući jezik po ustima.

- U podne iz Trsta imate čarter let za Veneciju gdje vas u tri i četrdeset i pet poslije podne čeka avion za Delhi. Uključujući pauzu u Dubaiju, let traje dvanaest sati i četrdeset i pet minuta. U Delhiju ste u devet navečer po lokalnom vremenu. Oni su oko četiri i pol sata u plusu u odnosu na nas, znate... u deset i pol navečer imate let za Bangalore koji traje tri sata i deset minuta. U Bangaloreu ste, da vidimo malo... najkasnije u dva ujutro. Ostalih sto i pedeset kilometara možete autobusom, tu vam već u pet ujutro vozi nekoliko redovnih linija iako mislim da vam je najkomotnije uzeti taksi. To je kod njih toliko jeftino da nećete moći ni preračunati u kune.

Kristijan je sporo trepnuo u znak potvrde. Lagano je kimnuo glavom i pružio kreditnu karticu. Dok je djevojka kuckala po tipkovnici, gledao je u vlažne kolutove što su joj probijali crvenu košulju šireći se preko prsluka boje leda. Pomislio je da je sreća što je jedini u agenciji, jer da se uz njega našlo još par klijenata sigurno bi se pogušili od vrućine. Ne

skidajući oka s monitora mlada službenica nije prestajala govoriti, kao da posao već nije bio sklopljen i kao da je imala dodatnu potrebu uvjeriti Kristijana da je napravio dobar izbor.

- Mogli ste također ići iz Rima preko Bombaya, koji se od ove godine zove Mumbai, ali onda biste idući let imali tek dan kasnije. Ili od Mumbaija nastaviti vlakom, ali to bi vam produžilo put za najmanje četrdeset i osam sati...

Kristijan je prestao slušati. Godinama nije u dvadeset minuta čuo toliko izgovorenih riječi. Kad je ponovno osjetio blagoslov tišine, shvatio je da su karte konačno spremne. Ustao je i uz pozdrav izašao na listopadsku kišu. Tenisice su mu u tren propustile vlagu. Hladnoća mu se ubrzo raširila cijelim tijelom. Bez kišobrana i odjeven za proljetnu šetnju činio se kao da nije svjestan godišnjeg doba, a ako je i bio, dok je jutros izlazio iz stana sigurno mu nije palo na pamet da se prikladnije odjene. Vrativši se kući, dok je gurao ključ u bravu shvatio je da se ne sjeća trenutka kada je napustio Savičentu. Nije se mogao prisjetiti ni vožnje natrag, ni je li natočio gorivo u automobil. Jedino što je jasno pamtio bio je telefonski razgovor s Majinom majkom. Odmah mu je prepoznala glas.

- Kristijane.

Šutjeli su nekoliko trenutaka, prekratkih da bi se sabrale misli, a opet predugih da bi tišina bila ugodna.

- Kristijane - ponovila je. - Pa nakon toliko vremena... pobogu dečko.

- Da... nismo se dugo čuli, teta Miro. Htio sam malo popričati s Majom.

- Dijete drago, pa kako si? Primi saučešće, Kristijane. Nismo se čuli kad ti je mama umrla pa evo...

Kristijanu se nije razgovaralo s njom. Ponajmanje mu se dalo potezati priču o tome kako mu je i otac umro što gospođa Mira svakako nije mogla znati, jer da jest već bi i to postalo temom razgovora. No bio je svjestan da joj nakon toliko vremena šutnje mora dopustiti neka mu kaže sve što joj je na srcu, prije nego li Maji preda slušalicu. No gospođa Mira je pričala i pričala, zastajkiivala, uzdisala, u čas ušutjela možda da ne zajeca, pa bi opet uzdahnula i nastavljala o tome kako se brinula za njega i kako je preko Maje stalno pitala za njegovo zdravlje. Kad se na koncu ispuhala, dala si je toliko oduška da se i naljuti na njega.

- Kristijane, zašto si se prestao javljati? Pa to nije način!

Umjesto da nađe opravdanje za to, Kristijanu je postalo sumnjivo zašto Mira tako dugo govori. Da je Maja kod kuće, već bi razgovarao s njom. Čak i kad joj Mira ne bi dala slušalicu, želeći prvo reći ono što je ona smatrala važnim, Maja bi majci do sad već otrgnula telefon. Ili ne bi? Ma zašto i bi? Kao da je malo puta uzaludno pokušala. Možda sad ne želi ni čuti za njega, moguće je da je odmah shvatila tko zove i mami dala znak da ne želi s njim razgovarati. No možda samo nije kod kuće, vani je s društvom, s dečkom... Ili se udala i ne želi se vraćati na priču o Kristijanu? Prošlost je neopipljiva, to mu je i unutarnji glas govorio. Sve osim sadašnjosti nepostojano je poput izdaha pare na hladnom staklu.

- Teta Miro - ni sâm nije znao u kojem dijelu monologa ju je prekinuo. - Žao mi je. Htio bih samo malo čuti Maju.

S neskriveno kiselim tonom gospođa Mira je odgovorila:

- Maja ne živi s nama. Otišla je, malo nakon što si prekinuo s njom, u Indiju.

Kristijanu se učinilo da mu se glasovi iz telefonske slušalice miješaju s mislima, nije bio siguran što je čuo pa je čvršće pritisnuo slušalicu uz uho i upitao:

- Nisam razumio, Maja je otišla... kamo?

- U Indiju, Kristijane. U Indiji je već dvije godine. Često nam piše. Ponekad i nazove. Dolje vodi kuhinju za siromašne. A tu je mogla završiti medicinu.

Majinoj majci glas je iznova zatreperio što Kristijana, na njegovo vlastito čuđenje, nije pretjerano potreslo iako je razumio da ga gospođa Mira drži djelomičnim krivcem za to što Maja više nije u Rijeci.

- Možeš joj pisati ako hoćeš - dodala je - Sačekaj sekundu, idem po adresu. Imam je zapisanu...

Iako je do polijetanja imao još dva dana, Kristijan je odmah počeo spremati stvari. Višak koji nije stao u torbu nagurao je u vojnički maskirni ruksak. Računao je s time da odlazi na put s kojeg se neće vratiti pa je hodao po stanu gledajući što bi sve trebao ponijeti. No kao i kod bunara želja u Savičenti, tako ni sad ni za čim nije osjetio potrebu. Sve za čime je posegao bile su uporabne stvari; rublje, čarape, krema protiv komaraca, baterijska lampa... U džep prišiven s vanjske strane torbe ugurao je papirić sa šest riječi od kojih mu je poznata bila samo posljednja.

„Chitravathi Road. Puttaparthi. Andhra Pradesh. India.“

*Sva tvoja iskustva su iluzija. Gdje god
djeluju um i ego tu nema stvarnosti. Da
bi se oslobodio iluzije dovoljno je ne biti
vezan. Dok to ne shvatiš, u neznanju si.
Tanka je linija između mudrosti i ludosti.
Jedini način spoznaje je direktno iskustvo.*

AKELLO

Otkopčao je pojas tek kad je avion prelijetao Istru. Gledao je dolje rt Kamenjak i procjenjivao koliko je centimetara od njega udaljena Premantura. Tad mu je sinulo kako većina ljudi osjeća strah od letenja dok se njemu, iako mu je ovo bio prvi put u životu, stvar činila ležernijom od vožnje gradskim autobusom. Kad se avion popeo iznad oblaka, putnici su u glas uzdahnuli. Naći se usred listopada u osunčanom otvorenom prostoru činilo se nestvarnim. More se pod njima izgubilo ustupivši mjesto oblacima koji su poput pamučne livade mamili da se po njima protrči bos.

- Kamo putujete?

Dobro je promotrio ljubazno lice mlade crkinje koja je bila vidno raspoložena za novo prijateljstvo. Izgledala je poput Tracy Chapman pretjerano vedrog pogleda i velikog razmaka među prednjim zubima. Kako se samo pobojavao da će ga snaći dvanaest sati ispraznog multikulturalnog razgovora na ma kakvom engleskom, iako je njezin bio perfektan. Odlučio je praviti se da je ne razumije, nadajući se da će slijezanje ramenima biti dovoljno da simpatična suputnica sa susjednog sjedala odustane, no djevojka kože boje cejlonske ebanovine vedro se nasmijala i još jednom ponovila pitanje dodatno mu rukama olakšavajući kako bi je razumio.

- Idem u Indiju - odgovorio je na što se ona zvonko nasmijala stvarajući zvuk klepeta krila tisuće malih ptica. Tad je shvatio koliko mu je odgovor bio besmislen, pa je brže dodao: - U Delhi - ugrizavši se odmah za donju usnu jer mu ovaj razgovor očito nije išao.

- Da, da. Svi u avionu letimo u Indiju i u Delhi - odgovorila je dajući mu do znanja koliko joj je zabavan. - Idemo na bračno putovanje - nastavila je okrenuvši se prema njemu. - Ovo je Aldo, moj suprug - dodala je propinjući vrat preko sjedala pokušavajući onako niska pogledom pronaći onoga koga je htjela vidjeti. - Ja sam Akello.

Kristijan je nakrenuo glavu i vidio bijelca kovrčave kose približno njegovih godina kako bezbrižno spava. Smještajući se nazad slučajno ju je dodirnuo rukom na što se povukao na svoju stranu sjedala. Akello je primijetila njegovu nelagodu pa je nastavila ne bi li mu olakšala:

- Ja sam iz Kenije, Aldo je Talijan. Došla sam devedesete u Veneciju na Accademia di Belle

Arti. Sad imam svoj atelje koji je ujedno i galerija. Najviše slikam na svili, uglavnom afričke motive. Najviše slonove, obožavam slonove! Ali prodajem i tuđe radove. Aldo je financijski savjetnik u banci.

Kristijan je iz džepa na sjedalu izvadio slušalice i namještajući ih na glavu počeo prčkati po ekranu ispred sebe. Akello je na to utihnula i zagledala se duž hodnika između sjedala kojim su stjuardese počele posluživati hranu. Okrenula se prema Kristijanu s istim osmijehom i bez imalo očekivane ironije kratko odrezala:

- Oprosti na gnjavaži.

Nakon poslužene večere tamnoputa se suputnica zadubila u knjigu da bi nakon pola sata zadrijemala klonuvši glavom na Kristijanovo rame. Slušao ju je kako diše. Bili su to dugački i blagi udasi dubokog sna. Sviđalo mu se to. Kao da se Akellin san pretače po njemu prekrivajući ga odmorom i spokojem. Bilo je dobro nekome pružiti oslonac, sigurnost, mir. Njezino disanje oko njihovih sjedala formiralo je prozračnu kuglu i ravnomjernom je ritmikom održavalo čvrstom. U tren je umislio da su sami na svijetu, poput dvije ribe u okruglom akvariju između kojih postoji beskrajno povjerenje. Maja mu nikad nije usnula na ramenu. Razmišljao je kako su time propustili jedan posve drugačiji, nepoznati osjećaj predanosti jedno drugome. Poslije nekog vremena Akello se prenula uz isprike. Kristijan je pomislio kako njegova nezainteresiranost nije opravdanje za grubost pogotovo prema nekome koga je krasilo tako otvoreno lice i nasmijane oči. Sjedeći vrlo blizu nje, u pogledu joj nije uspijevaao prepoznati ništa osim dobre namjere. Posramio se svog ponašanja i započeo razgovor. Dok su svi ostali putnici čvrsto spavali oni su umotani u deke satima razgovarali ispod malog snopa svjetla za čitanje. Nikad se ne bi kladio da će razgovor, prvi ovako dugačak nakon onih terapijskih u Domu zdravlja, biti na engleskome i to s potpunom neznankom. Ispričao joj je sve pojedinosti svojih posljednjih deset godina života ne ispuštajući otkriti svoje osjećaje u svakome od ključnih trenutaka. Gledala ga je kao da će ga popiti u gutljaju, ne vjerujući da se prvotno užtogljeno ćaskanje pretvorilo u iskren i otvoren razgovor. Uživala je u svakoj riječi zahvalna na tolikom ukazanom povjerenju, a on je pričao i pričao. O životu s majkom, o ocu pomorcu koji je neprekidno izbivao, o ambicijama koje je prekinuo rat... Nije zaobilazio ni detalje o svojoj ljubavi. Dok je govorio o Maji, prvoj i jedinoj djevojci s kojom je ikad bio, riječi su mu se kotrljale mekano i glatko. Spominjao je kako je u uniformi bježao s položaja u poštu samo da je čuje na trenutak, kako je bio izluđen od bola kad su se telefonske veze počele kvariti zbog čega su pozivi postali lutrija. Pričao je o ratu, o tome kako je unovačen, kako ga je atmosfera destrukcije proždrla i

kako joj se predao. Govorio je o tome kako je ubijao, prvo iz straha, potom mehanički, da bi mu se na koncu učinilo kako u tome osjeća užitak. Spominjao je kako ne žali ni za čim, kako je siguran da bi svaki kojega je lišio života jednako tako postupio s njime, da bi potom zašutio i ostavio tišini neka pritisne sve izrečeno. Na koncu je još jednom progovorio o tome kako godinama ne spava jer mu je u mislima jedna te ista slika, ona mladog vojnika koji mu se predao.

Vidjevši Kristijana, u strahu je odbacio pušku, bez da se pokušao suprotstaviti. Podigao je ruke iznad glave i plašljivo se nasmiješio. Gledali su se dugo u tišini, kao da odvaguju u kakvoj su se to situaciji našli i kako pronaći način da iz nje izađu. Kristijan je vagao vrijedi li dečko pred njim više živ ili mrtav. Ako ga pusti, tko zna koliko će ljudi pobiti, koliko djece ostaviti bez očeva, majki bez sinova. Ako ga privede, razmijenit će ga za zarobljenike, priča će se vratiti na početak i već za koji dan ovaj će opet pucati na njega. Za to je vrijeme mladi vojnik bio siguran kako je ispravno postupio, predao se i tim činom dao do znanja da se u ovoj situaciji našao posve slučajno. Baš u trenutku kad je na Kristijanovom licu prepoznao dvojbu, prekinuo je igru živaca spustivši ruke i nasmiješivši se kao da se objeručke želi rukovati. To je u zamišljenom Kristijanu otkočilo živce, povukao je obarač i ustrijelio mladića. Umro je na mjestu. Kristijan se sagnuo i s tla dohvatio njegovu pušku. Cijev je bila besprijeekorno čista. Bila je to puška iz koje se nikad nije pucalo. Kako bi odagnao sumnju pretresao mu je džepove. U unutaršnjem je napipao kutiju cigareta, maramicu i vojnu knjižicu. Dok je listajući dokument pripaljivao cigaretu, istog je trena požalio što se nije odmah okrenuo i ostavio ga da leži u snijegu. Iz knjižice je bilo jasno da je mladi vojnik tog istog dana došao na bojište. Vjerojatno je još prije nekoliko sati bio kod kuće, da bi unovačen, u uniformi i s puškom u ruci iz koje nije ispalio niti metka, bio poslan na liniju gdje se vjerojatno izgubio nabasavši na Kristijana. Kristijan je odbacio cigaretu za kojom više nikad nije posegnuo.

Avion je sletio u Dubaiju gdje se zadržao dva sata kako bi uzeo gorivo. Većina je putnika protegnula noge po aerodromu, manji je dio ostao spavati, među njima i Aldo, a Kristijan i Akello su i dalje razgovarali. Priznao je kako mu Indija nikad nije bila u primisli i da putuje samo kako bi vidio Maju. Nije očekivao ništa, samo joj se želio javiti i osobno joj reći da je svjestan nepravde koju joj je učinio. Razgovarali su o tome mjeri li se najveći uspjeh u životu time jesi li ili nisi ostvario ljubav i je li spoznaja o tome važnija od samog njezinog dosegnuća. Zaključili su da je važnije spoznati smisao ljubavi nego li je nesvjestan proživjeti. Ako u životu nisi doživio ljubav, a znaš da u njoj leži najveća sreća, imaš veću spoznaju od svakoga tko ju je doživio, a nije otkrio kolika radost u njoj leži. Složili su se s time taman kad

su se kotači odvojili od tla. Avion je opet bio u zraku kad je Kristijan konačno zašutio. Ako je Akello i imala svoju priču, nakon njegove nije nalazila smisla da je ispriča. Osjećala se potresena njegovom sudbinom, no istovremeno i šokirana količinom iskrenosti koju je Kristijan podastro pred nju. Shvatila je da mu je poslužila kao okidač da iz sebe izbaci ono što mu godinama nije davalo da diše, i zbog toga se osjećala počašćenom. Posebno je bila dirnuta njegovom odlukom da proputuje pola svijeta kako bi vidio ženu koju je nekad volio. Ona i Aldo, spomenula je to tek usputno, nakon duge veze okončane brakom, više nisu bili sigurni jesu li jedno za drugo. Zato su odabrali otputovati daleko od uobičajenog životnog ritma kako bi o svemu razmislili. Njihovo odredište bila je pustinja Thar na zapadu Indije koju su namjeravali prijeći na devama. Akello je izvadila mapu i pokazala Kristijanu cilj svog putovanja. Osmotrivši zemljovid, Kristijanu se od Indije učini da gleda Istru. U mah se sjetio i mjesta istog imena u kojemu je bio nebrojeno puta. Spomenuo je Akello kako se u Istri nalazi naselje Tar koje također leži na zapadu i da to nikako ne može biti slučajnost. Nakon razgovora s Kristijanom, Akello je zaključila kako je njezin put već dobio smisao. Na aerodromu „Indira Gandhi“ u Delhiju, Kristijan i Akello dugo su stajali u zagrljaju dok je Aldo nervozno pocupkivao, skrivajući svoju zbunjenost iza usiljenog smiješka. Akello je prislonila uho na Kristijanovo srce i zatvorenih se očiju smješkala. Rastala se od njega s velikom željom:

- Želim ti više od svega da nađeš mir, a sigurna sam i da hoćeš.

Kristijan je svoje prve korake na indijskom tlu proslavio širokim osmijehom kojeg je rastajući se od simpatične talijanske Afrikanke začinio odgovorom:

- Sve je točno onako kako treba biti!

Poput dvije hobotnice, Akello i Aldo su se priljubljenih obraza spetljali u zagrljaj smijući se za Kristijanom u odlasku. On se nije osvrnuo. Hodao je prema terminalu odlučnim korakom kakvim se po kiši grabi prema toplom domu. Ono što nisu vidjeli, bilo je da je isti osmijeh koji je podario njima nastavio djetinje nesebično dijeliti i potpunim strancima u prolazu.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Sveta Majko, obraća ti se tvoja Maria Gomez iz San Vicentea pokraj Buenos Airesa.

Nemoj pomisliti da sam nezahvalna za sve što mi je Bog u životu dao. Imam predivnu mamu i predivnog muža. Mami nije bilo nimalo lako dok me odgajala. Tatu smo viđali jednom na godinu. Nekad bi se zadržao mjesec dana, a nekad samo dva ili tri dana. To nikad nismo mogli znati. Ipak, mama i on su se jako voljeli, zato se mama nikada nije udala za drugoga iako su nam u kuću godinama dolazili prosci. A ti najbolje znaš koliko snage ženi treba da donese takvu odluku. Mama je odabrala da me odgaja sama i da čeka kada će joj Bog poslati tatu. I dan danas kaže da joj je to malo vremena što su provodili zajedno draže nego da je s bilo kim drugim na najljepšoj hacijendi provela cijeli život.

Kada bih morala i ja bih odabrala isto kao i mama. Beskrajno volim svog Santiaga. Ponekad mu rukama obujmim lice, gledam ga i ljubim mu oči, on je moje sunce bez kojega ne mogu zamisliti život. Samo kad bi nam se Bog smilovao i podario nam dijete.

Očajna sam, majko! Svakoga dana gledam kako Santiago sve više pati. On ništa ne govori, ali baš zato i znam. On šuti, a susjedstvo priča. Uvijek su pričali. Pričali su i o mami i tati, sad pričaju o meni i Santiagu. O mami su pričali jer me nije imala s kim odgajati, a o meni i Santiagu pričaju jer nemamo koga odgajati. Zdravi smo i mladi. Imamo dvadeset i tri godine i cijeli je život pred nama. Ali Santiago sve manje govori i sve više izlazi, a kad dođe kući bučan je i ne mari hoće li probuditi mamu. Mama kaže neka ode kod svoje mame i tamo radi nered, a ja plačem i molim je neka to ne govori jer se bojim da bi se to stvarno moglo i dogoditi.

Padre je nedavno na propovijedi objašnjavao kako su i tebe osuđivali kad si nosila Isusa. Smijali su se tebi i Svetom Josipu iza leđa. Daj mi tu snagu, Majko, daj mi istu takvu snagu da ne posustanem. Preporuči me, Majko, svome Sinu, Svetom Vincenteu i svim svecima.

Tvoja Maria Gomez.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

Sve što čuješ, vidiš i osjetiš oko sebe, stvari koje te nadahnjuju i uče, sve su to poruke za tebe. Nemoj te poruke prenositi ljudima kao univerzalnu mudrost, jer na sve si to naišao u trenutku kada je trebalo tebi. To je tvoja jedina istina, namijenjena tebi osobno.

IZGUBLJENO VRIJEME

Kristijan je gledao u kazaljke svog sata kao da će mu to pomoći vratiti vrijeme. Službenica na šalteru za provjeru karata nagnula se preko pulta lagano se propinjući na prste, a kad je vidjela kako strelice pokazuju devet i trideset zaklimala je glavom u čudu.

- Nema više letova za Bangalore. Vaš je bio u deset i trideset. Stvarno mi je žao.

Iza Kristijana se stvorio poduži red putnika što bi svakome drugome izazvalo nelagodu, no, iako se jasno sjećao svojih osjećaja prije bolesti, on je sada bio potpuno ravnodušan prema tuđoj nervoznoj kojoj je sam bio uzrokom. Do prije nekoliko mjeseci u ovakvoj bi situaciji priznao grešku, ispričao se i otišao dalje da ne zadržava red. No sada, iako je znao da bi tako trebalo postupiti, i dalje je ne obazirući se na ljude iza sebe uporno propitkiwao službenicu.

- Kada imate idući let?

Žena u kasnim pedesetima koja je svoj prvi radni dan odradila prije nego li se Kristijan rodio, smireno je odgovarala na sva njegova pitanja.

- Nijedna kompanija nema let za Bangalore, ni večeras, ni sutra, ni prekosutra. Čitav tjedan je popunjen.

Kristijan je razrogačeno gledao u nevjerici.

- Kako je to moguće? Međunarodni ste aerodrom, svakih par minuta imate let?

- Žao mi je, uskoro počinje festival svjetla Divali, jedan od naših najvećih blagdana. Indijci iz čitavog svijeta ovih dana stižu u domovinu kako bi s rodbinom proslavili taj dan. Također, Indijci unutar zemlje putuju s obiteljima na hodočašća. Svi su letovi odavno rezervirani.

Slušao je njezin engleski izgovor čiji je „r“ umjesto da vibrira s prednjih zuba, klizio s kraja nepca i ma koliko mu razgovor nije obećavao željeni ishod, uživao je u njezinim pjevnim naglascima. Gledao joj je u nabrekle obraze i krupne tamne i vlažne oči uokvirene crnom olovkom očekujući da opet progovori. Shvativši da od toga neće biti ništa, zatražio je savjet:

- O.K., razumijem. Recite mi kako da stignem u Bangalore.

- Stvarno mi je žao - pomirljivo je uzvraćala Indijka. - Iz Delhija nikako. Pogotovo ne

avionom. Možda da uzmete vlak do Vrindavana pa pokušate od tamo? U Delhiju su sve linije prebukirane.

- Kako se zove mjesto, ponovite mi, molim vas...

Flomasterom na turističkom prospektu, službenica je brzim rukopisom dodala „Vrindavan“. Pružila mu je brošuru i dalje ga gledajući kao da je dijete koje je slučajno razbilo prozor. Kristijan je odstupio sa žute crte i pružio korak preko mramornog hodnika. Zastao je kraj velikog zidnog sata, zavrtio kotačić na remenu iznad zapešća i vrijeme podesio na dva i deset. Toliko se zanio u razgovoru s Akello da je zaboravio kako je ušao u drugu vremensku zonu. Dok je on bezbrižno šetao trgovinama, njegov je avion poletio s jednim praznim mjestom.

Čim je napustio terminal osjećao se kao da je prošao kroz membranu smrdljive i guste želatine. Zapljusnuo ga je smrad amonijaka pomiješan s kiselim mirisom koji mu je palio sinuse takvom silinom da je rukavom prekrpio nos. Osvrtao se oko sebe misleći da mu mozak šalje pogrešne informacije jer nitko oko njega nije pokazivao uznemirenost bilo kakvim mirisom, no bez obzira koji je razlog ove neugode bio, prvi iskorak pod vedro nebo Indije, Kristijanu je nekoliko puta okrenuo želudac. Dok je ronio kroz smrad od kojeg se nije mogao obraniti obujmila ga je i nesnosna vrućina koja mu je odmah otvorila sve pore istjeravši znoj niz ruke, noge i leđa. Još se nije pribrao od jetkog zadaha vlastitog tijela kad su ga okružili prosjaci posrćući pod naletom dječaka koji su se komešali u pozadini. Grupa od njih desetak, mahom petnaestogodišnjaka, naguravala se iz drugog plana pružajući ruke kroz šepave starce otimajući se za njegovu prtljagu. Grubo ih odgurnuvši prvo je pomislio da ga žele opljačkati, no onda je primijetio kako se uz svakog zapadnjaka okupila slična gomila žicara i onih koji su za par rupija putnicima željeli ponijeti kofere, a da pri tome policija, koje je bilo na svakom koraku, čitavu predstavu promatra bez reakcije. Ovo je očito bio svakodnevni prizor, šokantan samo pridošlicama. Hodao je prema izlazu aerodroma ne znajući kuda bi okrenuo dok su oko njega kao privučeni gravitacijom kružili bosu dječaci cupkajući u štofanim hlačama i kariranim košuljama. Trudio se ne gledati ih, čvršće stisnuvši torbu i ruksak. Pokušao je iz hoda prebaciti u trk, no koliko god da je jurio iz živog zida mu nije bilo uzmaca. Konačno se jednostavno ukopao u mjestu gledajući ispred sebe. Cika i povici nisu jenjavali, a od svega nije uspio razabrati niti jednu riječ. Smrad koji ih je polako napuštao ostao je tek u tragovima, miješajući se s mirisom dizela koji je zapahivao s ogromne prometnice ispred aerodroma. Da razlog njegovog puta nije bila Maja, iste bi sekunde poželio nestati s lica zemlje. Kao po naredbi, ljudi oko njega počeli su se stišavati, neki su i

odustali okrenuvši se drugim putnicima, a nekoliko kljastih ne previše pokretljivih prosjaka i dalje je pružalo ruke kriveći lica u očajničke grimase. Među njima je stršalo dvoje. Teško mu je bilo procijeniti godine, no muškarac je mogao imati tridesetak. Preko ramena je bio ogrnut u široki ručnik s tek bijelom krpom omotanom između nogu i oko struka. Oba stopala bila su mu deformirana tako da su izgledala kao široka pravokutna postolja barskih stolica. U životu nije vidio ništa slično. Ruke s dubokim, gusto posijanim ožiljcima, imale su prirodnu formu tek do lakata, da bi od pregiba pa do mjesta gdje bi se zdravom čovjeku nalazile šake, stajali dugački i tanki batrljci s po dva pipka pri vrhu, očito zakržljali palac i kažiprst. Premještao se s noge na nogu dok je do njega, držeći mu se oko struka, drečao raščupani dječak. Očne šarenice boje mlijeka zamućene s par kapi plave, sjale su mu na tamnom, inače uredno umivenom licu. Osim ovo dvoje svi ostali izgubili su se u masi. Kristijan je stajao i nijemo ih promatrao dok su mu grudi treperile u kratkim trzajima. Nosnice su mu se raširile pod isprekidanim udisajima, a grlo se stisnulo ne propuštajući ni pljuvačku. Osjetio je navalu koju ništa nije moglo zadržati, slika mu se razlila iskreći pod svjetlima u milijun boja. Nije ispustio ni glasa, a svaki mu je jecaj grčio želudac probadajući ga kroz pluća. Nije plakao niti kad su mu umrli roditelji. Istina, osjećao je prazninu, ali suze se nisu pojavile čak ni na sprovodu, pa ni uvečer kad su se svi razišli i kada je ostao sâm. Sada, na kraju svijeta, činio se sam sebi utopljen u najveću bol koju je ikad mogao pojmiti.

Pred gomilom znatiželjnika usred Delhija isplakao je dušu, bezbrižno kao dijete koje zna da će takav plač dovesti majku, a s njom i sigurnost. Suze su tekle ispirući mulj koji se godinama u njemu taložio i što je više ridao, to je iznutra bivao lakši, čišći i smireniji. S posljednjim suzama konačno je istekla sva prljavština otvorivši mu dišne putove koji su ga punog udaha nagradili glasnim smijehom. I dalje obnevidio od plača, smijao se osjećajući kako iznutra sja kao isprano zlato. U mislima se rastočio u mutnu baru našavši se kako ležeći na dnu gdje pokušava pogledom dohvatiti površinu što se ljeska. Rukom je napipao žilavu hladnu stabljiku i njome se počeo uspinjati prema vrhu. Kad je stigao do samog kraja, spozna kako je to stabljika lotosa na kojemu se rascvjetao bijeli cvijet. Slatka mirisna čistoća iznikla iz neprozirne ustajale kaljuže. Osjetio je kako se iz njegovog gliba na mjestu srca otvara zvjezdoliki lotos. Sjetio se kako je u Savičenti pokušao ocu poslati dobre misli i kako mu nije uspijevalo. U glavi mu je iznova zazvonila poruka koju je tada primio: „Zamisli svoje srce kao cvijet koji otvara latice. Otvori srce i iz njega širi ljubav.“ Bez ikakve kontrole nad tijelom, zadnjim je tragom svijesti vidio kako ga nečije snažne čvornate ruke grabe ispod pazuha i smještaju u automobil. Učinilo mu se da je to njegov otac zapitavši se nije li ga uspio prizvati. Pružio je ruku prema njemu osjećajući pomirbu sa svime za što ga je ikada krivio, no onda su se plava kapetanska kapa i kratko podrezana brada preobrazile u plavi

turban ponad dugačkih sijedih brkova i brade što su sezali do prsa. Dok mu je katalog klizio iz ruke začuje glas nekoga tko je u svježim mrljama od flomastera pokušavao razaznati slova:

- Vrindavan? Gospodine? Vrindavan?

*Imaj dovoljno vjere u mene, barem toliko
koliko imaš u nepoznatu osobu koju ćeš
zapitati na koju stranu trebaš skrenuti
kada se nađeš na nepoznatom raskrižju.*

RIBE U STAKLENOJ KUGLI

Prozori Kristijanove sobe u Rijeci bili su zaštićeni gustim škurama koje nisu propuštale svjetlost. Vremenom su mu oči zbog neispavanosti postale preosjetljive zbog čega bi ga razdražila i najmanja pomisao da se izloži dnevnom svjetlu. Povlačeći se u tamu i hlad godinama nije bio probuđen suncem. Da je kojim slučajem tijekom vožnje prema Vrindavanu uspio zaspati, sada bi imao i to iskustvo. No ugodno se iznenadio shvativši da sunce doživljava na nov način, što mu je godilo obzirom na to da mu u Indiji i ovako nije mogao umaknuti. Prošlo je više od sat vremena ugodne vožnje širokim ulicama Delhija, prije nego li je taksi sišao na cestu za Vrindavan. Idućih stotinjak kilometara polusan je bio sve što mu je um dopustio, pa je cijelo vrijeme bio svjestan kako se tama s istoka rastapa pred zlatnom loptom. Otvorivši oči vidio je svog vozača, starog i žilavog Sikha kako pjevušeći vrti širokim volanom u susret gradu. Neprimjetno je zavukao ruku u torbicu i prebrojao novac. Bio je tu, svih tisuću i petsto dolara. Pridigao se sa zadnjeg sjedala rastegnuvši se u više nego prostranom vozilu. Bio je to bijeli Hindustan Ambassador istovjetan britanskom originalu kojeg su Indijci masovno proizvodili krsteći ga Kraljem indijskih cesta. Otkad je 1959. proizvodnja iz Cowleya u Britaniji preselila u Kalkutu, do današnjeg dana nije promijenio dizajn, a njegovu su udobnost cijenili i mnogi indijski političari odabravši ga za svoje službeno vozilo. Popularni Amby definitivno je bio jedna od nacionalnih ikona. Vidjevši da mu se putnik pribrao, Sikh je ne skidajući oka s ceste zakrenuo retrovizor kako bi vidio svoju mušteriju. Činio se više nego zadovoljan ulovom mašući Kristijanovim prospektom i pokazujući na mrlju gdje je flomasterom pisalo ime odredišta. Gutajući samoglasnike, veselo je naglašavao svaku riječ:

- Vrindavan! Da! Da! Vozim u Vrindavan!

Vrindavan se budio otkrivajući svoju spavaćicu od žute prašine. Promet je od ranog jutra bio toliko gust da se zbog dimnog baldahina moglo bezbolno gledati u sunce. Ususret gradu jurcali su bijeli i zeleni automobili, žuti i svijetloplavi autobusi, ogromni teretni kamioni natovareni krupnim kamenjem, zaprežna kola s parom mršavih bijelih goveda uzdignutih rogova i velikih klempavih ušiju, mopedi na kojima se znala voziti cijela manja obitelj; otac za upravljačem, na upravljaču jedno dijete, drugo na sjedalu s rukama ocu oko struka dok je majka sjedila na kraju sjedala, postrance kao na damskom sedlu. Ipak su se najčešće vidjele motorizirane rikše – žute natkrivene trokolice s drvenim crvenim klupama umjesto sjedala. Sve okićene raznobojnim stakalcima, ogledalcima, sličicama svetaca, brojanicama od šarene

plastike i vunenim lopticama živih boja. U čitavoj gužvi dodatni je metež stvarala buka koja je dolazila sa svih strana. Nije prošlo niti jedno vozilo, bez da nekome nije trubilo, a što je vozilo bilo manje, to je sirena bila glasnija i češće se koristila. Kristijan je kroz prozor gledao gungulu zabavljen činjenicom da sva vozila jedna drugima bez žmigavca presijecaju put izguravajući se kao da je riječ o vožnji lunaparkom. Sa zanimanjem je promatrao mirnu figuru svog vozača koji je i dalje ležerno pjevušio ne dajući ni jednom gestom naslutiti kako ga čitav taj kraval imalo dira.

Konkretnije je odmjerio taksista. Da ga je umjesto pred sobom vidio na fotografiji, pomislio bi da se temperatura jutros nije digla iznad deset stupnjeva, iako je već sad bila na ugodnih dvadesetak. Nosio je bijelu *kurtu* – pamučnu košulju dugih rukava čiji je rub sezao do malo iznad koljena. Ispod nje se vidjela do grla zakopčana obična bijela košulja s tankim crnim prugama, a preko svega je navukao vuneni smeđi džemper zakopčavši zatvarač do vrha. Umjesto hlača, nosio je *dhoti* – dugačku tkaninu boje bijele kave od gusto tkane jute koja se omotavala oko struka. S lijevog ramena preko prsa silazio je tamni remen o čijem se kraju klatio tradicionalni kićeni bodež, a glavu mu je poput krune krasio plavi turban omotan na isti način kao i kod čovjeka bijele brade što je polusnenog pogleda pozdravljao sa slike ispod vjetetrobranskog stakla. Sikh je uhvatio Kristijanov pogled pa mu je uprijevši prstom u zlatni okvir zadovoljio znatiželju:

– Guru Nanak! Moj učitelj. Svaki Sikh nosi pet obilježja kako bi stalno mislio na učitelja. Svi počinju sa slovom „k“ pa ih i zovemo pet k.

Kristijan se sa znatiželjom podbočio na naslon suvozačkog sjedala namjestivši se za pozorno slušanje.

– *Keski* – pokazao je Sikh prstom ispod turbana da bi odmah nadodao: – Kosu ne šišamo. Nikada.

Odjednom mu se od nekud u ruci stvorio češalj od jantara gustih zubaca s kojima je u šali zastrugao po turbanu dodajući:

– *Kangha!*

Brže bolje je spremio češalj nastavljajući:

– Kosa uvijek mora biti počesljana. I brada isto.

Opet je svečano podigao glas stavljajući dlan na zakrivljeni bodež:

- *Kirpan!*

Pogledavao je krajičkom oka ima li i dalje Kristijanovu pozornost pa veselo pružio ruku otkrivajući željeznu narukvicu:

- *Kara!*

Konačno je završio izvlačeći komadić donjeg rublja ispod *dhotija*:

- *Kačera!*

Sikh je pjevušeći neki stari napjev nastavio vožnju vidno zadovoljan što je imao priliku strancu predstaviti svoje običaje. Kristijan ga je i dalje gledao siguran kako je riječ o izuzetno predanom i duhovnom čovjeku što je vjerojatno i bio razlog zbog kojega vozi nedodirnut kaosom koji se na cesti događao. No kad se opet zagledao kroz prozor, shvatio je kako tu nije riječ ni o kakvoj samodisciplini jer njegov vozač nije bio ništa smireniji od ostalih sudionika u prometu. Svi su vozači trubili i oduzimali prednost jedni drugima bez da bi okom trepnuli.

Bez nekog vidljivog razloga taksi je sišao s ceste nastavivši još nekoliko minuta drmusati zemljanim putom, sve dok nije zašao u omanje selo usporivši kako ne bi pregazio živad. Kad se probio kroz kokoši i par vodenih bivola, parkirao je kraj jednog od štandova s kojih su se širili zamamni mirisi. Izašao je pozvavši Kristijana da ga slijedi te je prinoseći prste ustima dao znak da je vrijeme za doručak. Desetak minuta kasnije, nakon što su se obojica svukli do pojasa i temeljito osvježili na seoskoj slavini, sjedili su pokraj onižeg plasta sijena držeći u rukama kartonske tanjure natrpane hranom. Stari je Sikh prstima spretno vrtio bijele okruglice po crvenom umaku pogledavajući u Kristijana.

- Ja častim - ohrabrivao ga je. - Jedi.

Podigao je spužvastu, sočnu slasticu od kuhane riže i žutog graška i objasnio:

- *Idli*.

Potom je njome pokupio gusti umak i trpajući ga u usta odao recept:

- *Čatni*. Ribana jabuka, luk i češnjak.

Iako opijen slatkastim mirisom umaka od naizgled nespojivih sastojaka, Kristijan nije posegnuo za hranom. Protegnuo je noge razgledavajući krajolik koji mu se pod punim

dnevnim svjetlom učinio poznat. Da je umjesto zemljanih kuća s krovovima od suhe trave na ovoj crvenoj zemlji među niskim raslinjem bilo podići kažun, ili s obzora izbrisati laticaste kupole tajanstvenog hrama i na njegovom mjestu postaviti crkveni zvonik, takvu bi sliku bez problema prodao pod Istru.

- Ja sam Gobind Singh iz Amritsara, petsto kilometara oдавde. Ali živim u Delhiju. Od kuda si ti?

- Hrvatska, Europa - odvratio je Kristijan nadajući se da je odgovor dovoljno precizan.

- Bivša Rusija? - začudio se Gobind.

- Ne baš, ali blizu.

- Koji jezik govorite u Hrvatskoj? - nastavio je znatiželjno taksist.

- Imamo svoj jezik, hrvatski.

- Koja moneta? Dolar? Funta?

- Imamo i svoj novac - bio je ljubazan Kristijan.

- Oooo! Jako dobro. Dobra zemlja. Velika zemlja?

- Četiri milijuna stanovnika.

Gobind je utrpao posljednji zalogaj u usta oblizujući prste.

- Četiri milijuna? Više ima taksista u Delhiju.

Kristijan ga je pogledao široko se nasmijavši. Gobind je gromoglasno bučio plješćući veselo dlanovima i povremeno se nakašljavajući.

- Četiri milijuna? Pa drugi put dođite svi!

Kristijan je uživao gledajući veselog starca kako se smije. Kad se još jednom kratko iskašljao, Sikh se pridigao i uputio prema slavini. Grgljajući pod tekućom vodom isprao je usta pljučkajući u prašinu. Konačno je oprao ruke, obrisao ih o mali šareni ručnik ne veći od maramice, kojeg je izvukao ispod nabora odjeće. Zatim je opet sjeo do Kristijana i upitao:

- Što radiš u životu?

- Ništa, u mirovini sam.
- U tvojoj zemlji jako mlad možeš u mirovinu? - začudio se stari taksist.
- To nije obična mirovina. - odvratio je Kristijan.
- Onda ti nisi običan čovjek ili Hrvatska nije obična zemlja? - zapitao je Sikh pogledavajući svog putnika kako bi provjerio je li dobro razumio ovu, za njega, kompliciranu situaciju.

Kristijana je razgovor počeo zabavljati. Trudio se da starac ne shvati kako mu se mladi zapadnjak neprekidno smješka zbog naglaska. Pristojnije ga je bilo ostaviti u uvjerenju da je razlog osmjesima prijateljski nastup kojim je stari taksist šarmirao. Odgovorio je znatno ozbiljnije:

- U pravu si. Bio sam vojnik i sad sam u mirovini.
- Ti si mlad za mirovinu. Stari vojnik ide u mirovinu, mladi vojnik još dugo bude u službi.
- Ja sam bio u ratu - odvratio je Kristijan ozbiljnim tonom.
- Tvoja zemlja je u ratu? - ciknuo je Sikh uzdižući ruke iznad glave.

Kako bi smirio eventualno uzbuđenje, Kristijan je mirnim glasom odvratio:

- Ne, nije više. Ali bila je do nedavno.
- Zemlja je bila u ratu, ali ti nisi - zaključio je taksist.
- Ne, nisi razumio - uzdahnuo je blago Kristijan. - Bio sam u ratu.

Stari Sikh je odmahivao glavom.

- Ne, ti nisi bio u ratu. Jedini koji mogu reći da su bili u ratu jesu Kaurave i Pandave. To svi znaju.

Kristijan se pomirljivo pokušao povući iz razgovora.

- Ne znam o kome govoriš, ali znam gdje sam ja bio.

Gobind ga je čitao dugačkim pogledom. Malo dublje usađene, krupne oči krijesile su se kao crne žeravice ispod sijedih četkastih obrva. Kosa dulja od metra koja se malo prije razvila nad česmom, bila je do zadnje vlasi pospremljena ispod turbana, a od rubova punih, tamnih

usana sve do ušiju i niz vrat bio je obrastao bradom koja se na široko pružala preko poprsja. Kad je otvorio usta ukazali su se čvrsti i gusto posloženi bijeli zubi. Pjevno je naglašavao svaku drugu riječ:

- Ja ne znam gdje si ti bio, ali vidim da si donio veliku tugu. Tvoja zemlja... možda je bila u ratu. I ti... možda jesi bio u ratu. Ali nitko se nije... vratio iz rata, a da je naučio što je rat. Nakon Kurukshetre nitko i nikada.

Sikh je zastajkivao tražeći riječi, dodatno si pomažući rukama da objasni pojmove. Za svaki „ne“ odmahivao bi glavom, na spomen Kurukshetre pokazao bi rukom iza sebe u nepoznatom smjeru, a kad god bi oslovio Kristijana pokazivao je objema rukama prema njemu.

- Ako ne znaš zašto si išao u rat... nisi tamo ni bio. Ako u rat nisi ponio srce... nisi shvatio rat i opet je kao da nisi bio u ratu. Jedino je bitka na polju Kurukshetra završila kako je i počela. Otvorenog srca. Tvoje je srce zatvoreno prijatelju. Bio si u ratu uzalud. Bio si... a nisi.

Kristijan se zainteresirao za priču pa je odgovorio:

- Ne bih te htio uvrijediti, ali meni to nema nikakvog smisla.

- Ne, prijatelju mladi, to jedino ima smisla. Samo ti ne slušaj srcem... nego glavom. Čovjek uvijek mora u srcu biti siguran da čini ispravno, čak i kad ide u rat da ubije.

Kristijan je na čas zašutio razmišljajući o starčevim riječima, da bi odmah nastavio po svome.

- Povijest je puna luđaka koji su započinjali ratove osjećajući u srcu da postupaju ispravno.

- Mladi čovječe. Guru Nanak kaže da svi imamo svrhu i razlog zašto nešto radimo. Čak i oni koji su žedni tuđe krvi. Svaki stvor na svijetu... čak i komarac, odabrao je taj oblik da bi u životu činio to što čini. Sve to samo kako bi prošao neko iskustvo.

Starac spoji kažiprst i palac i napravi kretnju zrakom kao da prati nevidljivog komarca u letu. Smijao se kimajući glavom i nastavio:

- I onda duša bira tijelo opet i opet. Sve dok ne spozna sva iskustva na svijetu. Nakon toga može biti slobodna. Da. I vratiti se izvoru.

Sikh je zastao na trenutak. Nabrao je čelo tražeći prave riječi, i potom nastavio.

- Pitanja odvlače čovjeka s puta. Zamagljuju cilj. Guru Nanak kaže da slušamo srcem, a ne umom. Tako ćemo shvatiti da i komarac zaslužuje divljenje. Ta je duša odabrala takvo tijelo. Da bude komarac. Odabrala je da bude dosadna buba koja pije krv. Odabrala je... da bude životinja koju svi žele ubiti. Zar nije takav izbor zaslužio divljenje?

Kristijan smota noge pod sobom oponašajući Sikha. Fascinirao ga je razgovor u kojemu ga starac na ništa nije nagovarao ili ga u nešto pokušao uvjeriti. Svaki put kad se s nekim sukobio u mišljenju imao je potrebu, baš kao i njegov sugovornik, braniti svoje stavove kao što životinja brani brlog. Ovaj je razgovor bio lišen svega toga.

- Možda je to tako, ali ja to ne razumijem. Netko sigurno vidi širu sliku svega dok konačnu vidi tko zna tko. Ja je sigurno ne vidim.

Sikh se nasmije stavivši ruku na Kristijanovo rame.

- Znaš li priču o ribama u staklenoj kugli?

Kristijan osjeti neizdrživu glad za starčevom pričom, toliko snažnu da je počeo kimati glavom kako bi ovaj što prije nastavio. Potreba da u sebe upije to što starac ima za reći postade toliko jaka da se u trenu manifestirala na fizičkoj razini. Osjetio je neizdrživu potrebu za hranom. Dohvatio je papirnati tanjur i bez opreza kojim bi provjerio okus, stao u sebe trpati *idli* natopljen u crveni umak. Neizrecivi okus slasti kliznuo mu je kroz tijelo pojačavajući želju. Indija je tako dobro kuhala. Sikh se skoro pa zaljubljeno nasmiješio gledajući ga, te mahnu rukom čovjeku za štandom. U tren razmijenivši novac za narezane ploškice manga, starac spusti voće pred Kristijana i nastavi.

- Dvije ribe žive u staklenoj kugli. Svaki dan razgovaraju o tome ima li boga. Jedna kaže da ima, druga kaže da nema. Jednoga dana... nakon što su sto puta jedna drugoj rekle; ima, nema, ima, nema... jako se posvađaju. Tada prva riba, da bi prekinula svađu, vikne: „Ako nema boga, tko nam svako jutro mijenja vodu?“

Kristijan je bez žvakanja gutao kriške manga ne skidajući pogled sa starca koji je lupkajući se dlanom čas u prsa čas po čelu, nastavio na svom čudnom engleskom:

- To što srce ne zna objasniti stvari, ne znači da je razum u pravu.

Kristijan se izvali na leđa trudeći se da mu pun želudac ne zamagli misli. Razmišljao je o ribama u okruglom akvariju i sjetio se kako mu je Akello spavala na ramenu. Sjetio se njezinog ritmičnog disanja, osjećaja potpune odvojenosti od svijeta i bliskosti prema osobi s

kojom dijeli zrak, prostor, povjerenje.

- Pričaš lijepe priče, starče, cijeli bih te dan slušao, znaš. Daj mi vremena da razmislim o svemu, konačno, mene čeka dug put.

- Ne želiš razgovarati o svom iskustvu u ratu? - bio je uporan starac.

Kristijan poželi završiti ovaj razgovor.

- Nema se tu što reći.

- Nema? Znači tvoja zemlja nije pobijedila u ratu? - navaljivao je Sikh.

- Rat je poraz razuma - odvratio je, u trenu se zapitavši nije li mogao smisliti nešto bolje.

- Hm. Ja mislim da si ti u ratu sa sobom. Voliš li ti uopće zemlju za koju si se borio?

Kristijan se zapanjio ovakvim pitanjem.

- Ne volim ono u što se sve to pretvorilo.

- Objasni mi to, molim te - inzistirao je starac poput djeteta koje se ne miri s „ne“.

- Nisam se ja borio za zemlju koju ne volim, već ne volim zemlju za koju sam se borio.

Gobind obliže prste i protrlja ruke.

- Tvoja je bol veća od svijeta. Ne zbog onoga što je bilo... već zato što ne vidiš što je sada. Ne vidiš jer ne gledaš srcem. Ne slušaš ga, iako ti srce stalno govori. Kao i svima. Želiš li ili ne želiš... vidjeti Kurukshetru, jedino mjesto spoznaje istine?

Kristijan se iznova pridigao u sjedeći položaj.

- To mjesto, Kurukshetra? Govorimo o ratu između Indije i koga? Britanije? Pakistana?

- Ne, ma neeee - odmahivao je Gobind. - Nikakva Indija! Pričam o ratu između dobra i zla.

- I kad je taj rat bio? - zgranuo se Kristijan, na što je starac odvratio kao iz topa:

- Prije pet tisuća godina!

Kristijan je vrtio glavom ne vjerujući u što se upustio.

- Pripovijedaš o nekoj hinduskoj legendi dok ja govorim o pravom ratu u kojem su ginuli ljudi.

Gobind se uzjogunio nadimajući se poput purana i mašući rukama u svim pravcima.

- Legenda? Nije to nikakva legenda! Polje Kurukshetra tristo je kilometara od nas. Da te odvedem onamo?

Kristijan se slatko nasmijao protegnuvši noge.

- Svaka čast. Trebao si se baviti psihologijom. Zamalo si mi prodao put na koji ne želim ići. Želim u Vrindavan.

Stari je Sikh ustao i prišao Kristijanu na nekoliko centimetara. Mirisao je na ulje jasmína. Brada mu je treperila na jutarnjem povjetarcu koji je nagovijestio izdržljivo vrijeme.

- Čuo si za Mahabharatu?

Kristijan se nasmije na pitanje.

- Naravno, najveći ep ikad napisan.

- Da, a jesi li je čitao? - bio je uporan Sikh.

- Nisam - priznao je Kristijan.

- Ali si čuo za nju? Kao i svi. Svi na svijetu znaju za tu knjigu, ali ne poznaju njezinu mudrost. Malo je onih koji su je čitali... i shvatili. Jer nisu čitali srcem. U njoj piše o borbi na Kurukshetri, ali ljudi ne razumiju da je Kurukshetra... tu!

Starac kažiprstom dodirne srce. Ne sačekavši da Sikh završi, Kristijan učini jednak potez rukom pokazujući na sebe i zausti:

- Ja... želim! Ja sam...

Zavrta mu se u trenutku te zastane ne bi li mu se razbistrilo.

„Na koga mislim kad kažem Ja? Tko ili što stoji iza svakog čovjekovog poteza koji se predstavljao kao naš? Što nas vodi u odlukama i za čime se povodimo kad biramo? Ja. Tko je taj? Razum? Srce? Ili duša? Podsvijest? Nadsvijest? Ili savjest? Unutarnji glas? Ma tko on bio, razum ispada iz igre. Kad čovjek kaže Ja nikada ne pokaže glavu, već si dodirne prsa.

Pravo i istinsko Ja dakle ne može biti vođeno razumom, samo srcem. Um raščlanjuje, odvaguje i kalkulira. Srce je naglo i lišeno bilo kakvog utjecaja, ono bira u hipu. Ako mu ne povjerujemo i ne poslušamo ga iz prve, uključuje se razum sa stotinama potpitanja i propitkivanja. Um definitivno nije Ja. Ono što jest istinsko Ja, nalazi se u srcu.“

Kristijan osluhne sebe i sjeti se da je na spomen Kurukshetre prvo pomislio kako bi bilo lijepo posjetiti takvo mjesto. Osjetio je dobronamjernost i povjerenje prema Sikhu, no onda se sjetio cilja svog putovanja i počeo razmišljati. Zato zaključi kako je prvi impuls bio onaj pravi i najiskreniji, dok je sve ostalo došlo iz uma koji nepotrebno komplicira stvari. Udahnuvši, prišao je taksistu i sa smiješkom potvrdio:

- Idemo do Kurukshetre.

Gobind ga pogleda kao da želi provjeriti je li siguran u donesenu odluku. Upitao ga je:

- Odvesti ću te, ali... što ti zapravo želiš?

- Što želim sada ili inače? Na što misliš?

- Što želiš u svom životu? - naglasio je Gobind.

- Želim ponovno imati svoj mir - naglas je poželio Kristijan.

- Imat ćeš ga. Svi na kraju nađu mir.

*Ja želim mir? Ja je ego. Želim je želja.
Odbaci ego i želju i imat ćeš mir.*

KURUKSHETRA

Od glavne prometne aorte koja je kucala kroz grad, vodila je više nego ugodna cesta, dovoljno prostrana da se njome jedan do drugoga na široko voze tri do četiri teretna kamiona. To ipak nije sprječavalo vozače da voze posred ceste trubeći si međusobno ne bi li se ovaj drugi maknuo u stranu. Tvrdoglavo se držeći sredine ceste na koncu bi se svatko povukao na svoj dio ne skidajući prsta sa sirene još barem stotinjak metara. Duž čitavog puta ravnog poput napetog konopca nad cestu su se nadvijala visoka stabla čije su se krošnje u visinama spajale u hladoviti tunel. Par kilometara kasnije, cesta se suzila da bi se na seoskom kružnom toku rastočila u nekoliko manjih staza, još uvijek dovoljno komotnih za ugodnu vožnju.

Kristijan je dobro osmotrio visoki spomenik od bijelog kamena postavljen u središte kružnog toka. Bio je to četveropreg koji je vukao bogato izrađena borbena kola sa svake strane ukrašena žilavim lavovima u trku. Iznad kola je stršao stožasti suncobran čiji je stijeg na vrhu baldahina vijorio zastavu. Vitki čovjek plemenitog izgleda držao je uzde, a do njega se vozio brkati ratnik stišćući luk i strijele u mišićavim rukama.

Kad je nakon desetak minuta auto naletio na rupu na cesti postalo je jasno da su se oprostili od komfora. Taxi je tako snažno poskočio da su dodirnuli krov, Kristijan tjemenom, a vozač turbanom, no Gobindu to nije bio razlog da makne nogu s gasa. Što je cesta postajala neudobnija, to je ambijent bivao ljepši. Jer cijelim putem od Delhija prema Vrindavanu i sad dalje do Kurukshetre, okoliš je bio prekriven žutim filtrom zbog čega je sva priroda izgledala poput isprane tkanine bez živosti. U zelenilu krošnji prevladavala je blaga zasićenost žutom, a ni livade se nisu mogle pohvaliti zdravim zelenilom. Čitavom ugođaju, nije odmagala ni sitna prašina koja je vidokrug dodatno zapakirala u mutnu najlonsku vizuru čineći da sve izgleda kao da se gleda kroz jantar ili smolu. No sad je sve prodisalo, kao da je netko oprao prašnjavo vjetrobransko staklo nudeći Indiju umivenu u blistavoj raskoši. Stabla su postala gušća sužavajući cestu koja se polako preobrazila u šumsku stazu što krivuda uz korito bistrog potoka. Nakon par kilometara Gobind je konačno toliko usporio da je pjev ptica iz gajeva nadglasao ritmično štektanje ispod haube. Što se tijelu bilo teže voziti, to je oku bilo ugodnije uranjati u sladogledne prizore.

Parkirali su ispred pravokutne šarene građevine koja se nije mogla vidjeti iz daljine, izronila je pred njima tek kad su joj prišli na desetak metara. Dok su izlazili iz taksija, okružilo ih je

desetak tirkiznih paunova ne pokazujući straha. Pozdravljali su ih lepezastim repovima presijavajući zeleno, ljubičasto i zlatno perje.

Hram boginje Durge nije bio veći od kuće Kristijanova oca u Savičenti. Jedva dvadesetak kvadrata bilo je omeđeno oblim stupovima svjetlo plave boje, pri čijim su se vrhovima rascvjetali gipsani lotosovi cvjetovi noseći ružičasti strop uzdignut nešto više od tri metra iznad tla. Ulaz u svetište bio je zatvoren s dva krila crnih, željeznih, rešetkastih vrata bogato ukrašenih vitičastom ornamentikom kroz koja se nazirao osmoruki ženski kip. Ne puno viši od metra, lik je prikazivao božicu Durgu u ljubičastom sariju, sa zlatnom stožastom krunom na glavi, a oko vrata sve do bedara sežao joj je vijenac od svježe ubranih čaški gustih žutih i bijelih latica. Naslonjena na zlatnog lava, u rukama je držala sablju, borbeni bat, lotos, luk i strijelu, morsku školjku i trozubac, dok je na prstu jedne ruke nosila zlatni disk, a preostalom slobodnom podignutom rukom pozdravljala otvorenog dlana. Pokraj nogu klečao joj je hinduski svećenik pažljivo odlažući bogato izrezbareni srebrni tanjur do pola napunjen mlijekom.

Kristijan i Gobind sjedili su na stepenicama ispred hrama čekajući da njihov domaćin obavi ritual. Bio je to čovjek srednjih šezdesetih, plemenitih crta lica i kratke počesljane kose u klasičnoj svećeničkoj odori koju je činio narančasti *dhoti*, bijela *kurta* dugih rukava i narančasti *cadar* – pamučna marama ukrašena stihovima iz Veda koja mu se s kratkog debelog vrata spuštala preko napetog loptastog trbuha sve do bedara. Sjao je na ravnu betonsku terasu iznad stepenica, rukom pozivajući goste neka mu se pridruže. Obojicu je pozdravio sklopljenim dlanovima i naklonom na što je Kristijan, smatrajući to prigodnim, uzvratio na jednak način, dok je Gobind otpozdravio s rukom na srcu lagano pognuvši glavu. Iza jednog od debelih okruglih stupova svećenik je privukao dva bakrena kotlića ukrašena motivima slonova, te poširoki metalni oval na kojemu je sve bilo pripravno za paljenje vatre. Bakreni su lončići u čas stali podgrijavati, jedan vodu, a drugi svježe pomuzeno masno mlijeko. Kad je u posudi proplesala bijela pjena, obli su prsti po njoj izmrvili punu šaku listića crnog čaja, sve začinovši *masalom* – praškastom mješavinom cimeta, đumbira, kardamoma, klinčića i muškatnog oraščića. Slatki i topao miris Kristijanu je pročistio dišne kanale. Konačno je u recept ušla i proključala voda koju su spretne ruke svećenika dodale u mlijeko obogaćeno začинима. Kristijan nikad nije čuo, a kamo li vidio da se čaj umjesto u vodi kuha u mlijeku i jedva je čekao progutati gutljaj čiji je miris obećavao posebno iskustvo. U tišini i uz neprekidno miješanje, kuhanje je potrajalo desetak minuta, nakon čega su se svi začini stopili, dajući napitku svilenu teksturu. Nalijevajući čaj u kartonske čašice, slične onima iz kakvih je Kristijan kao dijete plastičnom žličicom jeo sladoled, svećenik je konačno

progovorio:

- Oprostite što ste čekali. Morao sam Durgi dati mlijeko, popila je sve što sam joj sinoć ostavio.

Hladeći dahom čaj, Kristijan se zabavljao dvojnom vrijedi li više bakrena posuda s vodom ili kartonska čašica s čajem. Ispod oka je pogledao u Gobinda koji nije niti trepnuo na priču o gipsanom kipu koji pije poput živog stvora. Pomirivši se s time da je ovo tek jedna od čudnih stvari s kojima se počeo susretati, zaključio je kako je ovakvo druženje ipak ispalo ugodnije od onoga kojeg se prije petnaestak minuta pobojavao. Kristijan je vjerovao da će ga Gobind odvesti na livadu po kojoj na šarenim dekamata planduju jogini, pa se nemalo iznenadio vidjevši da je područje Kurukshetre smješteno na više od osamdeset četvornih kilometara između gradova Ambala i Panipat i rijeka Sarasvati i Drishadvati. Do svetog grada svakih su par minuta pristizali autobusi s turistima tako da je prizor bujice ljudi koji se slijevao uz riječne obale bio sasvim suprotan od mira kojeg je tu želio pronaći. Stvar je ipak spasilo skretanje s državne ceste u Durgin hram kojeg je vodio Gobindov poznanik Indra.

Sikh je domaćinu objasnio kako Kristijan želi vidjeti Kurukshetru i čuti što se tu tako važnoga zbilo jer je i sam nedavno prošao ratno iskustvo. Kristijan je pak upoznat kako je pandit Indra izvrstan poznavatelj sanskrtskog jezika i vedske filozofije i da ima odgovor na svako pitanje. S razlogom, pojasnio je Gobind, jer Vede u prijevodu s arhaičnog sanskrta znače Znanje, a Indra je napamet znao svih deset tisuća stihova Rigvede, prve od sveukupno četiri knjige Znanja. Ne prinoseći usne preblizu čašama, Kristijan i Gobind su s daljine srkali vreli čaj pozorno slušajući priču o velikom ratu.

„Kad je umro Pandu, kralj Hastinapura, iza sebe je ostavio petoricu sinova Pandava. Kako su svi Pandave bili maloljetni, kralja je naslijedio njegov slijepi brat Dritarastra koji je imao stotinu sinova, Kaurava. Pandave su odgajani s Kauravama, no petorica Pandava su i u učenju i u ratničkim vještinama bili bolji od svih Kaurava zbog čega Kaurave počnu izbjegavati svoje rođake Pandave. Kad je došlo vrijeme da slijepi Dritarastra odabere svog nasljednika, iako se očekivalo da to bude jedan od njegovih sto sinova, on odabere najstarijeg među Pandavama, što do kraja produbi mržnju Kaurava prema rođacima. Kaurave se toliko izopače da nagovore oca neka ubiju Pandave, no kad je taj plan propao, Kaurave prevarom na dvanaest godina prognaju Pandave iz kraljevstva. Kad je izgnanstvo završilo, Pandave se vrate po svoje nasljedstvo, no Kaurave ih odbiju zbog čega unutar obitelji izbije rat. I Kaurave i Pandave okupiše ogromne vojske koje su se trebale sukobiti na polju Kurukshetri. Kako bi borba protekla pravično, Pandave u pomoć pozovu Božjeg

političkog namjesnika Krišnu koji je na zapadu Indije kao kralj vladao Guzerathom. Krišna ponudi Arđuni, jednome od petero Pandava, da postane glavni ratni savjetnik čija će odapeta strijela označiti početak bitke, dok se Krišna pak ponudio da će voziti njegova bojna kola. Kad su se na Kurukshetri svaka sa svoje strane postrojile vojske, na čistini usred polja stajao je Arđuna u svojim kolima kojima je upravljao Krišna. Međutim, umjesto da označi početak borbe, Arđuna promotri svoje rođake i prijatelje iz djetinjstva i srce mu se stegne. U trenutku kad je trebao otpustiti strijelu Arđuna se slomi, padne na koljena i zamoli Krišnu da mu pomogne shvatiti zašto bi se uopće borio? Kraljevsko prijestolje i slava nisu bili dovoljni razlozi da okrvavi ruke onima koji su bili dio njegovog života. Tu počinje razgovor između čovjeka i Boga. Posrnuli pita, a uzvišeni mu daje odgovore.“

Šutjeli su dok nisu ispili sav čaj. Pandit se pridigao i dohvatio košaru punu banana s kojom se poklonio pred Durginim kipom. Potom opet sjedne među goste stavljajući voće među njih.

– Ovo je *prasadam*. To nije samo hrana ponuđena Bogu već i duhovna hrana. Kada Bog prihvati ponuđenu hranu ona poprima božansku prirodu i pomaže u spoznaji.

Vreli čaj obogaćen ugodnim, no jakim začinima, Kristijanu je zakuhao pun želudac, zbog čega je dlanom prekrpio usta i trkom nestao u šikari iza hrama. Kako njegovi domaćini ne bi čuli da povraća, pružio je korak i zašao dublje u šumu. Pomislio je da bi se Indra mogao uvrijediti ili možda zabrinuti za njega, pa je dlanom začepio usta i u trku nastojao izbjeći bujne mladice koje su ga šibale po licu. Zastao je i u grmlje izbacio sadržaj koji je maločas unio u sebe. Sagnuo se kako bi rahlom zemljom prekrpio tragove, no u to mu se želudac još jednom digne, pa još snažnije povrati u dugačkom mlazu. Brišući usta, osvrnuo se i zadovoljno primijetio da je dovoljno odmakao. Taman kad je naumio krenuti natrag, iz suprotnog je pravca začuo nerazgovijetne zvukove. Ne odoljevši znatiželji, koraknuo je prema izvoru mrmljanja i šuškanja, prvo oprezno, a potom nešto sigurnije. Gazio je punim stopalom, sigurno, no mekano, kako se ne bi odao. Po licu su ga škakljali listovi mladog bambusa. Bio je to osjećaj sličan onome kad bi mu na prozoru blagovaonice roditeljskog stana u Rijeci, povjetarac po obrazima vijorio svilenu zavjesu. Razmicao je tanane mladice prisjetivši se svojih nacrtanih slonova i bambusovih šuma koje je slažući po podu spajao u veliki crtež. Osjećao se kao da su se pred njim materijalizirali tragovi njegovih flomastera i kao da korača kroz svijet koji je davno stvorio u mašti. Miris humusa i mahovine, presjekao je slatkasti vonj paljene trave za koju je u mah pomislio da je ručak koji je njegovoj majci ponekad znao zagorjeti. Ispunjen aromom paljevine, odjednom se prenuo, kao iz sna, shvativši da se nalazi ispred Durginog hrama. Sjao je do Indre i Gobinda, s vidnim

olakšanjem, no ne i sasvim zadovoljan. Šutjeli su još neko vrijeme pogledavajući se. Gobind je jeo već drugu bananu plitko grizući tanke kolutiće koje bi potom dugo žvakao. Konačno Kristijan progovori:

- Hvala vam na priči. No mene zanima još nešto. Čovjek dvoji treba li ratovati i o tome propitkuje onoga koji sve zna.

Pandit je kimao glavom čvršće navlačeći široku maramu preko leđa. Kristijan je nastavio:

- Pa ima li ova priča neko konkretno pitanje ili, još bolje, konkretan odgovor?

- Ima - odgovori svećenik. - Razgovor između Krišne i Arđune čini sedamsto strofa.

Čuvši to, Kristijan kao da je postao svjestan veličine i značaja Mahabharate.

- Mahabharata je zaista velika knjiga. Sedamsto strofa nije malo, sigurno među njima ima barem jedna koja nudi odgovore koji me zanimaju.

Gobind je podigao svoje četkaste obrve i pogledavao čas u Kristijana, čas u Indru. Indra je blago odgovorio:

- Sedamsto strofa zaista nije malo, no one se odnose samo na razgovor između Krišne i Arđune. Mahabharatu čini stotinu i četrdeset sedam tisuća i osamsto stihova.

Kristijan je odmjerio Indru provjeravajući nije li izvalio kakvu glupost. Kad je vidio da njegov domaćin smireno čeka nastavak razgovora, priupitao je:

- Pa možete li mi reći barem jedan od odgovora koji je Arđuna dobio?

- Mogu - kimnuo je Indra. - Ali prvo ti meni reci što misliš o ratu na Kurukshetri?

Kristijan zatvori oči i uzdahne. U trenu mu se ukaže narančasti svjetionik s crnom krunom čija ga je svjetlost obasjala do sljepila. Nije to bila tek misaona projekcija. Razlika između slike koju bi vidio otvorenih očiju i ove koja mu se ukazala, bila je kao da gleda kroz dva prozora od kojih je jedan bio otvoren, a drugi zakriljen tankom prozirnom svilom. Nikad nije doživio tako stvaran prizor iza kapaka. U čas mu se slika pomiješa s crtežom iz očeve kuće u Savičenti, no ostao je koncentriran na svjetlost s vrha svjetionika bez da je popustio onome što mu je um nudio kroz sjećanja. Bio je tu i u ovom trenutku, nedodirnut i neometan, a svaki prizor koji bi se usputno pojavio, bio bi poput dima bez mirisa, udahnut i odmah potom izdahnut, bez da se zadržao i remetio mu mir. U glavi mu se počne rađati misao koju je čisto

primio i lako prigrlio: „Tvoja je prva zadaća spoznaja o tvojoj dvojnoj prirodi. Razlikuj dužnosti od želja. Tada možeš odabrati želiš li na put.“ Progovorio je:

- Arđuna je balans između božanske snage i ljudske slabosti. Da bi spoznao svoj potencijal, čovjek se mora uhvatiti u koštac s manama, a propitkivanje je prvi korak prema tome. Krišna je onaj dio čovjeka koji je uvijek spreman pomoći ako ga se to zatraži. Pandave i Kaurave su ljudska dvojna priroda, Pandave su vrline, Kaurave mane, djeca slijepog oca razuma. Upravo zbog dvojne prirode čovjek je ispunjen nemirom i biti će sve dok se ne oslobodi svih vezanosti. Kraljevstvo Hastinapura oko koje se rođaci otimaju, svijest je bez vezanosti za koju se bore ljudske vrline, iako je ljudske mane ne žele samo tako predati.

Izrekavši to, Kristijan je otvorio oči. Sjedio je sâm na bijelom betonu okružen korama banana. Iz pravca hrama širio se opojni miris zapaljenih štapića od sandalovine. Sikh i svećenik primicali su se noseći između sebe duboki pehar s vodom. S olakšanjem ga spuste i priđu Kristijanu hvatajući ga brižljivo svatko za jedno rame. Gobind se spusti do njega.

- Opet si odlutao? Otišli smo po vodu da te osvijestimo.

Kristijan je napucao usne u čudu.

- Ja sam izvrsno. Mislio sam da razgovaramo, a vi ste samo nestali?

- Već deset minuta mrmljaš bez veze. Jesi li meditirao?

Kristijan nije znao je li riječ o šali, no vidjevši ozbiljna lica oko sebe naslutio je da je opet doživio kratku amneziju.

- Ni ne znam kako se meditira. Analizirao sam priču našeg domaćina, to je sve.

Pandit je s olakšanjem sjeo do Kristijana.

- Obećao sam ti odgovor. Kad je Arđuna rekao da ne želi ubijati Kaurave, Krišna mu je rekao: „Ti samo moraš ispuniti ono što je zapisano. Oni su ionako već mrtvi.“

Kristijana na to prože snažna i neugodna hladnoća. Penjala se oko njega poput kovitlaca, krenuvši od nogu, smrzavajući mu koljena, potom sijevajući od donjeg dijela leđa duž kralježnice ne zaobilazeći želudac, pluća i grlo, sve uz vrat do vrha glave. Uvlačila mu se kroz uši, ledila mozak i trnula vilicu i zube. Stresao se osjećajući kao da ga netko umače u hladnu vodu. Sjetio se snijega koji ga je jednom tako štipao kroz vojničke čizme, neugodnog

osjećaja golog dlana na čeliku puške, toliko hladnoga da nije mogao razabrati pali li mu kožu vrućina ili studen. Snježna bjelina se rastopi i zaslijepi ga, a iz sjećanja nestade bijele borove šume, proplanka i udoline prekrivene pahuljama. Stajao je u mislima u svjetlosnoj praznini dršćući kao travka na vjetru. Otvori oba dlana kako bi odbacio hladni ubojiti čelik, no prije nego ga je ispustio, iz cijevi nečujno isklizne metak koji mu zapleše pred licem. U to primijeti kako mu se s visine u otvorene dlanove izljuje zlatna svjetlost koja mu tijelo ispuni spokojem i topline. Kristijan još jednom zadrhti i konačno osjeti olakšanje koje mu je tijelu vraćalo normalnu temperaturu.

- Oni su ionako već mrtvi - ponovio je Kristijan prvo glasno, a potom još nekoliko puta tiše, pa u sebi. „Oni su ionako već mrtvi.“

Pandit se nasmiješio:

- Božanska bitka na Kurukshetri dogodila se na kilometar odavde prije pedeset stoljeća, a čovjekova Kurukshetra događa se u njemu samome svaki dan.

Kristijan je promatrao mirno Indrino lice. Od nosnica do rubova usana pružale su mu se dvije duboke brazde koja bi se svakim udahom pomicala, no sad su mirovale kao da je utonuo u stanje bez disanja. Samo su treptaji remetili njegov spokojni izraz. Malo ispod mjesta gdje su mu se spajale obrve, zaklonjena debelim okvirom naočala, nalazila se točka od crvene osušene boje koju Kristijan do tad nije primjećivao.

- Gledaš moj *bindi*? - upitao je Indra pokazujući srednjim prstom točku na čelu.

Kristijan je šutio. Znao je da se takvim oznakama u Indiji ukrašavaju žene i ovo mu je bilo prvo saznanje da takvo što nose i muškarci, no nikad se nije pitao ima li taj ukras neko dublje značenje.

- Sandalova pasta, prah kurkume i glina s obale rijeke Yamune.

- Što predstavlja taj ukras?

- To je znak trećeg oka kojim vidiš ono što ne možeš vidjeti običnim okom.

- Mislite na intuiciju?

Gobind je otišao po taksu, a Kristijan je pokušavao protumačiti Indrin pogled. Gledao ga je kao što ga je znala gledati majka kad bi došla s roditeljskog sastanka otkrivši ono što joj je

prešutio.

- I ti imaš treće oko!

- Imam li? - upitao je smireno Kristijan.

- Svi ga imaju, ali ne vide njime. Ti ga osjetiš, zar ne?

Kristijan kažiprstom dodirne mjesto na kojemu je povremeno osjećao tupu bol koju je sebi tumačio nevidljivim metkom koji ga cilja među oči. Indra je nastavio.

- To će puknuti.

Kristijan se zabezeknuo u svećenika.

- Što će puknuti?

- To što osjećaš u glavi, puknut će. Ali nemaj straha. Sve što dozre, izlazi iz stiska i rađa se oslobođeno.

Gobind je stajao na prilazu hramu čekajući da se Kristijan oprost od Indre i konačno uđe u taksi.

- Ti si O. K.? - upita ga Sikh ozbiljnim glasom.

- Jesam Gobind, sasvim. Zar ti ne izgledam O. K.?

Taksist ga odmjeri i oprezno primijeti:

- Čudan si ti. Na aerodromu... padneš u nesvijest. Odeš u šumu, ne vratiš se pola sata. Skoro te Indra pošao tražiti. Kristijan spava i brblja, ne možemo ga probuditi. I ne sjeća se ničega.

Kristijan spusti bradu, nabere usta u čudu i pogleda Gobinda ispod oka.

- Gobind, otišao sam u šumu na par minuta. Digao mi se želudac, povratio sam i odmah došao nazad.

Stari taksist pomirljivo odvrati:

- Dugo si bio u šumi. Opet se ne sjećaš? O. K.

- O čemu pričaš? Evo pogledaj sâm...

Kristijan skoro pa nervozno podigne ruku i u trenu se sledi. Kazaljke su pokazivale deset sati i osam minuta. Pridržavajući zapešće privukao je lijevu ruku k licu priželjkujući da mu se pričinja. Lice mu se skamenilo kao da je vidio utvaru. Gobind se nagne radoznalo i pogleda na Kristijanov sat, pa potom provjeri vrijeme na svome.

- Sat ti je stao? Deset i osam? Jako dobro!

Indra priđe kako bi ispratio goste i čuvši dio razgovora raznježi se sklopivši dlanove:

- Jedan, nula, osam. Lijepa poruka. Bog ima stotinu i osam imena. Sveti broj. Jako lijepo.

Kristijan je ne trepnuvši gledao sve dok nije osjetio kako ga bjeloočnice peckaju.

- Prije par godina, ubio sam čovjeka točno u deset sati i osam minuta - objasnio je Indri kakvo to značenje ima za njega.

Sjeo je u taksi pozdravljajući Indru koji kimnuvši glavom u stranu pomirljivo reče:

- Niste mogli odabrati bolje vrijeme za njegov odlazak.

Gobind je već sjedio za volanom dodavajući gas. Okrenuo se i preko ramena dobacio Kristijanu:

- U svakom srcu je sat, navijen da stane u točno određeno vrijeme. Nisi ga ti ubio. Već je bio mrtav.

Dok se Amby tresao od štektanja motora u leru, nekoliko je paunova poput zavodljivih utvara kočoperno izronilo iz prašinaste zavjese zaposjevši cestu s kraja na kraj.

*Ti si most između vidljivog i nevidljivog,
između vanjskog svijeta i više svijesti.*

ONAJ KOJI JE OBUKAO MJESEC

Gledajući iznad sebe Kristijan se sjetio kako je davno pročitao da su zvijezde rupe u nebu kroz koje sjaji vječnost. Noć iznad rijeke izgledala je baš tako, nalik zastoru od tamno plavog baršuna kroz čiju je polukružnu poderotinu prodiralo svjetlo što se zrcalilo na površini vode. Nikad nije vidio tako bistre rojeve točkica po svodu. No nisu zvijezde bile to što ga je zaokupilo, već mjesec. Odgrizen s gornje strane izgledao je kao čamac ili kriška lubenice. Koliko je pamtio, mladi je mjesec svoje tijelo uvijek skrivao postrance, pa je Kristijan trljajući sljepoočnice pokušavao shvatiti zbog čega je sad položen poput prazne zdjele koja će iz rijeke zgrabiti vodu. Čak je nagnuo glavu ne bi li se bolje uvjerio u njegov čudan nagib. Potpuno nezainteresiran za to što izvodi, snažni i visoki muškarac je čekao da se Kristijan dovoljno načudi žutom nebeskom srp. Prevrćući po ustima osušenu grančicu čaja, stajao je na jednoj nozi objeručke oslonjen o kormilo, dok je drugu poput rode savio u koljenu oslonivši stopalo na natkoljenicu. Široke hlače od smeđeg štofa možda su jednom i bile čiste, no sad su se sjajile od masne prljavštine istočkane mrljama motornog ulja, a zeleno žuta pamučna košulja zavrnutih rukava i bez dugmadi, bila je nategnuta i uvučena za pojas. Svjestan da ne zna tko je čovjek ispred njega, Kristijan se pitao zbog čega mu je nesvakidašnji položaj mjeseca sada važniji od toga da dozna gdje se nalazi i kako je tu dospio. Pokušavao je misliti o tome što se dogodilo od trenutka napuštanja Durginog hrama u Kurukshetri do noćne plovidbe u nepoznatom pravcu, htio je i ustati i provjeriti nije li tu negdje Gobind, no nije se mogao oduprijeti činjenici da mu sve to znači manje od mladog mjeseca koji mu je poput giljotine visio nad glavom. Možda su ga Indra i Gobind drogirali čajem i omamljenog prodali u roblje? Ni ta mogućnost nije bila za odbaciti, ali mjesec, taj čudno polegnuti putnik boje slonovače...

- Ujak Indra je rekao da si čudan!

Visoki muškarac nije promijenio izraz lica. Nije to bilo ni pitanje ni čuđenje, već jednostavno potvrda onoga na što mu je skrenuta pažnja, a do koje je i sam došao nakon pomnog promatranja Kristijanovog ponašanja. Kristijan je pak krivio glavu, čas na jednu, čas na drugu stranu, dok se na koncu nije sjetio kako je Indija bliža južnoj hemisferi zbog čega se i mjesečeve mijene vide pod drugačijim kutom. Dokučivši odgonetku osjetio je ushit, toliko velik da je pomislio kako će mu ovaj zamjeriti što se glasno smije zbog tako banalne stvari, no onda je uočio kako ničime nije pokazao radost. Nije se veselio jer sav zanos što ga je osjetio jednostavno nije isplivao do površine. To mu je saznanje pojačalo prijašnju dvojbu

stvarajući i jednu novu; zašto ga više zaokuplja izgled mjeseca od činjenice da nema pojma što radi usred noći na nepoznatom mjestu, s potpunim strancem i kako je moguće da čitavim tijelom osjeti kako cikće i skače od veselja dok se uistinu nije ni pomaknuo, ne pustivši pri tome ni glasa. „Tumor“ – sjetio se. „Presijeca mi živce i spaja ih na čudan način.“

Još jednom je čuo svoj unutarnji glas kako mu govori bezbojnim tonom: „Um, i kad je najzdraviji, obična je varalica.“ Kimnuo je glavom složivši se s time, i pri tome naglas zaključio:

- Bolje se uzdati u bolesno srce nego u zdrav razum.

Sad se mogao posvetiti onome što je do maloprije držao nevažnim. Dobro promotrivši oko sebe shvatio je da se nalazi na plovilu, premalenom za brod i prevelikom da bi ga se zvalo čamcem, a kojim je upravljao golemi četrdesetogodišnjak spokojnog izraza lica. Iz sjedećeg položaja bilo je teško procijeniti dimenzije, no bila je to brodica od desetak metara dužine i približno četiri metra širine, s malom kabinom pri krmi i jedva čujnim motorom koji je kašljucajući iz pozadine lađu sporo gonio rijekom. Drvenom trupu nije se razaznavala prvotna boja, bio je natopljen smolom i dodatno oblijepljen katranom, te u posljednjem sloju premazan jarko žutom. Čitava je paluba bila prekrivena ogromnim zavežljajima čaja zbog čega su toliko utonuli u rijeku da je nedostajao pedalj da se voda ne prelije preko ruba. Kristijan je obje ruke spustio u vodu do lakata pustivši da riječna struja mlatara njima kao da su nečije tuđe. Konačno vidjevši da ima Kristijanovu pozornost, muškarac mu se iznova obratio.

- Rekao si da nikad ne spavaš, zato slušaj ovo. Jednom je živio budistički monah Bodhidharma. Znaš, živio je, ali davno. Kad god bi Bodhidharma sjeo u meditaciju, on bi zaspao. Zato jednog dana Bodhidharma uzme nož i odreže sebi kapke. Znaš, kapke s očiju, razumiješ?

Kristijan je gledao ne vjerujući što sluša pokušavajući ipak povezati engleski s čudnim akcentom dodatno opterećenim poštapalicama. Kako je muškarac i dalje govorio, Kristijan je nastavio slušati.

- Kad je Bodhidharma bacio kapke ispred sebe, iz zemlje su izrasla dva grma čaja. Bodhidharma je znao da je to poruka pa je pojeo listiće s grma i shvatio da se osjeća odmorno. Napokon je satima meditirao. Znaš, meditirao je bez da bi zadrijemao. To je samo legenda, ali istina je da se čaj u početku uzgajao samo u vrtovima budističkih samostana i da

su ga budistički monasi pili prije meditacije. Čaj pomaže da se opusti tijelo i probudi energija.

S obale je u nepravilnim razmacima dopirao daleki lavež, parajući koprenu ženskih glasova koji su noćnom pjesmom natkrivali rijeku. Gusta šuma palmi skrivala je budna sela čija su se svjetla u točkicama probijala do obale. Pjesmom se svetkovao neki blagdan, pa je peljar ugasio motor ne bi li bolje čuo napjev. Čamac je nečujno klizio površinom, a odraz dugačkog štapa kojim se plovilo odgurivalo o dno, pod mjesečinom je izgledao kao trska prelomljena pod ostrim kutom. Lađar je prihvatio pjesmu žena: „*Murali Gana Lola Nanda Gopa Bala!*“ Kristijan je konačno čuo koliko je njegov glas ugodan, što nije bilo moguće prepoznati dok je na engleskom izgovarao riječi kao da tare dva oblutka jedan o drugi. Otpjevani u jednom dahu vreli stihovi treperili su nad vodom, da bi ih nošene strujom čulo nekoliko sela nizvodno. Veslao je i pjevao, a miris bilja putovao je kilometrima ispred njih. Kristijan osjeti kako mu se pluća nadimaju i drhte pucajući od mirisa i pjesme. Najradije bi zapjevao s njim samo da je uspio zapamtiti te čudne riječi. Od miline nije primijetio da su se oblaci, valjajući se niotkuda, sastali nad njima i dobrim dijelom zaklonili točkasti sjaj na svodu. I nebo je odlučilo natopiti tlo suzama radosnicama. U tek par trenutaka odjeća na njima potpuno se slijepila. Kiša ih je prala debelim kapima, ne donoseći željenu svježinu. Otkad je stigao u vlažnu klimu, Kristijan je cijelo vrijeme bio u znoju. Muškarac ga na svom nemelodičnom engleskom pozove u kabinu:

- Vodom peremo tijelo izvana, čajem peremo tijelo iznutra.

U uskoj je izbi sve već bilo postavljeno za kuhanje. Ložište od kovanog željeza, glineni čajnik i šalice, stakleni mužar i srebrni bokal s vodom. Vatra je u trenu planula obasjavajući neuglednu brodsku kabinu. Po zidovima je o čavlima visio priručni alat za preživljavanje; petrolejska lampa, zagorjela tava, drvene žlice i kuhače, vreća s brašnom, kanistri s vodom i par limenih kantica s lećom i rižom. Bez ikakvog namještaja po tlu, jedini dodatak spartanskom prostoru činila je razmotana prostirka od prešane trstike. U stražnjem dijelu kabine, duž čitave visine bilo je pričvršćeno kormilo izrađeno tako da se brodom moglo upravljati i iz unutrašnjosti i s krova kabine. Prije nego je izašao, tamnopusi div je upozorio Kristijana:

- Pazi da vatra ostane u krugu! Moram vezati brod.

Kada se vratio, zadovoljno je protrljao ruke vidjevši da je Kristijan već pristavio čajnik i usredotočeno čekao da voda provri. Uklonio je daske koje su zatvarale improvizirani prozor i

prekriživši noge sjeo do njega. U kameni mužar istresao je pun dlan suhih listića čaja i prionuo na ritmično mljevenje. Dok voda nije uzavrela, šuštavi zvuk suhih listova samo je povremeno bio nadjačan pucketanjem vatre. Kristijan je gledao u nepoznatog čovjeka čija je odjeća širila odavno upijeni miris kuhane hrane. Nije mu smetalo. I dalje miješajući po usitnjenim cvjetovima i listićima čaja šutljivac je pogledavao Kristijana kao da provjerava može li od njega opet očekivati štogod neobično. Kimnuo je glavom kao da pita je li sve u redu. Kristijan, koji od dolaska u Delhi još nije u rukama držao konce svoje najvažnije životne odluke, zaključio da mu je na vrh glave smirenih Indijaca i njihovih pametnih i poučnih priča. Zato riješi čim brže doznati kako se našao na rijeci, prije nego li mu bolest opet izvjetri razum.

- Rekao si da sam ti spomenuo kako nikad ne spavam, ali se ne sjećam da smo razgovarali? Ne sjećam se niti kako sam dospio na ovaj brod? Tko si ti uopće?

Lađar ga odmjeri kao da mu dopušta da po stoti put ispriča isti vic. Kristijanovo ispijeno blijedo lice bilo je orošeno sitnim graškama znoja koji mu je neprekidno izbijao kroz sve pore. Brade rijetkih dlaka od dva dana i široke odjeće kao smolom slijepljene za tijelo, izgledao je točno onako kako se i osjećao, neizlječivo bolestan.

- Ujak Indra je rekao da si čudan. I Gobind je rekao da nisi svoj.

Smješajući se muškarac kažiprstom zavrti pokraj sljepoočnice, na što Kristijan nije ni trepnuo, pa se ovaj istog trena povuče i nastavi ozbiljnim tonom.

- Kad ste ti i Gobind odlazili, ja sam ujaku Indri donio paket čaja. Gobind je izašao iz taksija da me pozdravi, a ti si izašao za njim. Tada smo se upoznali.

Indrin nećak je zašutio očekujući Kristijanov odgovor, no kad je na njegovom licu prepoznao da ovaj doista ima rupu u sjećanju, brže bolje nastavi uzdahnuvši kao pred komisijom na ispitu.

- Razgovarali smo i ti si rekao da želiš sa mnom u Benares.

Kristijan se konačno uključio.

- Putujem u Bangalore, zašto bih želio ići s tobom u Benares? Pa ja čak ni ne znam gdje je to.

Muškarac saspe tamni prah u vrelu vodu poklopivši čajnik glinenim poklopcem. Otrese

dlanovima višak čaja u vatru i pogleda Kristijana.

- Siguran si da znaš kamo ideš? Gobind kaže da te vozio u Vrindavan, ali si se predomislio pa ste otišli u Kurukshetru. Meni si rekao da želiš u Benares, a sad opet hoćeš u Bangalore? Znaš li ti uopće gdje je Bangalore?

Kristijan odluči otkriti plan svoga puta. Shvatio je da mu ništa drugo ne preostaje. S druge strane želio je čuti svoj glas kako izgovara planirani put ne bi li se tako dodatno uvjerio ili možda podsjetio kuda se uputio.

- Pobjegao mi je avion za Bangalore pa idem u Vrindavan kako bih od tamo uhvatio bilo kakvu vezu. Koliko ima do Bangalorea mogu samo zamisliti, s obzirom da sam do tamo trebao letjeti.

- Bangalore je tisuću kilometara od nas - odvrati muškarac. - Danas popodne rekao si da ideš sa mnom u Benares, zato što želiš putovati rijekom. Meni je svejedno, znaš... pogotovo ako mi platiš. Iako mi je drago da voliš rijeku. Da. Spomenuo si i da se tvoj grad zove Rijeka. Znaš, to mi se jako sviđa.

Kristijan se snuždi i uzdahne:

- Nisam platio taksi, a čovjek me čitav dan vozio naokolo.

- Platio si. Ja sam vidio kad si Gobindu dao novac.

- Nadam se da sam dao dovoljno? - upitao je Kristijan brižno.

- Sigurno jesi. Stvarno se ne sjećaš ničega? - provjeravao je Kristijanov sugovornik i dalje ga gledajući s trunkom nepovjerenja.

- Ne sjećam se.

- Možda je najbolje da meni platiš odmah... znaš. Tako da poslije ne misliš da si mi već platio?

Kristijan zavuče ruku pod košulju i napipa torbicu s novcem.

- Možda sam ti već platio, a sad želiš još?

Čovjek sklopi dlanove vrteći glavom u nevjerici.

- Ne, nikako. Nisi mi ništa platio.

Kristijan se odjednom poželi zabaviti osjetivši da pred sobom ima dobar materijal za to.

- Ali ako ti sad platim, pa zaboravim, možda ćeš kasnije reći da ti nisam platio?

Uznemiren, Indrin nećak iz lotosovog sjeda skoči na koljena:

- Kad bih to učinio, opet bih se morao roditi! Mislim, da ti vratim novac!

- Ali, možda sam ja tebe u prošlom životu tako prevario pa ćeš ti u ovome dobiti ono što je tvoje?

Muškarac je uporno vrtio glavom ne nalazeći u svom oskudnom engleskom načina da se obrani.

- Nemoj to govoriti, molim te. Ne želim tvoj novac, vozit ću te besplatno. Ne bi bio prvi put da vozim bez plaće, znaš?

Kristijan se glasno smijao brojeći novac.

- Koliko sam ti dužan?

- Ništa nisi dužan, sve si mi dugove vratio odavno, siguran sam. Ti meni činiš uslugu što te vozim.

Kristijan se grohotom smijao lakovjernom lađaru. Nije mu palo na pamet prisjetiti se kada se zadnji puta tako slatko smijao niti što je tome bio povod, no ovaj razgovor ga je toliko razgalio da je bio siguran kako ga nitko u životu nije ovako dobro zabavio.

- Reci koliko dugujem, jer ako ne kažeš, ja skačem u rijeku.

Čovjek se do kraja izbezumio.

- Ne skači nikuda, preklinjem te. Uzet ću novac, dogovorit ćemo se.

- O. K., koliko? - nastavio je Kristijan glumeći ozbiljnost.

- Znaš, koliko god ti misliš da je u redu.

- Jedan rupi? - opet će Kristijan.

- Jedan rupi je izvrsno. To je dobra cijena, znaš.

Vidjevši da je šala otišla predaleko, Kristijan se uozbiljio. Iznos koji je dogovorio za prijevoz bio je toliko mali, da kod kuće za njega nije mogao kupiti ništa. Toliko je neizrecivo malo vrijedio jedan rupi. U Indiji pak, koja je za zapadnjačke pojmove izuzetno jeftina zemlja, jedan rupi bi možda dostajao za dvije naranče. Kristijan je Indijcu stavio ruku na rame, što u ovome stvori nelagodu. Indijci su se dodirivali samo u rijetkim prilikama, no iako je to primijetio, Kristijan se na to nije želio obazirati.

- Ja sam Kristijan. Kako se ti zoveš?

- Čandrader. Onaj koji je obukao mjesec. To je ime za Gospoda Šivu. Što tvoje ime znači?

- Kristijan? Nemam pojma znači li išta.

- Znaš, svako ime nešto znači - uvjeravao je Čandrader.

- Hm, Kristijan je, valjda kršćanin, onaj koji slijedi Krista - pokušao je naći smisao Kristijan.

- Jako lijepo. Ujak Indra kaže da je Krist bio veliki guru - zaključio je sad puno zadovoljniji Čandrader.

- Ne znam ništa o tome. Nisam o tome nikad razmišljao.

Čandrader se začudio.

- Ti ne vjeruješ u Boga?

- Dok sam imao u što vjerovati, vjerovao sam u čovjeka. A onda sam se prestao ponašati kao čovjek i više nisam imao u što vjerovati.

Čandrader je kroz cjediljku procijedio topli čaj u glinene šalice, pa debelom i tvrdom šakom pružio jednu Kristijanu, dajući mu drugom rukom znak kako treba sačekati koji tren prije nego počnu piti.

- Ja isto ne znam puno o tome. Molim se Gospodu Šivi da mi da dobro zdravlje i poklonim se u Durginom hramu kad ujaku Indri nosim čaj. Majka je htjela da isto učim za pandita, ali meni je to bilo dosadno. Srećom, ujak Indra je rekao majci da me ne sili ako ne želim. On je dobar čovjek, puno zna i ima veliko srce. I voli moj čaj. Ja nabavljam najbolji, znaš. Mene je moje srce uvijek vuklo prema rijeci. Ako ne plovim, postanem tužan. Kad sam kod kuće,

čistim brod i pripremam ga za novu plovidbu.

Kristijan se nasmijao. Osvrnuo se oko sebe pitajući se kako li tek brod izgleda kad je neuredan.

- Razumijem te, Čandradar. Moj je otac plovio, čitav je život proveo na brodu.

Čandradar se sav ozario široko se smijući.

- Onda razumiješ sve! Pričaj mi, kuda ti je otac plovio? Je li bio kapetan? Je li imao veliki brod?

- Da, tada nisam razumio, ni oca ni njegov posao, ni njegovu ljubav prema moru. Sad razumijem sve.

Da zadovolji znatiželju svog sugovornika Kristijan krene pripovijedati o dugačkim očevim putovanjima opisujući rute i mjesta koja ni sam nije poznao. Prisjećao se suvenira iz roditeljskog stana, nabrajajući otkuda ih je otac sve donosio stvarajući tako Čandradaru slike dalekih zemalja o kojima je pripovijedao sa sve većim žarom, kao da ih je i sam nekad posjećivao. Čandradar je gutao svaki detalj uz smiješak sklapajući oči na spomen Afrike, Australije ili Južne Amerike što je Kristijanu davalo poticaja da nastavi s detaljima o plovnim putovima, tjesnacima, kanalima, morskim strujama i vjetrovima. Zaneseni pričom nijedan od njih nije primijetio kad je Kristijan, sjetivši se tibetanskih bakrenih posudica iz svog dnevnog boravka, spomenuo kako je otac i tuda plovio, zanemarujući da je najbliže more od Tibeta udaljeno više od tisuću kilometara.

Plovidba do Benaresa je potrajala. Spuštali su se Yamunom koja se kod Allahabada ulijevala u Ganges otkuda su svetom rijekom nastavili do svog cilja. Čaj koji je Čandradar prevezio stizao je vlakom iz Darjeelingu u zapadnom Bengalu, udaljenom tisuću i pol kilometara od Kurukshetre. U Benaresu ga je preuzimala skromna obiteljska tvornica koja ga je već nekoliko generacija uspješno prerađivala i izvozila na zapad. Voljeli su trgovati s Čandradarom jer je bio jeftin, a on si je to pak mogao priuštiti jer nije imao velike izdatke. Sa svakim bi teretom napravio više od sedamsto kilometara u jednom pravcu. Put je trajao, no njemu se nije žurilo. Malo bi vozio upaljenim motorom, malo niz strujni tok, a za natrag nikad nije bio prazan. Uvijek bi se našlo putnika kojima je ovako skroman prijevoz bio sve što si mogu priuštiti. Čandradar nije uvijek naplaćivao vožnju. Više od društva volio je samo rijeku. Na pramcu je stajala drvena kutija u koju bi svaki putnik ubacio novaca koliko je mislio da je njegova vožnja vrijedila. Bilo je i siromaha koji nisu mogli ubaciti niti jedan rupi,

no Čandradara to nije uznemiravalo. Već na idućoj vožnji netko drugi ubacio bi toliko da bi sve nadoknadio i povrh toga zaradio. On sam nikad nije gledao koliko tko ubacuje, govorio je da svatko ima pravo putovati gdje želi i da ga novac u tome ne bi smio sputavati. No čak i da se u Kurukshetru vraćao bez putnika, sa zaradom od čaja Čandradar nikad nije bio na gubitku.

Doplovivši na cilj, Kristijan nije mogao odvojiti pogleda od Grada Svjetla, kako su Indijci tepali Benaresu. Njegovih milijun žitelja zvali su ga Kaši ili Varanasi jer se nalazio na mjestu gdje su se spajale Gangesove pritoke, rijeke Varuna i Asi. Tek s te, riječne strane, moglo se u cijelosti uživati u svoj raskoši njegove arhitekture. Stepenasti hramovi grada uzdizali su se iz Gangesa u kojoj se kupalo na desetke tisuća hodočasnika. Stupovi plavičastog dima obrednih vatri kojima je rodbina kremirala pokojnike, dizali su se visoko iznad ružičastih kupola hramova razvlačeći se na povjetarcu koji ih je nosio kilometrima. Tek bi se poneki magličasti oblak nakratko zavukao u zelene krune visokih stabala da bi se lijeno rasplinuo u narančastoj izmaglici. Na pagodama koje je ljudska ruka u stijenama isklesala prije više od tri tisuće godina, vijorile su se zastave od žute svile, dok su uz samu obalu Gangesa bili pobodeni šareni suncobrani pod kojima su se na pijesku odmarali kupaći raznobojne odjeće, zbog čega je ovaj, poput bombonijere šaren prizor, svakome ostajao u trajnom sjećanju. Vidjevši Benares, Kristijan se nepovratno zaljubio, shvaćajući razinu obožavanja kojom ga Hindusi, Budisti i Jaini štiju poput božanstva, nazivajući ga svetim gradom i gradom hramova. Po predaji osnovao ga je sam bog Šiva, a Buda je u njegovom predgrađu Sarnatu održao svoju prvu propovijed. Među njegovim nebrojenim hramovima najviše se štovao Zlatni hram u kojemu se, vjeruju Hindusi, nalaze posmrtni ostatci jednog od Šivinih avatara, kao i Hram majmuna u kojemu se po legendi niotkud pojavio kip božice Durge, nakon čega je ovo postalo mjestom hodočašća. S obje strane obale, ljudi su niz rijeku puštali košarice od lišća i trave u kojima su, odolijevajući lahoru, tinjale svijeće. Činile su se kao bezbroj duša na izdisaju što hrleći ušću pokušavaju doseći izvor, kao Benares i Ganges, kao početak i kraj.

No koliko god da je Benares bio zavodljiv, više od njega Kristijan je bio fasciniran priprostim Čandradarom koji ga se toliko dojmio, da se po iskrcaju tereta vratio s njime u Kurukshetru, što ovome uopće nije teško palo. Nijedan od njih ne bi mogao sa sigurnošću reći koliko su puta oplovili tu rutu, iznova primajući teret koji su dopremali do obala Gangesa. Putujući zajedno naučili su da mogu provesti sate, bez da progovore i riječ, a da nijednome od njih to ne bude mrsko u srcu. Nisu imali potrebu razgovarati tek kako bi tjerali tišinu, dapače, uživali su u njoj nalazeći u ritmičnom klopotanju valova zvuk beskrajnog mira kojemu je uzburkani um oduvijek težio. Kada bi Čandradar poveo razgovor, pričao je o čaju, jer ni o

čemu drugome nije ni znao, uvodeći Kristijana u tajne himalajskih grmova, pa se ovaj znao zapitati bavi li se njegov suputnik prijevozom ili uzgojem ove biljke. Dok su odmarali privezani uz obalu, Čandradar je, vidjevši kako Kristijan nema potrebu za snom, i sam dobivao poticaj da ostane budan. Čitavu bi noć s velikim žarom pripovijedao o nečemu što je bilo naizgled banalno, pa se Kristijan, prepoznavši silinu Čandradarove ljubavi prema prirodi, s užitkom prepuštao čak i onim pričama koje je dan ranije već čuo. Čandradar je objašnjavao kako je navada ispijanja čaja u Indiju došla iz Kine preko Tibeta od kud je dopreman stiješnjen poput bloka cigle, a ta se tradicija i danas očuvala u nekim dijelovima Indije. I sam je Čandradar svom ujaku Indri donosio čaj pakiran u takvim blokovima, a on mu je uvijek iznova govorio: „Čajnik istovremeno predstavlja udobnost samoće i zadovoljstvo društva” što je Čandradar prihvatio kao životni stav.

Kristijan je mnogo naučio na rijeci. Kako ne daju svi vrtovi u Darjeelingu jednako dobre čajeve i kako je za proizvodnju vrhunskog čaja važno da vrt bude posađen iznad tri tisuće metara. Na tim mjestima temperatura ne smije biti niža od pet i viša od dvadeset stupnjeva. Naučio je da su zeleni i crni čaj plod jednog te istog grma te da ih različitim čini način na koji se obrađuju. Zeleni se odmah nakon berbe vlačio parom da bi se potom sušio na propuhu, dok se crni nakon branja puštao neka vene na zraku, da bi mu se usred fermentacije aroma zadržavala prženjem na velikoj vatri. Čandradar je pričao dajući Kristijanu povoda da razmišlja o tome kako isti odgoj ne stvara jednako kvalitetne ljude i kako za dobar karakter nije dovoljno imati tek dobre uvjete za život. Razmišljao je o tome kako čovjek u jednom trenutku života načini izbor koji nepovratno briše sve ostale mogućnosti. Shvatio je kako vrlina kod jedne osobe, može biti mana kod neke druge i kako ono što je nekome dobrodošlo, drugome može biti teret. Također je dokučio kako ne postoji jedinstveni odgovor koji bi bio valjan za sve. Razmišljao je o sebi, kakav je bio prije bolesti i kakav je postao nakon što je obolio. U kakvom se mentalnom stanju nalazio prije nego je krenuo na put i u kakvom je sad. Koje su ga visine i temperature oblikovale i u kakvim je pećima gorio da bi postao to što jest. Naučio je kontrolirati vrijeme kako bi dobio točno onaj okus čaja kojeg bi poželio. Čak se izvještio u upravljanju brodom, svladavanju brzaca, kroćenju vjetra i struje, naučio je gospodariti kormilom, biti peljar koji zna cilj i koji s njega neće skrenuti ma što da mu se ispriječi na putu. Gledajući rijeku kako teče, pitao se tko se doista giba, voda ili on. Rijeka se nepomično uklještila između obala, kao što je i on mirno sjedio na pramcu, a struja je pak hrlila prema ušću zbog čega je i on putovao bez pokreta. Kao i Ganges, iza sebe je ostavljao kilometre, i razmišljao, protječe li tako i vrijeme ili ono stoji, dok su ljudi ti koji prolaze. Doplovivši do Benaresa, zapitao se koliko je već puta na obalu iskrcao bale čaja i koliko je još potrebno da oplovi istu rutu prije no odluči da će to biti

posljednji put. Pitao se i gospodari li svojim životom, drži li sudbinu u svojim rukama ili je ona tek cvjetni vjenčić natopljen valovima kojeg nose hirovite struje slučajnosti. Tada se iznova sjetio cilja svoga putovanja, pa se tri tjedna nakon prvog ukrcaja konačno oprostio od Candradara i krenuo u susret Maji.

*Teškoća je sredstvo za postizanje
sreće. Ako želiš osjetiti radost,
zaželi žalosti dobrodošlicu.*

BROJ KOJI NIJE SLUČAJAN (ISKUSTVO VODE)

Iako se na željezničkoj stanici u Benaresu mogla kupiti karta za dvije tisuće kilometara udaljeni Bangalore, između ta dva grada nije postojala direktna linija. Usporeni djedica gandijevske figure koji se jedva nazirao iza pulta Indian Railwaysa, savjetovao je Kristijanu da umjesto kupovine direktne karte za Bangalore, siđe na sljedećoj stanici u gradu Itarsiju i tu presjedne za Nagpur. Od tuda je mogao uhvatiti vlak prema Hyderabadu iz kojega je postojala brza linija za Anantapur, grad udaljen tek četiri sata od Bangalorea. Čudeći se, Kristijan je ipak zatražio kartu za Bangalore, no starac je odlučno odmahivao glavom tvrdeći kako je to loš izbor. Kristijan je razvio zemljovid gledajući gradove koje je morao proputovati. Prvo je kemijskom zaokružio polazište u Benaresu, tražeći uokolo prstom svoju iduću stanicu, grad Itarsi. Pokušao je razmišljati na koju ga stranu svijeta vodi put, no, začudo, nije se mogao sjetiti kako se zove ona na kojoj izlazi sunce, kao ni sve druge, pa čak niti odrediti koja je od njih na kojoj strani. Uzalud je gledao zemljovid pokušavajući dozvati u sjećanje ono što je znao još od osnovne škole. Da mu je u taj čas netko i spomenuo sjever ili jug, te pojmove ne bi mogao povezati ni s čim, zvučali bi mu strano kao da su izrečeni na bengalskom. Kristijana zapeče znoj ispod remena na zapešću, skine sat i odloži ga na pult, na što primijeti kako se Benares na karti nalazi na onom mjestu gdje je na brojčaniku sata stajao broj jedan. Našao je i Itarsi, smjestio se tek malo lijevo i pedalj ispod Benaresa, a iduća stanica Nagpur, neznatno u desno i koji centimetar niže. Okomito na Nagpur, posred karte Indije stajao je Hyderabad koji se Kristijanu učinio kao mjesto na kojemu bi se moglo pričvrstiti kazaljke sata, samo kad bi imao jedan takav u obliku Indijskog potkontinenta. Ne samo da je Hyderabad bio u srcu Indije, bio je i točno na polovici Kristijanove rute. Kroz Anantapur je povukao okomitu crtu prema Indijskom oceanu i konačno našao svojih posljednjih dvjesto kilometara puta, Bangalore koji se smjestio na mjestu gdje je na satu stajala šestica. Niski se službenik za prodaju karata digao sa stolice i promotrio iscrtane linije koje mu je Kristijan pokazao, na što je zadovoljno kimnuo glavom dodatno objašnjavajući kako je nemoguće uskladiti red vožnje u ovako velikoj željezničkoj tvrtki. Indija je premrežena s više od šezdeset tisuća kilometara tračnica povezanih sa sedam tisuća čvorišta što je čini najvećom prugom u Aziji, s čime bi problem zasigurno imao i manje ležeran narod od Indijaca. Zato je simpatični starac ustrajao na tome da je puno logičnije otići za Itarsi te tamo kupiti kartu do iduće stanice i tako redom sve do konca puta. Samo jedno kašnjenje na presjedanju, Kristijana bi moglo koštati desetak sati čekanja na idući vlak, jer kondukteri će uvijek dati prednost onome tko ima kartu kupljenu na stanici s

koje je vlak polazio. Kristijan se konačno pomirio s čudnom naravi ovakvog poslovanja i više je nije preispitivao.

Iako je linija do Itarsija po voznom redu predviđala trinaest sati truckanja, to se gotovo uvijek produljilo za još nekoliko sati što je značilo sigurno kašnjenje na svaki sljedeći vlak. Prvi koji bi po rasporedu bio dostupan već bi bio pretrpan novim putnicima od kojih se gomila njih vozila bez karte držeći se s vanjske strane za vrata ili ležeći po krovovima vagona. U to se Kristijan i sam uvjerio dok su se na putu mimoilazili s drugim vlakovima koji su izgledali poput gusjenica što su ih napale raznobojne ose. Kompozicija se nije vidjela od buketa načičkanih ljudi, samo je lokomotiva koliko-toliko bila pošteđena opasne vožnje. Tko je imao kartu, trebao je imati ludu sreću da se kroz masu probije do svog kupea i preduhitri putnike koji su naumili zauzeti sjedalo, a očekivati da netko u takvom metežu napravi reda bilo je naivno. Onaj tko je jednom sjeo, teško bi se ustajao vlasniku rezervacije. Dogodilo bi se tako da s kupljenom kartom čovjek ostane u začepjenom hodniku ne stigavši do svog kupea, sretan što se uopće ukrcao, dok slijepe putnike koji su se povješali po vagonima policija nije ni pokušavala skinuti.

Kristijan je u vlak je ušao dobra dva sata prije polaska, zauzevši svoje mjesto u potpuno praznom kupeu, čudeći se pritom gdje je izostala najavljena gužva. Pomislio je kako ga je službenik željeznice sigurno prevario. Direktna karta za Bangalore morala je biti jeftinija od pet karata za pet etapa istog puta, no razbistrilo mu se pola sata prije zvižduka za polazak. Kao po naredbi, u nekoliko minuta stanicu je preplavilo more ljudi koji su nestajali u vlakovima poput mrava kad opsjednu odbačeni bombon. Nakon što je prvi val putnika s kartama popustio, uslijedilo je kratko zatišje pred najezdu onih koji su se brže bolje uspjeli po krovovima vagona. Ljudi koji su ostajali na stanici dobacivali su putnicima zavežljaje, kofere i torbe, a začudna je bila i kolegijalnost slijepih putnika koji su objeručke prihvaćali ostale vukući ih k sebi na krov.

Kristijana su posebno fascinirali izrazi lica putnika s krovova. Svi su bili nasmijani, neopterećeni opasnim načinom vožnje kojeg su odabrali, radosni i uzbuđeni što su uopće ugrabili priliku za putovanje. Putnici smješteni u vagonima za njih su bili nedokučivi, svijet o kojemu nisu razmišljali, jednako kao što se ni ovi s kupljenom kartom nisu zabrinjavali onima s krova. Iako im je odredište bilo isto, kao i prijevozno sredstvo, svatko će od njih na svoj način doseći cilj. Ako u životu postoji svrha kojoj se teži, Kristijan je zaključio kako će je zasigurno svatko dosegnuti, bez obzira na koji način. Podsjetilo ga je to na mnogobrojna religijska učenja o kojima je slušao u Indiji, i o tome kako iako različita, sva govore o putu

prema istome.

U kupeu s osam sjedala natrpalo se dvostruko više ljudi. Oni koji nisu mogli zauzeti komadić stolice, sjeli bi jedni iza drugih na tlo, na što su putnici sa sjedišta, da bi im napravili mjesta, pod sebe smotali noge. Dvoje se djece čak smjestilo u držačima za prtljagu zabavljajući se kao da leže u mreži za ljuljanje, a prtljagu, za koju u kupeu više nije bilo mjesta, izbacilo se kroz prozore i vezivalo konopcima. U čas Kristijan osjeti neizreciv sram zbog misli da ga je skrušeni starac želio prevariti. Osjetio se kao gol na trgu punom ljudi poželjevši mu se ispričati na lošim mislima. Zatvorio je oči i zamislio ga pred sobom, tu sitnu glavu bez kose s okruglim naočalama. Sklopio je ruke pred njim i naklonio mu se uz duboko štovanje. U mislima, starac mu je uzvratio osmijehom.

Otvorivši oči dočekao ga je još jedan osmijeh. Bijelac njegovih godina, bakrenog tena i svijetle kose s razdjeljkom duž tjemena koji se na zatiljku zakukuljio u debele zamršene pletenice. Četiri prsta dugačka brada s gustim brkovima uokvirila je rumene usne koje su mičući se otkrivale guste zdrave zube. Oko vrata je, u nekoliko uskih namotaja, nosio srebrni lanac koji mu je uz grlo prislanjao srebrni simbol nalik na broj trideset, kakvog je Kristijan u Indiji viđao na svakom koraku. Uz lanac, niz vrat se obavila i brojanica svjetlo smeđih kuglica što je nestajala u šarenoj košulji od lanenog platna ponad maslinastih hlača od istog materijala. Izgledao je poput tipičnog zapadnjačkog antiglobalista spremnog da u demonstracijama prvi ponese transparent.

- Turizam ili hodočašće? Možda oboje?

Engleski mu je bio čist i odsječen, s jedva primjetnim germanskim naglaskom. Kristijan je uzvratio osmijeh.

- Idem u posjet staroj prijateljici - odvratio je prvo što mu je palo na pamet.

- Ja sam Erich, iz Njemačke - predstavio se stranac.

- Kristijan, Hrvatska.

- Ooo, skoro pa susjed!? - veselo je viknuo Erich čvrsto se rukujući s Kristijanom pazeći da laktom ne udari nekoga od putnika koji su sjedili na tlu.

- Da, u ovom dalekom svijetu, imam osjećaj da sam sreo nekoga tko živi do mojih vrata - odvratio je Kristijan, a na pamet mu padnu njegovi prvi susjedi, Ognjen i Natalija.

- Kad sam napuštao Europu kod vas je bio rat. Traje li to još uvijek?

Erichov glas nije odavao uzbuđenje, no prizvuk pitanja bio je pomiješan sa znatiželjom i zabrinutošću.

- Rat je gotov - odgovorio je Kristijan hladno.

- Ahh. Dobro je - zaključio je mladić ležernije nastavljajući razgovor. - Ti si prvi puta u Indiji?

- Prvi puta - odgovorio je Kristijan.

- Ja sam sedmi, ili osmi? Možda i deseti. Ili više, ne znam ni sam. Krenuo sam prije tri godine i obišao veći dio. Prvi sam put bio s roditeljima još kao dijete, krajem '70-tih. Moji su bili poklonici Maharishi Mahesh Yogija. Hipi generacija, Beatlesi i te priče. Putovali smo sjevernom Indijom do Himalaja... Rishikesh, Haridwar...

Kristijan je slušao bez komentara.

- Nemaš pojma o čemu pričam, zar ne? - shvatio je Erich.

- Ne baš - odvratio je Kristijan rezignirano.

- Uglavnom smo se selili po Maharishijevim ašramima dok on nije odlučio putovati svijetom. Eto, prije par godina poželio sam sve to iznova proći, malo proširiti horizonte, ali ovoga puta bez ikoga. Mene ti ne drži mjesto, a i nisam sklon jednom učenju pa sam tražio znanja s više izvora. Uglavnom, u ovih nekoliko godina shvatio sam kako stvari funkcioniraju. Bio sam na Kumba Meli u Allahabadu, čovječe to moraš vidjeti. Kad u jednom trenutku deset milijuna ljudi uđe u svetu rijeku, ništa se ne može s time usporediti.

Erich izvadi preklopni nož i njime oguli sočni ananas. Nudeći Kristijanu kolutiće nastavio je pričati o svom boravku u Aurovilleu, eksperimentalnom gradu kraj Pondicherryja u Bengalskom zaljevu u kojemu je svatko dobrodošao živjeti i gdje se ne koristi novac. Pričao je kako je tu doživio istinsko zajedništvo shvaćajući smisao nevezanosti za narodnost.

Nabrajao je svoje obilaske Krišninih hramova u Majapuru gdje je posebice isticao izvrsnu hranu koja se spravlja u krugu samostana, opisivao je predivni zrcaleći krajolik kraj jezera Pushkar u Rajasthanu, nizio detalje o posjeti hramu Venkateswara u Tirumali, o hodočašću Char Dham u kojemu se obilaze četiri sveta mjesta na četiri strane zemlje; Jagannath Puri na istoku, Dwaraka na zapadu, Badrinath na sjeveru i Rameshwaram na jugu. Dok je

Kristijan razmišljao o stranama svijeta, Erich je pričao kako je meditirao u svakom od hramova. Opisivao je purpurne sutone na rijeci Brahmaputri i čamce koji njome nečujno klize, obale od sitnog pijeska bijele poput kokosovog brašna, narančasta jutra koja su monasi dočekivali pušući u velike školjke, svetišta visokih krovova oblika lotosovih latica u koje bi na svom putu ponekad zapeo mjesec... pričao je sve dok Kristijan nije odlutao duhom sastavši se s mjestom gdje nije čuo zvuk. Svijesti ga je vratio mekani dodir. Erich ga je nudio *samosom*, jastučićima od tijesta punjenim začinenim povrćem i prženim u dubokom ulju. Kristijan je odmahnuo glavom odbivši hranu.

- Nisi gladan?
- Skoro pa nikad.
- Oooo, pa ti si moj guru – našalio se Erich gutajući jastučice.
- Jedem jednom u par dana, uglavnom kekse.

Erich se prenerazio onime što je čuo. Čak je vidjevši Kristijanovu ozbiljnost prestao žvakati.

- To je vrhunska samodisciplina prijatelju, lišiti tijelo hrane kako bi pročistio misli. Svaka čast.
- Jednostavno nisam gladan i to je sve – odvratio je Kristijan objasnivši kako njegovo isposništvo nema veze s težnjom za duhovnim rastom.

Indijci su u kupeu čavrljali zujeći poput pčela. Erich je obrisao ruke o hlače gutajući posljednji zalogaj. Protegnuo se na klupi i došapnuo:

- Pričat ću tiho jer većina Indijaca razumije engleski. Jesi li primijetio nešto kod njih?
- Ne znam na što misliš – zbunio se Kristijan.
- Pa evo, pogledaj ih malo.

Kristijan stade promatrati svoje suputnike. Bilo je tu djece, žena, staraca, studenata... no nije im nalazio ništa zajedničkoga. Ne čekajući odgovor Erich je objasnio:

- Ne smrde.
- Kako misliš ne smrde? – preneraženo će Kristijan.

- Nemojmo se lagati - uzvratio je Erich. - U Europi ljudi zaudaraju, ne peru se. Uđeš u vlak i umreš od smrada. A u gradskom prijevozu da ne govorimo. Gdje god da na karti Europe staviš prst, u ma koji grad, znaš da te u javnom prijevozu očekuje zapuh i to ne svježeg znoja, nego onog ustajalog od par dana.

Kristijan je počeo njušiti zrak. Miris začina što ga je iza sebe ostavio Erichov ručak, nadjačavao je onaj od eteričnih ulja sandalovine i jasmína što je bubnjao sa žila kucavica ženskih vratova. Erich je nastavio:

- Peru se čovječe, svaki dan po nekoliko puta. Svi od reda, stari, mladi, bogati i sirotinja. Puno njih uopće nema uvjete za higijenu, ali se peru po selima u potocima ili na javnim slavinama. Ovi brkati sapunaju brkove po deset minuta, među dlanovima naprave toliko pjene da bi njome mogao oprati auto i onda trljaju, lice, vrat, prsa, ruke, noge i ne zaobilaze ni centimetar kože. Mnogi od njih žive u daščarama, spavaju na zemlji, neki i na ulici, po smetlištima, vjeruj mi ima i onih koji život provode kraj kanalizacijskih ispusta. U njih se uvlače mirisi hrane, goveda, trulog voća, izmeta i mokraće, ali sve im to ne ostavlja trag na koži.

Kristijan se prisjetio svog dolaska u Indiju.

- Ponekad teško prepoznajem mirise, ali aerodrom u Delhiju je odvratno smrdio.

- Veliki gradovi ponegdje smrde, ali govorim ti o ljudima. Pogledaj im žene.

Praveći se da i dalje gleda u Ericha, Kristijan je zavrteo brzim pogledom po Indijkama u kupeu. Bradati mladić se nasmijao otkrivajući zdrave zube.

- Sve su počesljane, nijedna im dlaka ne strši, svaka u kosi ima umetnuti vjenčić cvijeća, jesi li primijetio? Sariji i marame čisti su i ispeglani. A sve je ovo prijatelju donji sloj društva. Sirotinja ili vrlo blizu tome i sve izgledaju kao manekenke na pisti. Vidiš i sam da sari naglašava oblik tijela više nego što ga skriva, čak i ove duplo teže od tebe svoju ženstvenost nose na uzvišen način. Graciozne su u svakom pokretu. Obožavam ovaj narod.

Udobnije se namjestivši, Kristijan se zagledao u Ericha i upitao.

- Ti si stvarno dobro proučio sve detalje?

Erich neprimjetno kimne glavom prema ulazu kupea.

- Vidiš onoga do vrata. Kašmirac. Dvojica preko puta njega govore na *divehiju*, jeziku s Maldiva. Bračni par do tebe su Urdu, teško je reći koji točno jer Urdu se dijele u više od tristo grupa, ali najvjerojatnije su Balahari.

Kristijan pažljivo pogleda ljude u kupeu i ni po čemu ne primijeti da se međusobno razlikuju, pogotovo žene, jer sve su nosile tradicionalne sarije. Erich je nastavio:

- Dugo sam tu. Upoznao sam ih jako dobro. Nama oni svi izgledaju isto, ali samo u ovom vlaku ima ih iz skoro svih etničkih skupina, kojih pak ima toliko da ih ni oni sami ne mogu sve nabrojati. Jesi li primijetio da im na novcu iznos piše na desetak vrsta pisama?

- Ogromna zemlja - doda Kristijan. - Nije mi jasno što ih sve drži na okupu.

- Drži ih vjera - odgovori Erich.

- Koja vjera? U Indiji ima svih mogućih religija i na stotine njihovih frakcija?

- Ima, ali sve u osnovi imaju hinduizam koji se od ostalih velikih svjetskih religija razlikuje u jednoj jako važnoj stvari.

- Kojoj to?

- Hinduizam nema utemeljitelja.

- Ne razumijem - odvratio je Kristijan. - Kako nema utemeljitelja? Zar religije uopće imaju nekoga tko ih je osnovao?

- Pa zar nemaju? - glasno se nasmijao Erich.

- Upravo si rekao da hinduizam nema?

- Tako je, prijatelju - svetački mirno nastavi Erich. - Sve su religije u početku bile kultovi, potekle su od jednog učitelja kojeg se držalo prorokom. Budizam od Bude, kršćanstvo od Isusa, islam od Muhameda... Ali ne i Hinduizam. On počiva na Vedama, iskonskom znanju kojemu svi Indijci bezrezervno teže. To je koncept koji je sve nadživio. Ne zaboravi da su oni jedina civilizacija koja je opstala do danas, sve ostale su propale. Drevna Kina, Sumerani, Asteci... ali ne i Indija. Pogledaj kako su im žene obučene, pa to usporedi sa slikama iz hramova koje su naslikane prije tisuću godina. Indijke dan danas nose sarije na jednak način kao što su ih nosile i onda. Nikad nisu promijenile običaj, a zašto i bi kad sve funkcionira?

Kristijan je zahvalno slušao Erichovo iskustvo premećući misli i uviđajući da o većini stvari čovjek dobro govori, no ipak ga je nešto žaljalo.

- Erich, nešto bih te pitao.

- Pitaj slobodno - uzvratio je Erich raspoloženo.

- Rekao si da godinama putuješ Indijom i obilaziš sveta mjesta, iako mi se čini da je tu svaki drugi grad svet, kao i svaka druga rijeka ili planina, ali O.K. Prihvaćam to. Doista, to što ja dolazim iz neke druge kulture ne znači da je njihov pogled na svijet neispravan. No u tvojoj me priči najviše zainteresiralo to što si rekao da si shvatio način na koji tu stvari funkcioniraju, iako dolaziš s drugog kraja svijeta.

- Pa da, nakon toliko vremena... - uzvratio je Erich s napetošću očekujući pitanje.

- Po tome što ti tvrdiš, ispada da je dovoljno imati novaca i putovati Indijom, da bi se shvatilo ljudsku, ili ako hoćeš, svoju prirodu?

Mladić se sad već poprilično uzvrpoljio.

- Kako to misliš?

Kristijanu se vratila davno izgubljena želja za druženjem. Želio je do detalja odvagati svaku Erichovu riječ, razgledati je sa svih strana, opipati, omirisati, spustiti natrag među njih, okretati je dok čvrsto ne sjedne u smisao poput geometrijskog oblika koji se glatko smješta u kalup. Pitao se otkuda se nakon pustih godina samovanja, odjednom pojavila želja za iscrpnim razgovorom i čime je uopće bila potaknuta. Pomislio je kako je to moguća reakcija na Erichovu samouvjerenost kojom je ovaj razgovarao, malčice s visine, propovjednički i bez konstante u govorničkom žaru, kao da je istu priču vrtio sa svakim koga bi susreo. Možda je u prvih nekoliko navrata svoja iskustva i prepričavao gorljivo, no Kristijan je vjerovao kako se s vremenom ta emocija ohladila i da je mladi avanturist pripovijedajući o svojim iskustvima sam sebe uvjeravao u ispravnost odluka koje je donosio. Pitao se koliko je puta Erich sve to ispričao i koliko puta će mu još biti potrebno da čuje svoj glas kako izgovara jedne te iste riječi, prije nego se smiri i zadovolji svojim životom. No, bio bi to preobičan povod za Kristijanovo upuštanje u dublji razgovor, pogotovo sad, s bolešću koja mu je bez logičnog reda pomiješala i razbacala važne i nevažne stvari i zamaglila mu mogućnost prosudbe. Iako nije bio svjestan toga, duboko u sebi osjećao je da je povod razgovoru jednostavno trenutak u kojemu se našao. Nije ga zanimalo što je Erich proživio u prošlosti

niti kakvi su mu bili planovi, jedino što mu je okupiralo pažnju bio je sadašnji trenutak u kojemu ga je sudbina posjela naspram čovjeka koji mu se obratio. Odlučio je ne ignorirati tuđu želju za njegovim društvom. Ako je na tren i pomislio da je ovo dobra kompenzacija za godine samotničkog života, ubrzo je tu ideju zamijenio odlukom da će dati značaj trenutku u kojemu se nalazi, sa svojim suputnikom, tu i sada.

- Razmišljam o tome kako si svoje trenutno znanje i iskustvo opravdao činjenicom da si na desetke puta posjetio sveta mjesta u Indiji, u njima se molio, jeo i spavao. To znači da svatko tko si to može priuštiti, može doseći isto? Ispada da onaj tko nema novaca za takve avanture nikad neće dokučiti znanje koje ti kažeš da si spoznao? Meni to nema smisla.

- Čekaj malo, govorimo li o duhovnim ili svjetovnim saznanjima? - odvratio je začuđeni Erich zainteresiravši se do kraja.

- O duhovnim, naravno - odvratio je ležerno Kristijan - Svjetovne stvari je dovoljno uočiti i naučiti. Da bi se razumjelo, treba doživjeti duhovni rast. Tvoj duhovni rast, ako sam te shvatio, možeš zahvaliti tome što imaš novaca?

Erich se uvrijeđeno zacrvnio. Kristijan se zapitao hoće li se već idućeg trena sjećati ovog razgovora i, ako neće, ima li smisla nastavljati, pogotovo na način koji se Erichu očito nije sviđao. Nije dugo čekao na reakciju.

- Ti, Kristijane, ili nešto nisi razumio ili si priglup.

Bez emocije na licu Kristijan je nastavio secirati.

- Da, moguće je da je oboje istina, pa mi, molim te, ako ti nije problem, pomози shvatiti. Trebalo bi biti lako, ako sam glup opet te neću razumjeti, a ako nisam, uzdam se u tvoje znanje i to da će mi se ovoga puta sve razbistriti. Moje je pitanje dakle, kako na hodočašćima možeš duhovno rasti? Koja je uopće korist od obilaženja tih mjesta? Meni to izgleda kao da si mi rekao kako si stotinu puta bio na bazenu, a nisi ni slova rekao o tome jesi li ušao u bazen. Jesi li zaronio i doživio iskustvo vode? Pričaš mi o tome kako si gledao druge dok plivaju, kao da je to najveće iskustvo koje si uspio dobiti. Zanima me jesi li na Kumba Meli i na svim tim mjestima gdje si bio, uspio uroniti u sebe? Jesi li čuo, vidio, omirisao neko iskustvo koje te nakon toga učinilo boljom osobom? Rekao si kako si tražio znanja s više izvora i shvatio stvari, ali ne govoriš mi jesi li i našao ta znanja, već samo pričaš kako si razumio ljude i običaje? Kako bi se primilo znanje, meni se čini da čovjek treba shvatiti sebe, a ne druge, jer spoznaja bi trebala biti iznad znanja.

Erich je zašutio. Skinuo je brojnicu s vrata i sklopljenih očiju počeo mrmljati prebirući kuglice preko zglobova prstiju. Vlak je progutao stotine kilometara prije nego je u kupeu zavladala tišina koju je remetio tek jedan hrkač. Skoro svi putnici povaljali su se jedni po drugima ne mareći za tuđi privatni prostor. Kristijan je pratio sve lokalne stanice na kojima se vlak zaustavljao, proučavao lica novih putnika koji su se uspinjali po prozorima, svako malo tražeći mjesec koji se povremeno skrivao. Iznad njega, u mreži za kofere, čvrsto su spavala dva dječaka. Košulje su im se povukle ogolivši im leđa zbog čega su se sklupčali grleći si koljena i privlačeći ih prsima. Iz ruksaka kojeg cijelo vrijeme nije micao iz naručja, Kristijan izvadi svoju trenirku s kapuljačom, i uzdigavši se, prebaci je preko oba dječaka. Sjedio je još neko vrijeme prije nego ga je ritmičko klopavanje kotača uljuljalo u drijemež. Jedno kraće vrijeme razmišljao je o tome zašto se Erich naljutio, no ni trena se nije upitao nije li razlog bila neka njegova kriva riječ. Radije se prepustio sanjarenju uživajući u pogledu na narančasti svjetionik čiji je svjetlosni snop poput igle probijao mrak s nepoznate uzvisine. Osjetio je kako mu je tijelo lagano i kako se bez teškoće uzdiže u vis i udiše svjetlost koja je srebrnim mlazom bistrila horizont. Kružio je oko kupole, nekoliko puta obletio lanternu, pa se spustio u podnožje pokušavajući joj pronaći vrata, jer je poželio iznutra se uspeti do vrha. Hodao je ukrug dodirujući zid, no nije pronašao način da uđe. Nije si postavljao pitanja o tome, jednostavno je prihvatio stvar takvom kakva jest, jedino na što je intenzivno mislio jest zadovoljstvo dodira kojeg je na dlanu osjećao kao da je stvaran. Struktura građevine bila je topla i mekana poput svilene haljine. Zastao je i obgrlio rukama svjetionik upirući pogled u vrh. Šapat je dopirao iz crne kupole koja je odozgo rasprskavala svjetlosni mlaz. Prislonio je uho na zid i razabrao riječi: „Nijedno milosrđe nije pravo, ako nije učinjeno vlastitom rukom.“ Otvorio je oči i pogledao u vis. Pokriveni njegovom trenirkom dječaci su i dalje čvrsto spavali. Spustivši glavu, pogled mu se u polumraku susreo s Erichovim. Gledali su se u tišini, Kristijan nije imao potrebe reći bilo što, no Erich je prekinuo šutnju:

- Izmolio sam *malu* i zgadio mi se moj ego. Molim te oprost.

- Idemo redom - odvratio je Kristijan smiješeći se. - Što je *mala* i što da ti oprostim?

Erich se nasmijao s olakšanjem:

- Ego ne moram objašnjavati?

Kristijan pruži ruke prema Erichu i ovaj ih prijateljski stisne.

- Oprosti mi što sam te uvrijedio. Moj ego je bio povrijeđen i odlučio sam s tobom više ne

razgovarati. Stvarno mi je žao.

- Ja ću opet reći prvo što mi je palo na um, a ti se nemoj naljutiti – odvratio je Kristijan zureći ravno u Erichove oči.

- Slobodno reci – ohrabrio ga je Erich.

- Želiš li oprost kako bi olakšao egu ili srcu?

Kristijanova otvorenost više nije mogla iznenaditi njegovog suputnika.

- Iskreno, shvatio sam da si rekao točno ono što sam odavno trebao čuti. Godinama lutam Indijom i tražim nešto u čemu mogu biti bolji. Sad jasno vidim da... kako da to kažem? Kad bi život trebao provesti tu, ne bih se valjda rodio u Bremenu. Vjeruj mi, čim stignemo u Itarsi pokušat ću naći posao i zaraditi za povratak kući. Zadnju godinu dana žicam novac od turista kako bih nastavio dangubiti, umjesto da sam se barem jednom uhvatio nečega čime bih nekome bio od koristi.

- Stvarno sam iznenađen, Erich, drago mi je da si shvatio što je najbolje za tebe. No nisi mi rekao što je *mala*? – nasmije se Kristijan.

- *Mala? Ćapamala!*

Erich pruži brojanicu, a Kristijanu je primi u dlan i jagodicama prstiju stade valjati kuglice rupičastih tekstura.

- Kao krunica za „Zdravo, Marijo“. Služi da bi točno odbrojio molitvu. Kuglice su uglavnom od svetog drveća tulasi, nim ili od lotosovog sjemena. Indijci kažu da su najbolje od sjemena *rudrakše*, takva je i moja. *Rudrakša* znači Rudrino oko, a Rudra je ime za Šivu, pa je ovo sjeme simbol Šivinog trećeg oka. Ima čak jedan stih iz svetih predaja koji govori o *ćapamali*. Kaže ovako: „Kao što nijedno milosrđe nije pravo, ako nije učinjeno vlastitom rukom, tako i molitva bez *ćapamale* ne donosi rezultate.“

Kristijan se nasmije ne mogavši sakriti čuđenje. Pogledao je u vis gdje su umorni dječaci i dalje spavali. Erich nije pitao što ga je toliko dirnulo pa nastavi:

- *Mala* ima stotinu i osam kuglica i taj broj nije slučajan.

- Siguran sam da nije – odgovori Kristijan vrteći glavom pogledavši u kazaljke sata na ruci.

- Broj se odnosi na frekvenciju disanja. Tijekom dana čovjek udahne deset tisuća i osamsto puta zbog čega je brisanjem zadnje dvije nule, stotinu i osam odabran kao broj koliko puta treba izgovoriti mantru. Također, svemir se po Vedama sastoji od dvanaest segmenata i svaki od njih predstavljen je s dvanaest horoskopskih znakova i devet planeta koji utječu na čovjekov život na Zemlji. Dvanaest znakova pomnoženo s devet planeta opet daju sto osam.

Kristijan pruži natrag brojanicu, no Erich mu vrati ruku:

- To je poklon.

Kristijan nije očekivao ovakvo što, pa zbunjeno pokuša naći načina da ljubazno ne primi dar.

- Hvala, ali ja ne znam moliti.

Erich je inzistirao:

- Ni ne moraš. Sjemenje *rudrakše*, medicinski dokazano, ima smirujuće djelovanje na čovjeka zbog čega Indijci njezino nošenje smatraju uzvišenim. Konačno to je moj poklon tebi, a ti s njim čini što hoćeš.

Kristijan pomirljivo primi *đapamalu*. Skine torbicu s vrata te njenu vrpцу uplete oko brojanice navukavši oboje natrag preko glave i sve smjesti pod košulju. Dlanom je stiskao tvrde kuglice gledajući u Ericha čije su se oči sklapale od umora. Tražeći kroz prozor mjesec, Kristijan prošapće:

- Znaš što ja mislim o tom drvu...

- *Rudrakša*? - potvrdi Erich budnost. - Što?

- Mislim da je materijal samo sredstvo za vježbanje koncentracije. Bile istinite ili ne, te priče o medicinski dokazanim osobinama drva, nebitne su. Važnije od toga je mantrom smiriti um, što znači da kuglice mogu biti i od plastike.

Erich se smijao sklopljenih očiju očito odobravajući Kristijanovo razmišljanje.

- Om, brate. Om! - izdahne skoro nečujno kroz zube.

- Što je Om? Brate!

Erich dotakne prstima medaljon na prsima i pokaže ga Kristijanu. Na mjesecini bljesne

simbol nalik broju trideset.

- Znaš kako Biblija kaže... „U početku bijaše riječ“. Ovo je ta riječ. Prazvuk iz kojega je sve nastalo. U kršćanstvu se krije u Amen, čiji su korijeni u semitskim jezicima koji su se govorili na području istočnog Sredozemlja. Značenje Amana je „neka tako bude“, to je ovjera neupitne istine onoga što se kaže. U judaizmu se nalazi u Šalom što na hebrejskom znači „mir“ isto kao i u islamu u Salaam, što ima isto značenje na arapskom. U sikhizmu stoji u riječi Onkar što na pandžapskom znači „Bog“... Om je majka svih mantri, pjeva se ovako...

Erich udahne i zavibira iz grla:

- Aaaaaa uuu mmmmm!

„A“ je započeo udahom, snažno je podigao „U“ i konačno mumljajući „M“ spustio duboko u sebe. Kao po naredbi nekoliko je spavača u snu odgovorilo mantrajući istu vibraciju. Erich prekrije usta da smijehom ne probudi nekoga, što Kristijan s veseljem prihvati. Kad su se primirili, Erich nastavi objašnjavati:

- Om opisuje tri stanja čovjekove svijesti. „A“ je buđenje, „U“ je spavanje i „M“ je san.

Kristijan se zamislio na tren i razveselio Ericha rekavši:

- Godinama balansiram između te tri stvari. Om bi mogao biti moja mantra.

Vlak je usporio prelazeći jedan od prijevoja na putu do Itarsija. Bila je prava šteta ne vidjeti ljepotu krajolika koji se razmotao niz obronke zelenih brda, no i uz ono malo obasjanog okoliša kojega je mjesec pomagao vidjeti, dala se naslutiti raskoš tapiserije istkane od vlažnih tropskih i listopadnih šuma premreženih manjim brzim rijekama koje su nadsvodili kameni mostovi iznikli iz bambusovih lugova. Kristijan je uskoro bio jedini budan putnik u kupeu. Zavukao je ruku ispod košulje i iz torbice izvukao svežanj novčanica. Izbrojivši deset njih od sto dolara, stisne ih u šaci, a ostatak vrati u torbicu i spremi pod košulju. Još je neko vrijeme pažljivo pratio suputnike, posebice Ericha. Glasno se nakašljao provjeravajući hoće li netko reagirati, a kad se uvjerio da svi čvrsto spavaju, nagnuo se prema Nijemcu i brže bolje u džep na njegovom ruksaku gurnuo tisuću dolara.

*Teškoće i patnja prirodni su pratitelji
tijela. Kada osvijestiš da nisi tijelo, na
tebe će prestati djelovati fizička patnja.*

MED KOJI KLIZI PO SVILI

Noć je bila još mlada kada je vlak cvileći po tračnicama ušao u stanicu. Kristijan se prenuo iz drijemeža vidjevši da je Erich s još nekolicinom putnika već napustio kupe. Mravinjak ljudi pokrenuo se nekoliko kilometara prije nego li se kompozicija primaknula gradu, a gužva koja se po zaustavljanju razmiljela duž hodnika vagona, odvratila ga je od pokušaja da pronađe Nijemca i pozdravi se s njim. Zadovoljno se smješkao zamišljajući mu lice u trenutku kada u ruksaku pronađe novac koji će mu pomoći da se vrati kući. Tisuću dolara bila je solidna godišnja plaća za visoko obrazovanog Indijca, Erichu bi trebalo barem dvostruko više da zaradi isti iznos.

Duž perona, ispod žutih svjetala s dotrajalih reflektora, posložila se gomila putnika koja je žamoreći pratila zaustavljanje vlaka. Oni koji su do tada ležali ili sjedili, poskočili su i krenuli u osvajanje praznih kupea. Iskobeljavši se iz gomile, Kristijan je nakon više od dvanaest sati vožnje protegnuo noge razgledavajući stanicu koju su iz svih smjerova premrežile tračnice. Zbog jednake udaljenosti od istočne i zapadne obale indijskog poluotoka, Itarsi se razvio u raskršće ruta s istoka prema zapadu i sjevera prema jugu. Ovim je čvorištem dnevno prometovalo više od dvjesto i pedeset vlakova vozeći ljude, stoku i teret. Sjeverni ga je smjer spajao s Delhijem, zapadni s Mumbaijem, u pravcu istoka preko Jabalpura povezivao se s Kalkutom dok je pruga prema jugu vodila u Kristijanovo iduće odredište, Nagpur. Provukavši se između zahrđalih teretnih vagona, uputio se prema mjestu za prodaju putničkih karata. Po brzini kojom su se putnici s kupljenom kartom udaljavali od blagajne, procijenio je da će zbog nekoliko njih ispred sebe, na red doći tek kroz pola sata. Indiji se nikada i nigdje nije žurilo, no to je do tada već bio naučio. Pomirivši se s čekanjem, primijetio je kako Indijci stoje nagurani jedni uz druge kao da iza posljednjega u redu nema mjesta. To mu se činilo čudnim jer je primijetio kako u razgovoru izbjegavaju fizički kontakt. Također mu nije bilo jasno zašto postoje odvojeni redovi za muškarce i žene kada su u kupeima svi sjedili zajedno. U razmišljanju ga prekine visoka i vitka figura čovjeka koji se gipkim korakom prošetao pokraj njih i preko reda zatražio kartu. Više od takve drskosti Kristijana je zbunio krotki stav ostalih koji su čekali u redu. Iskoračio je u stranu kako bi bolje pogledao tko je taj koji je odlučio mimoći sve i uočio uglađenog gospodina u *kurti* od bijele svile s pozlaćenom dugmadi ispod punog podbratka. Gledajući u tlo, prvo dvoje ljudi do šaltera odmaknulo se kako bi mu dalo mjesta. Kristijan se zaputi prema blagajni i stane rame uz rame s čovjekom koji je upravo zatražio kartu.

- Oprostite, i mi čekamo kartu!

Kristijanovu primjedbu nitko nije podržao, a čovjek ga je samo kratko pogledao, da bi opet pažnju svrnuo prema blagajni nastavivši razgovor s prodavačem. Bio je u srednjim tridesetima, srednjeg rasta, uspravnog držanja i dobro uhranjen, glatko izbrijan i svjež, s kosom zalizanom mirisnim uljima. Tek sad se Kristijan istinski zainteresirao za neznanca. Nije se ljutio na njega, niti ga je želio pozivati na red, no nešto mu je govorilo kako je to što čini neispravno pa je zaključio kako ne bi bilo u redu to mu i prešutjeti. Priljubio se tik do njega i pokušao ga navući na razgovor.

- U koloni ima staraca, nekako mi se činite premladi da ne biste mogli čekati?

Čovjek ga na to nije ni pogledao, štoviše niti jednom gestom nije dao do znanja da ga je čuo, kamoli da mu je neugodno. Kristijan je bio uporan navaljujući na uglađenoga te mu objašnjavajući ono što je svima bilo očito. No to što je pred blagajnom bilo onih koji su se, jedva se držeći na nogama, pomagali štapom, nije zanimalo ni ljude u redu, a još manje potpuno smirenog bezobraznika. Jedan je tanušni starac kržljavih nogu odlučio Kristijana poštediti neugodnosti, pa ga je povukao za rukav i došapnuo, no tako da su svi mogli čuti.

- To je sveti čovjek. *Aćarja*, učitelj koji proučava svete spise.

Uglašeni je mirno plaćao svoju kartu kao da ga se čitava priča ni najmanje ne tiče. Čuvši starca, Kristijan se hladno okrenuo i odgovorio također dovoljno glasno da su ga čuli svi uokolo:

- Čovjek je kao i svi mi, a svet je onoliko koliko ste ga vi učinili svetim.

Stao je pred *aćarju* priječeći mu prolaz. Stisnuo ga je između grupe ljudi, zida i blagajne na što se ovaj mirno ukopao gledajući plitkim pogledom u Kristijana, čekajući da mu se makne s puta.

- Na pravi si način pokazao svoju svetost, sveče - podbode ga Kristijan nastavivši sad već vidno uznemiren. - Možda te ova sirotinja poštuje jer napamet znaš Vede, no ti od toga znanja nisi usvojio ništa. Ti si obični napuhani knjiški moljac koji uživa u svom statusu.

Red se uskoro dopunio s još desetak ljudi. Indijci koji su dobro razumjeli engleski stadoše negodovati, a oni neuki počеше znatiželjno zapitkivati ostale zašto se Kristijan ljuti na *aćarju*. Kristijan je pak nastavio propovijedati:

- Nije ti sinulo da veličinu pokažeš primjerom, tako što bi stao u red? Ova neuka nejač toliko te poštuje da bi te sami pustili preko reda, ali ne... ti moraš svima pokazati gdje im je mjesto, je l' tako?

Aćarji je ovo očito bilo prvo ovakvo iskustvo u životu, no niti jednim trzajem mišića nije odavao napetost. Disao je mirno i sporo treptao, gledajući u Kristijana praznim pogledom i dalje strpljivo čekajući da mu se oslobodi mjesto za prolaz. Indijci koji su red pretvorili u gužvu počеше glasno žamoriti protiv Kristijana na što je on konačno odustao maknuvši se u stranu, no ne prije nego je kroz zube procijedio bukvicu:

- Mogu ti reći, kad već očito nisi uspio popiti pamet iz tih tvojih Veda, da te ljudi ne cijene, već te se boje, no sumnjam da tvoj ego vidi razliku.

Gledajući Kristijanu iznad glave *aćarja* se udaljio laganim korakom kakvim je i došao, a ljudi su ponovno formirali red i strpljivo nastavili čekati. Kristijan je osjetio da je u centru pažnje. Iako nije razumio niti riječi, zapazio je da ga većina gleda s ne baš prevelikim simpatijama. Zagledao se u lica ljudi i pomislio kako njihov ego nije ništa manji od onoga u čovjeka koji je zaobišao red. Da je drugačije, ne bi ga gledali poprijeko i negodovali na njegovu reakciju. Bilo je očito da su bili složni u stavu kako se jedan stranac nema što mijesati u njihove stvari. No tada Kristijan stiša emocije, povuče se u misli i u unutrašnjoj tišini malo bolje razmisli. Koliko god da je ovim ljudima taština bila povrijeđena, svoje su mišljenje zadržali između sebe i nitko mu se od njih nije obratio niti ga poželio učiti pameti. Za razliku od njega koji tijekom cijele scene s *aćarjom* nije prestajao sve oko sebe prosuđivati i osuđivati. Odmahivao je glavom osjećajući se kao da ga je netko prevarom doveo na predstavu u čijem se posljednjem činu pred publikom i glumcima morao suočiti sa svojim manama. Osjetio je težinu u grudima. Osvrtao se po stanici uzalud pogledom tražeći čovjeka kojemu se poželio ispričati. Izostanak *aćarjine* reakcije usadio mu je duboki osjećaj srama, jer nije ga dotukla njegova reakcija, već *aćarjina* smirenost. Shvatio je da je čak i u trenutku iskrene samokritike, lakše podnijeti svoj niski, nego tuđi visoki prag tolerancije. „Da je barem nešto rekao“ - pomislio je. „Da se bilo kako usprotivio ili me makar prezrivo pogledao“. Pogledom je potražio mršavog starca s kojim je prethodno razmijenio nekoliko riječi:

- Zašto mi *aćarja* nije ništa odgovorio?

- *Ahimsa* - odvratio je neuhranjeni starac. - Nenasilnost, gospodine.

- *Ahimsa* - ponovio je Kristijan.

Starac se na krutom engleskom trudio pojasniti sanskrtsko značenje.

- *Ahimsa* gospodine, odbaciš svako nasilje. Ostaneš miran, ne naudiš nikome. Ako te netko napadne, *ahimsa* znači ti ne uzvратиš, ni u mislima, ni riječima, a nipošto fizički...

Kristijan je mjerio starca od glave do pete.

- I on je samo tako odlučio ne uzvratiti?

Starac je zavrtio glavom kao da pred sobom ima budalasto dijete za koje unaprijed zna kako je uzaludno pokušati ga nečemu podučiti.

- Ne odlučio. To ne možeš odlučiti. To se uči, jako dugo. Kad netko napadne tebe, ti se iz glave spustiš u srce. Ako ostaneš u glavi, uzvратиš. Ako spustiš u srce, onda učiš da razumiješ... razumiješ zašto netko tebe napao. Zašto je ljut. Zašto više tebe. Onda naučiš i znaš.

Kristijan nije skidao pogleda sa starca.

- Zanima me, što je *aćarja* naučio i što zna?

- Naučio i zna... da to ne govoriš ti nego tvoja ljutnja. Ne ljutiš ti, nego tvoj ponos. Ne višeš ti, nego tvoja tuga. Tvoja bol koju носиš svuda sa sobom, kao što носиš taj ruksak. *Aćarja* zna to. I zato *aćarja* miran na to. On suosjeća s tobom.

U osjećaju poniznosti Kristijan je konačno dočekaо svoj red. Prišao je blagajni. Zavukao je ruku pod košulju i u trenu se zbunio ne našavši torbicu s novcem. Službenik je strpljivo čekaо da čuje do kuda želi putovati, na što se Kristijan uhvatio rukama za prsa i tek tada shvatio da do sada nije ni primijetio kako cijelo vrijeme oko vrata ne osjeća težinu torbice. Brkati službenik napetih, loptastih obraza popravio je naočale na nosu i upitao:

- Gospodine, do kuda putujete?

Kristijana počne hvatati panika.

- Do Nagpura. Samo trenutak, molim vas.

Maknuo se iz reda, kleknuo na tlo i skinuo ruksak. Dok se pokušavao prisjetiti nije li tijekom vožnje premještaо torbicu s novcem, počeo je sumanuto prekapati po džepovima naprtnjače. Blagajnik je rukom pozvao sljedećega kupca kako se red ne bi zadržavaо. Kristijan skine

košulju, izokrene je, pažljivo je pretraži i ne našavši novac baci je o tlo kao prljavu krpu. Osjetio je drhtavicu. Dlanove mu je u trenu probio hladan znoj. Još je jednom prošao rukama oko vrata nadajući se da se torbica na neki način zabacila na leđa, no osim ostatka kožne vrpce o kojoj je visjela, nije našao ništa. S dva je prsta izvukao komad poveza duljine dvadesetak centimetara koji se omotao oko brojanice i dobro se zagledao u njega. Tada primijeti kako je kožna traka s obje strane ravno odrezana. Zamislio se. Možda je na tren i pomislio kako je torbicu izgubio jer joj je pukao povez, no sada je bio siguran da je opljačkan. Netko je spretno odrezao remen i odnio preostalih petsto dolara. Klečao je na peronu dok se pokraj njega korak po korak pomicao red. Indijci su ga znatiželjno gledali i dalje ga komentirajući. Gledao je u njih pomislivši kako su svi oni u ovom trenu daleko bogatiji od njega.

„Prihvati sve jednakom mirnoćom.“

Počeo se osvrutati kako bi provjerio tko ga to savjetuje, no tad se umiri i shvati da je opet čuo misao. Jedva ju je prepoznao. Na tren mu se učinila nepoznatom poput glasa stranca, iako ton nije bio onaj po kojem ju je inače prepoznavao. Sjedio je na tlu perona i žmirio. Dah mu se smirivao, a ritam srca vraćao u normalu. Misao ga je još jednom posjetila:

„Obilje i bijeda. Radost i žalost. Sitost i glad. Zdravlje i bolest. Mir i rat. Odbaci parove suprotnosti i uđi u razinu prihvaćanja.“

U par trenutaka sve mu se opet činilo pravilnim i prihvatljivim. Prirodno, kao da je riječ o nekom uobičajenom i svakidašnjem stanju, prihvatio je činjenicu da ne može platiti put u Bangalore i da si neće moći kupiti vodu za piće. Mozgajući o svemu, pokupio je stvari, prebacio je košulju preko ramena i zaputio se do toaleta ne bi li se olakšao i umio, računajući kako će usput već smisliti način da nastavi put. Konačno, ako Indijci mogu bez karte putovati na krovu, zašto ne bi i on.

Ušavši u toalet okupirao ga je jetki smrad sredstava za čišćenje. Uspio je namirisati i nešto što ga je podsjetilo na tešku aromu sapuna za odjeću koju je širila posteljina kroz koju je kao dijete trčao iza stare kuće u Savičenti. Skakutao bi s noge na nogu kroz plahte s bijelim i plavim kvadratićima napuhujući ih rukama i čudeći se kako nešto tako čisto može tako neugodno mirisati. Majčina roba iz vešeraja u Rijeci mirisala je na voćne žvakaće gume koje je otac donosio s putovanja, no taj mu miris nije ostao utisnut u pamćenje kao što je bio onaj koji se širio iz korita za pranje očeve majke.

Tamno zeleni zidovi toaleta pojačavali su tjeskobu prostora. Lijevo od ulaza, iz zida su virile slavine. Kako pod njima nije bilo umivaonika, čovjek se mogao komotno raskoračiti tako da su jednako dobro služile i za pranje i za umivanje. Voda bi se uz zid slijevala u kanal na podu kojim je tekućina otjecala do rupe u dnu prostorije. Kristijan je gurnuo glavu pod mlaz i nekoliko puta uronio lice u dlanove s mlakom vodom poželjevši otpiti dobar gutljaj, no onda se sjetio kako je jedina voda dobra za piće bila ona flaširana na policama trgovina. Ipak, bio je uvjeren kako će se i bez novca snaći kad ga uhvati žeđ. Ispljunuo je debeli mlaz koji je kliznuo slivnikom nestavši u otvoru na tlu. Taj ga je prizor podsjetio na bunar želja u Savičenti koji je na jednak način kišnicu s krova odvodio do kamene cisterne. Prisjetio se i neugodnog zadaha ustajale vode iz njega koji mu se u usporedbi s mirisom ovog prostora činio poput parfema. Čučnuo je pod slavinu i istuširao se trljajući tjeme i masirajući vrat. Obrisao se košuljom koju je opet obukao zaputivši se u jednu od kabina nasuprot. Otvorio je drvena vrata s kojih se ljuštila tirkizna uljana boja i nemalo se začudio čistoćom nužnika. Uz nesnosan smrad u najmanju je ruku očekivao da neće imati gdje zagaziti nogom, no zahod je bio blistavo čist.

Kad je nakon nekoliko minuta izašao, pred njim se našla grupa tamnopusitih muškaraca. Procijenio je da su stari između dvadeset i trideset godina. Stajali su u polukrugu na sredini prostorije i ispitivački ga promatrali. Obučeni u traperice i štofane hlače, karirane košulje i kratke majice okruglog vrata, pažnju su privlačili jedino frizurama. Svi odreda bili su ošišani na nekoliko milimetara uz glavu, po čemu je zaključio da grupi pripada i onaj koji je izdvojen stajao na ulaznim vratima. Dok je taj pogledavao prema van, ostali su okružili Kristijana dobacujući mu nešto nerazumljivo. Oni koji maramama nisu prekrili lice, mogli su se pohvaliti gustim debelim brkovima koji su im pojačavali ionako opasan izgled. Jedan od njih, Kristijanov vršnjak, iskoračio je prijeteci šakom i utišanog glasa duboko iz grla zarežao. Po ljutitim pokretima Kristijan je shvatio da želi njegov ruksak i torbu. Sad mu je bilo jasno zašto je zahod na ovako prometnoj stanici bio pust. Domaćem su stanovništvu slične bande bile prepoznatljive, pa su ovu izbjegli koristeći drugi kompleks toaleta.

Kristijan je pomirljivo spustio torbu pred njih. Ruksak je dobacio najkrupnijem koji ga je brže bolje okrenuo kako bi istresao sadržaj. Ostali su prevrtali po torbi bacajući iza sebe neželjene stvari kao što to čine psi sa zemljom dok iskapaju rupe. Shvativši da nisu našli što žele, Indijci su se bijesno bacili na Kristijana trgajući s njega odjeću, pretresajući ga i urlajući. Poput loptice u fliperu letio je između snažnih ruku slušajući povike zbog kojih se odjednom počeo smijati. Nikad nije čuo tako melodičan jezik kao što je bio telugu. U Istri i Primorju bilo je uvriježeno mišljenje kako nema pjevnijeg jezika od talijanskog, no ništa što

je do tada čuo nije se moglo usporediti s ovim. Zvučao je kao usklađeni orkestar stotinu razgugutanih grlica prožet jutarnjom pjesmom kosova što se gnijezde pod crjepovima istarskih tavana. Što su Indijci više vikali, to se Kristijan srčanije smijao. Čak mu se učinilo kako svakome od njih iz usta izlijeću ptice koje im prelijeću iznad glava i klikću, da bi kao popijene suhim vapnom nestale u zidovima. Ta predivna melodija sigurno će zauvijek ostati zavučena u cigle i još godinama potihom bruhati napjev nalik zvuku kojega stvara med dok klizi po svili.

Kad su lopovi shvatili da Kristijan nema novaca, dodatno razdraženi njegovim smijehom, oborili su ga na tlo i izudarali šakama i nogama sve dok nije ostao bez zraka. U pokušaju da ponovno uhvati ritam disanja, Kristijan se zapitao ne bi li bilo prirodno obraniti se od udaraca ili barem zaštititi izložene dijelove tijela. „Bolest“ – dosjetio se. „Mojem je umu sada važnije zabaviti se užitkom kojega pružaju teluški naglasci i samoglasnici što tako mekano i slatko klize s jezika, nego li rukama zaštititi lice.“

Banda ga je obilazila isprva se bodreći ne bi li mu uputili još koji udarac, da bi potom zbunjenih pogleda jedni od drugih tražili odgovor zašto se isprebijani zapadnjak ne brani od batina i još se pri tom smije. Još se pokoji odvažio i gurnuo Kristijana nogom da provjeri hoće li isprovocirati kakvu drugu reakciju, no on se opušteno valjao po hladnim pločicama ne skidajući osmjeha na svako novo dobacivanje. Dok su udarci tu i tamo i dalje pljuštali, sjeo je oslonjen o zid, obujmio ruke oko koljena i sjetio se oca koji je u sličnom položaju umro u vinogradu. Je li bio svjestan kako je stigao kraj ili je tek pomislio kako će mu se, nakon što malo odmori, vratiti snaga? Posljednjim udarcem u glavu Kristijanu se zabijelilo kao da mu je pred očima zasjao svjetionik. Dok je propadao u bijeli beskraj, poželio je čuti još jednu telušku riječ, no posljednje što je doprlo do njega, bio je sanskrt. Dok su rabijatni Indijci užurbano izlazili iz nužnika, jedan je od napadača upitao ostale:

- *Ahimsa!*?

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Sveta Majko, moli ti se tvoja Maria Gomez iz San Vicente, onoga koji se nalazi sat vremena autobusom od Buenos Airesa. Opet sam u crkvi San Vincent Ferreri čitam ti svoje molitve. Mama mi je od malena govorila „Ako čovjeku uzmeš nadu, uzeo si mu sve“. Tada nisam razumjela o čemu je govorila. Kad sam odrasla, shvatila sam na što misli. Kad god je netko pokucao na vrata, mama bi se nadala da će se na pragu pojaviti tata. Na naša su vrata kucali svi. Susjede su dolazile posuditi jaje, šalicu šećera ili paketić kave. Nekad bi im sve to stvarno trebalo, a nekad bi im to bila izlika da sjednu i iz mame izvuku njezin jad. Baka i djed su dolazili. Svratili bi na ručak, ali bi uvijek otišli prije nego se smrači jer bi se djed posvađao s mamom. Nikad joj nije oprostio što je odabrala život žene koja čeka i koja sama odgaja kći. I poštar je kucao. Donio bi novac koji bi tata poslao. Ponekad bi donosio razglednice koje i danas čuvam u sobi iznad radnog stola. Na naša se vrata kucalo svaki dan, i svaki dan je mama prilazila vratima očekujući da će otvoriti tati. Ali od svih tih dana u godini, tata bi pokucao samo jednom. Iako je mama znala da on može doći samo jednom u godini, ona se nadala kad god bi netko pokucao. Zato je mama govorila da bez nade čovjek ne može živjeti.

Ti znaš, Sveta Majko, koliko smo puta Santiago i ja bili u klinici za neplodnost i znaš da su nam rekli da nikad nećemo imati djecu. Santiago je rekao da su nam to rekli samo zato što su vidjeli da više ne možemo plaćati preglede. Santiago mi je dao nadu, zajedno smo vjerovali da će Bog odlučiti drugačije. On se potukao na poslu jer su ga neprestano zadirkivali. I otkaz bi bio dobio da nije bilo njegovog šefa, gospodina Raula, koji je jedini razuman u njegovoj firmi. Isto znaš da smo, osim u bolnicu, Santiago i ja išli kod tete Beatriz koja nam je dala da nad vatrom udišemo trave i pijemo vodu u kojoj smo se zajedno kupali. Nadali smo se.

Sveta Majko znaš da sam ti beskrajno zahvaljivala u molitvi kad sam zatrudnjela. Zahvaljivala sam i Svetim Vincentima. Ovom našem čije ime nosi mjesto u kojem živimo i onome iz kojega je bio tata. Milovala sam trbuh vjerujući da ću postati majka, zamišljala kako ću se uskoro igrati sa svojim djetetom i prisjećala se kako sam se ja igrala s tatom kad god bi se vratio. Tata je plakao svaki put kad bi odlazio. I mama i ja bismo isto plakale. Mama je govorila da je tata jako patio što ne može živjeti s nama i što smo tako daleko. Govorila je da nije sretan tamo gdje živi, ali da tako mora biti. No kad god bi tata otišao, ostajala je nada. I on bi se vratio. I opet bi odlazio, ali bi za sobom ostavljao nadu. Naša je kuća uvijek bila puna nade. Dok sam ga čekala gledala bih razglednice koje nam je slao.

Njegov se grad zvao Rijeka, to znači voda koja teče. Grad iz kojega je bio zvao se Sveti Vincent baš kao i naš grad. I u njegovom rodnom gradu postoji crkva Svetog Vincenta. Ja bih gledala razglednice i crtala te gradove u svoju bilježnicu. Crtala bih crkvu Svetog Vincenta i tatu ispred bunara želja kako ubacuje novčić jer sam znala da se opet želi vratiti meni i mami. Mama bi mi govorila da nacrtam tatu kako s velikim brodom dolazi u luku u Buenos Aires i u naš San Vicente, ali ja bih ga radije crtala u njegovom Svetom Vincentu pokraj bunara želja.

Naša je kuća opet bila ispunjena s nadom. Santiago i ja bili smo sretni, a mama je opet nakon puno godina svaku večer molila krunicu.

Otkad sam prokrvarila, ja više nemam nade. Neka bude volja Božja.

Tvoja Maria Gomez.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

*Tanka je linija između mudrosti i ludosti.
Jedini način spoznaje je direktno iskustvo.*

SLON KOJI JAŠE NA MIŠU

Nastamba starog Subramanje nalazila se nekoliko kilometara istočno od Itarsija. Živio je u kući od pruća oblijepljenog glinom i premazanog svjetloplavom bojom i vapnom. Zid s lijeve strane ulaza bio je za dobar metar viši od desnog tako da je krov od dasaka i katranske ljepenke imao oštar pad u desnu stranu. Ulaz je bio zakriljen s nekoliko slojeva usko priljubljenih i ušivenih jutenih vreća koje su poput čvrste tende uspješno zamjenjivale drvena vrata. Boravišni prostor činila je samo jedna prostorija u kojoj se nalazila plastična stolica, široka podna prostirka od prešane trave presvučena tankom spužvom, peć za kuhanje čiji je dimnjak umjesto krova probijao zid kolibe i niska polica s par limenih tanjura i praznih plastičnih boca. S jednog na drugi kraj zida bilo je razvučeno nekoliko konopaca o kojima je na vješalicama visjela skromna odjeća, nekoliko svjetloplavih i bijelih košulja, dva para sivih hlača klasičnog kroja i širokih nogavica, tradicionalni bijeli *dhoti* i *kurta* iste boje. Zemljani pod je davnih dana bio zaliven betonom koji je tijekom godina postao sklizak poput mramora. U sjenovitom hladu prostorije, na suncu što je probijalo prozračne prozorske zavjese od gaze, ta je sivkasta površina izgledala poput glazure na torti. Iza kuće se nalazila rijetka šuma tananih stabala oko kojih se isplela ograda od bambusovih mladica unutar kojih bi drijemao slon Gana. Starac i slon bili su prijatelji dulje od pedeset godina. Gana je bio još mladunče kad ga je Subramanja dobio za svoj osamnaesti rođendan. Tada je to bio tek jedan od mnogih slonova koje su ljudi u selu koristili za rad, no posljednjih dvadesetak godina Gana je kilometrima u krug bio posljednji od svoje vrste. Kako su mladi slonovi postizali dobru cijenu, jer koristili su se kao pomoć na gradilištima, površinskim rudnicima, u šumariji ili kao atrakcija za turiste, iz okolnih su mjesta ljudi godinama Gani dovodili ženke, što je Subramanji donekle pojačavalo više nego skromnu plaću koju je zarađivao čisteći nužnike na željezničkoj stanici u Itarsiju.

Kristijan je ležao na desetak manjih jastuka i da nije bilo bolnih krvavih podljeva po tijelu, bilo bi mu ugodno kao na vodenom krevetu. Obrisi muškarca sitnog rasta leljali su u magli kroz koju je uspio raspoznati tek sjenu boje bijele kave koja se nadvila nad njim. Košcati su prsti crtali nepravilne linije od vrha Kristijanovog tjemena preko obraza i od korijena nosa preko čela, sve do iza ušiju, niz vilicu pa do brade. Želeći bolje vidjeti nepoznatoga, Kristijan zategne bolne sljepoočnice, baš kao što je to činio u svom krevetu dok je bio dijete, no nije uspio razabrati više od nekoliko nijansi sive i smeđe koje nisu pripadale prepoznatljivom obliku. Po mirisu je osjetio da mu je čitavo lice namazano tigrovom mašću. Pokušavao se

naviknuti na osjećaj otvaranja očiju koji nije donosio jasnu sliku. Razlika između stisnutih i otvorenih kapaka bila je tek u nešto jačem intenzitetu svjetla, a kad bi se dobro zagledao, uspio bi iako rijetko, u nekoj silueti prepoznati konkretan oblik. Čim je došao svijesti shvatio je da je izgubio vid. Subramanja ga je ohrabrivao govoreći mu kako mu je našao prijevoz do Nagpura također ga tješeci kako ga neće otpraviti na put prije negoli ojača, no Kristijan je i bez toga bio sasvim smiren. Iako nije paničario, znao je da se mora priviknuti na novo stanje. Uživajući u dodiru hladnog betona pod dlanovima, satima je ležao na tlu slušajući Subramanjine korake ispred kuće prije nego li bi ovaj zakoračio preko praga. U sebi je brojao njegove stope koje su s jednog na drugi kraj kuće tapkale po betonu, procjenjujući koliko bi prostor u kojem su se nalazili mogao biti velik. Pretpostavio je da to ne može biti više od dvadesetak kvadrata. Ponekad bi izvana čuo glasove djece kako se iz snažne cike pretaču u udaljeni žamor, mjerkajući koliko će im trebati dok ih opet jasno ne čuje pred kućom, stvarajući tako u glavi sliku dvorišta oko kojega su trčali seoski klinci. Gdje bi mu do uha dopro i zvuk koji mu se učinio nalik klepetanju cerade na vjetru što je osluškivao s posebnim zanimanjem, čudeći se obzirom da od vjetra nije bilo ni daška. Uskoro se nemalo iznenadio shvativši kako tu buku stvara slon mlateći ušima.

Kada je Gana prvi put zaurlao u dvorištu, Kristijanu se sledila krv od užasa. Prodorna rika nije bila nalik ni na što što je do tada čuo, a osim što je bila snažna, dopirala je tek nekoliko metara od kuće. No ubrzo se Kristijan navikao na velikog ljubimca, a čak se počeo i zabavljati popratnim efektima koje bi njegovo urlikanje izazivalo. Naime svaki put kad bi se Gana oglasio, za njim bi krenula bujica uznemirenih ženskih piskutavih glasova koji su negodovali iz susjednih kuća. Gana je očito išao na živce svima osim njegovom vlasniku, no slon bi na svu tu paniku samo smotao i ispružio surlu otpuhujući oblak žute prašine koji bi nestao u vrhovima krošnji stabala nima.

Idućih dana stanje se nije mijenjalo. Umjesto jasnih oblika, Kristijan je i dalje vidio tek konture za koje je s vremenom shvatio da ga samo zavaravaju, a kad je u nekoliko uzastopnih navrata od siluete stolice zaključio da je peć, a od police s posuđem da je stolica, maramom je zavezao oči i u cijelosti se pouzdao u ono što bi čuo, namirisao i napipao. Spoznao je kako vid troši ogromnu količinu energije, pa je ostavši bez njega unutarnju snagu naučio usmjeravati na suštinu. Lišen slika, sjetio se da mu je zdravi vid trčao s jedne stvari na drugu, tjerajući um da nezaustavljivo skače s jednog prizora na drugi. Gledati je značilo neprekidno biti fokusiran, umjesto na jednu, na sve stvari oko sebe. Svaka scena koju bi vidio, od važnih stvari do nebitnih detalja, u misao bi prizvala stotine asocijacija koje bi dalje stvarale nove, ne popuštajući pažnju ni trenutka. Čak i opuštena radnja kao što je gledanje

kroz prozor, umu ne bi dala mira. Uzrokovala bi da intelekt, viđeni prizor obrađuje tako što bi prizivao uspomene, davno viđene i pohranjene slike, stvarajući tek prividno opuštanje tijela. Bez vida je shvatio kako se energija može fokusirati i pretočiti u istinsko stanje bez misli koje je donosilo potpuno novu dimenziju samokontrole. U trenucima popodneve tišine, osluškivao bi kako Gana u dvorištu sporo diše da bi potaknut time počeo slušati svoj dah. Ne čineći ništa, ležao bi i disao prateći fijuk zraka od nosnica do korijena nosa, zamišljajući kako udiše svjetlost koja mu bistri nutrinu. Sanjario je kako svakim udahom u sebe prima svjetlosne forme koje mu se razlijevaju tijelom, a izdiše tamu koja je odnosila osjećaj nemira i boli. Samo pola sata dnevno mirnog ležanja i slušanja daha dovodilo ga je u meditativno stanje koje ga je krijepilo i vraćalo mu snagu. Nekoliko dana kasnije, nakon upornog, svakodnevnog osluškivanja svog disanja, Kristijan više nije osjećao bolove.

Dok je Subramanja bio na poslu, Kristijan je hodao po kući i sa štapom u ispruženim rukama upoznao interijer. Lupkanjem prutom ubrzo je naučio uzvraća li mu metal, drvo ili beton pa je, nakon što je nekoliko puta obišao prostor, konačno u mislima imao sliku s točnim rasporedom zidova i skromnog namještaja. Hodajući posred kuće u nekoliko se navrata sapleo o uže i porušio vješalice s odjećom svog domaćina, no ubrzo se toliko dobro orijentirao, da je iz prve pogađao izlaz. Okuraživši se, jednoga je jutra konačno izašao u dvorište. Da bi provjerio kako mu vid reagira na dnevno svjetlo, skinuo je povez i sporim se korakom zaputio u šetnju oko kolibe. Bijela svjetlost i dalje je bila snažna, a sjene što bi se povremeno nazirale, iskrivljivale su se u nepravilnom ritmu poput slika lučkih zgrada što su se zrcalile u moru ispred rodne Rijeke. Siluete su se propinjale, rastezale, izvlačile, spajale se međusobno pa se opet odvajale, obigravale jedne oko drugih, plesale jedva se okrznuvši pa se opet stapale u oblike nalik na amebe ili mrlje ulja koje bi remorkeri ostavljali za sobom duž riječkog lukobrana. Pred očima su mu se miješale slike bijelih valova koji su stvarali sive i zelene virove podsjećajući ga na plovidbu s Čandradarom. Ispijajući na pramcu čaj iz Darjeelinga satima je znao promatrati mjesečev odraz na površini Gangesa, a sad mu se to sjećanje vratilo u negativu, s rijekom boje cimeta i rastegnutim maslinastim mjesecom. Nakon desetak koraka, u rasplesanim sjenama iza kuće, prepoznao je stabla između kojih je koraćao. Naslutivši u jednoj ogromnoj nepomičnoj mrlji plast suhe trave, prišao je i sjeo, da bi naslonivši leđa shvatio kako se zapravo zavalio uz slona. Gana se nije bunio, samo je zavrnuo surlom njuškajući ga, dok se Kristijan shvativši da se smjestio uz ogromno tijelo, jednostavno opustio namještajući se kako bi zauzeo što udobniji položaj. Vratio je povez na oči zaključivši da se bez dnevnog svjetla puno bolje orijentira.

Tog popodneva Subramanja je, vrativši se s posla, ostao u šoku vidjevši Kristijana kako

počiva naslonjen uz Ganu kojemu inače ni mještani iz sela nisu rado prilazili. Gana nikad nije pokazivao agresivnost, ali nije bio ni pretjerano druželjubiv pa čak ni onda kada bi mu goluzdrava djeca preko ograde dobacila kokos ili bananu. No Kristijan mu je bio sasvim po volji. Nepomično je ležao pazeći da svojim pokretima ne uznemiri novog prijatelja, a budnost je odavao tek treptanjem i povremenim nježnim uvijanjem surle. Već idućega dana prijateljstvo je postalo toliko čvrsto da je Kristijan sjedio na Ganinoj glavi derući se iz sveg glasa na što bi Gana odgovarao zaglušujućim trubljenjem. Izluđene bukom, seoske bi žene vikale preko ograde, prosipajući u ljutnji prljavu vodu na njih, no dvojica galamdžija na to nisu obraćala pažnju. Gana bi uspravljen mahao glavom lijevo desno aplaudirajući ušima i zabacujući surlu, dok bi se Kristijan nadvikivao s njime četkajući mu tjeme svežnjem bambusovog lišća kojeg je, napipavajući oko sebe, prethodno nabrao i zavezao u snop. Urlao je čudeći se svom glasu, jer se nije mogao sjetiti da je ikada stvarao takve zvukove. Slijep na kraju svijeta, osjetio je bezbrižnost i rasterećenje, upravo onakvo kakvo je godinama bezuspješno tražio. Sjedeći tako na slonu i prepušteno vrišteći, u jednom od svojih urlika Kristijan je prepoznao čudan osjećaj. Znao je da je povezan s nečim čega se nikako nije mogao sjetiti, no bio je siguran da je baš nedavno bio suočen s vrlo dojmljivim prizorom koji je u njemu stvarao zadivljenost, ushit i strah od nepoznatog. Pokušao je iznova vrisnuti trudeći se naći pravi ton i frekvenciju misleći pri tome kako će se tako na koncu ipak sjetiti što je to vidio ili doživio, no nakon nekog vremena uspio je samo dokučiti da se to imalo dogoditi za vrijeme posjeta Durginom hramu. Sjetio se trenutka opraštanja od Indre i ozbiljnog lica starog Gobinda koji je tvrdio kako se nestavši u šumi iz nje nije vraćao punih pola sata. Kristijan je bio siguran da je tada doživio nešto veličanstveno na što ga je asociiralo njegovo stenjanje i vriska, a misao o izgubljenom događaju morila ga je više od spoznaje da se ne može sjetiti što se dogodilo nakon incidenta u Itarsiju. S razlogom. U sebi je znao da će mu Subramanja s vremenom o tome sve ispričati, dok su izgubljena sjećanja na događaje kod Indre ovisila o hirovitosti bolesti koja se igrala s njim kao što se Gana zabavljao vitlajući bespomoćnu prašinu.

Te je večeri na prostirku između njih Subramanja spustio pladanj s narezanim voćem. Starac je vidno oporavljenom Kristijanu ispričao kako je dospio k njemu. Svatko tko bi na stanici u Itarsiju ušao u toalet prekoračio bi Kristijana kao što se zaobilazi ostatke trulog voća na tržnici, sve dok nije naišao Subramanja koji je voditelju smjene odmah prijavio što je zatekao. Nakon što su malaksalog Kristijana hitro prenijeli u šefov skućeni ured, oko njega se sastalo malo vijeće uhvativši se brže bolje razglabanja o tome što učiniti s pretučenim strancem. Bio je tu voditelj otpreme vlakova, glavni kontrolor putničkog prometa, šef istočnog krila stanice, voditelj prodaje putničkih karata, šef smjene teretnog terminala i

stari čistač Subramanja. Uvjerivši se da stranac nije u životnoj opasnosti, vođa smjene je odmah zabranio da se zove policija, podsjetivši kako je veliko pitanje bi li uopće i došli s obzirom na to da slični napadi na njihovoj stanici nisu bili rijetkost i da je policija intervenirala samo u najtežim slučajevima. Uz to, kako Kristijan nije odgovarao na njihova pitanja već se samo smješkao, svi su se složili da bi policija s luđakom imala samo probleme, što bi pak moglo svima uzrokovati nevolje, pogotovo vođi smjene. Šef blagajnika dodatno je olakšao odluku naglasivši kako je svima poznato da je lokalna policija sklona grubostima i birokraciji, pa je ubrzo odlučeno da se Kristijanovo premlaćivanje zataška, a Kristijana bez halabuke skloni sa željeznice. Isti je činovnik predložio da se u ured vođe smjene redom pozovu svi blagajnici ne bi li ga koji od njih možda prepoznao na što su se svi okupljeni složili. Srećom, jedan od njih, brkati službenik balonastih obraza, vidjevši Kristijana, sjetio se kako je ovaj tražio kartu do Nagpura, a s obzirom na to da je Subramanjin zet u tom pravcu često vozio kamion, ubrzo je dogovoreno kako će se stari čistač pobrinuti da Kristijan nastavi put što dalje od vlakova, a do tada će mu i osigurati krov nad glavom i hranu.

Kristijan je bez problema prepoznao miris ananasa, manga, dinje i banana. Banane su mu posebno bile drage. One koje je čitavog života jeo, bile su sasvim drugog okusa. S razlogom, brale su se prije zrenja, pa bi zeleno voće dozrijevalo u kontejnerima. Ove pak dočekavši berbu na stablu, bile su slatke poput meda, a u ustima su se topile poput pudinga. Subramanja je Kristijanu otkrio plan:

- Muž moje kćeri svaki tjedan vozi prema jugu. Kroz koji će te dan povesti i ostaviti u Nagpuru.

Kristijan je bio zadovoljan razvojem događaja, pogotovo svojim držanjem u novoj situaciji. Osjećao je mir, zadovoljstvo i ispunjenje. Ni jednog se trenutka nije obeshrabrio vjerujući kako i bez novaca može stići na cilj.

- Lopovi su ti sve uzeli! Nisu ti ostavili ni odjeću. Obukao sam te za put.

Zahvalio se uz plitki naklon. Subramanja ga je uzeo za ruku i u dlan mu spustio drveni predmet kojeg je Kristijan nekoliko puta pomilovao jagodicom palca. Prepoznao je slonoliku figuru.

- Slon! - zaključio je Kristijan.

- Ganeša! - odvratio je Subramanja. - On otklanja sve prepreke. Neka ti se nađe na putu.

- Slon je dovoljno jak da može otkloniti svaku prepreku! Ima smisla! - odgovorio je Kristijan smiješeći se.

- Ganeša nije slon - objasnio je Subramanja na što se Kristijan namrštio pozornije dodirujući figuricu. - Ganeša je Bog sa slonovom glavom. On je Šivin sin. Slon surlom može iz prašine podići iglu ili u šumi iščupati stablo. Ali Ganeša može puno više. On surlom uklanja sve prepreke.

Kristijan je još nekoliko puta prstima sporo i pedantno prešao preko drvene figure pozornije se zaustavivši na gornjem dijelu.

- Pukla mu je jedna kljova?

- Ganeša ima samo jednu kljovu - odgovorio je Subramanja. - Druga je pukla kad je ubio velikog demona, a onda je odlomljenim vrhom napisao Mahabharatu.

Kristijan je snažno stisnuo figuricu.

- I ja sam ubio neke svoje demone i pokušavam priču o svom životu privesti kraju.

Subramanja ga nije čuo nastavivši s velikim žarom prepričavati legende o Ganeši što je Kristijan protumačio starčevom ljubavlju prema ljubimcu Gani. I doista, starac se pogubio nižući čas zgrade koje je tijekom života prolazio sa svojim slonom, čas opisujući kako je Šiva greškom svome sinu odrubio glavu da bi mu je nadomjestio glavom prvog bića na koje su njegovi podanici u paničnoj potrazi naišli. Dobar dio svega Kristijan nije niti čuo. Dijelom se mislima otisnuo u Istru šećući kroz Premanturu, a dijelom nije uspio razumjeti okoštali južnoindijski naglasak koji je Subramanja u zanosu rafalno ispaljivao. Ipak, nakon svega što je starac ispriповjedio, rekao je ono što mu je prvo palo na pamet:

- Priznajem da mi je jako čudno što se životinja štuje kao božanstvo.

- Nije li božanstvenost u svakom biću? - odgovorio je starac i nastavio: - Slon je uzor svemu ljudskome. Jak je, ali miran. Odlučan, ali strpljiv. Kada slon nešto odluči, nitko ga u tome ne može spriječiti. Kada osjeti da mu je vrijeme umrijeti, drži se pogrebnog rituala poput čovjeka. Zaputi se na posljednje konačište i ne staje dok ne stigne tamo. I tebi Ganeša može biti uzor.

- Kako? - zapitao je Kristijan.

- *Mušaka* - odvratio je Subramanja. - *Mušaka* na sanskrtu znači miš.

Kristijan se nasmije uzimajući krišku manga s pladnja.

- Miš?

- Da, miš - nastavio je starac veselo. - Ganeša sjedi na mišu. On je njegovo vozilo koje kontrolira, a *mušaka* znači i lopov. Ljudski um se ponaša kao lopov. Ako ga ne kontroliraš, on će djelovati kroz osjetila i ukrasti će ti osjećaj za istinu. Trebaš kao Ganeša kontrolirati lopova, svoj um. Osim toga tebe su lopovi opljačkali.

- Jesu - odgovorio je Kristijan koji se počeo smijati punih usta. - Ali um mi je upravo uskratio vid, tako da sad imam jedno osjetilo manje za kontroliranje.

- Blago tebi! - podviknuo je Subramanja.

Zašutjeli su na kraće vrijeme mljackajući slatko voće. Nakon nekoliko zalogaja, Kristijan se opet našalio:

- A čini se da i Ganeša i ja imamo problem s glavom.

- Ganeša nema problema. Ganeša otklanja probleme. A nemaš ni ti. Uzeli su ti sav novac, ali ipak ćeš stići u Nagpur. Vidiš? Nema problema.

Kristijan se prisjetio slonova koji su plesali između bambusovog lišća na svilenim zavjesama u blagovaonici roditeljskog stana u Rijeci. Sjetio se i kućnih bršljana koji su se uspinjali duž drvenih greda između blagovaonice i kuhinje, uspoređujući te motive sa Subramanjinim dvorištem. Dohvativši još jedan kolut ananasa, Kristijana ispuni slatkasti miris, na kratko se zamisli i odjednom mu sve postane bistrije. Sjetio se kako je Erich tijekom razgovora u vlaku nožem rezao kriške ananasa i kako je vidio njegovu torbicu s novcem kada je Kristijan preko glave navlačio brojanicu. Zato je Nijemac i napustio kupe čim je Kristijan zadrijemao.

Odrezao je remen i izašao s njegovim novcem. Kristijan se nasmiješio pomislivši: „Erichu je novac sigurno trebao više nego meni“. No i dalje ga je žuljala burna reakcija na kolodvoru. Razmišljao je zašto ga je naljutio čovjek koji je preko reda kupio kartu, a s druge je strane bio pun razumijevanja za lopova koji ga je u sred dalekog svijeta ostavio bez prebijene pare. Progutavši zalogaj, smirio je disanje i začuo svoju misao:

„Iako je sve baš onako kako treba biti, ne možeš okretati glavu od nepravde. Slušaj srce i djeluj.“

„Djelovao sam, ali sam ipak osjetio ljutnju.“

Kao nikad do tada, misao se oblikovala poput toplog glasa kojeg je gotovo mogao čuti:

„Dobro si shvatio ljutnju! Napravio si veliki odmak od sebe kakav si bio prije samo tjedan dana.“

„Ne razumijem. Osjetio sam ljutnju. Bio sam uznemiren, uzbuđen, srce mi je tuklo, teško sam disao.... kako to može biti dobro?“

„Dobro si se postavio prema ljutnji. Kako si do sada doživljavao osjećaj ljutnje? Kako si ga sebi tumačio?“

Kristijan je sjedio poput porculanske lutke, blijed i nepomičan. Disanje mu je bilo ritmično, ali sporo. Razmišljao je o pitanju i konačno ga razumio.

„Obično bih rekao... ljut sam!“

„Da, a sada si rekao da osjećaš ljutnju. Razumiješ li razliku?“

„Da. Ja nisam ljutnja. Ne dopuštam sebi da budem taj osjećaj. Dopuštam da ga prepoznam, da dođe i prođe, ali ne i da se poistovjetim s njim.“

„Ti nisi ljutnja. Ti si čista ljubav. Uz tu spoznaju ne trebati nijedna druga.“

„Ljutnja je osjećaj, a osjećaj je svojstven tijelu. Ja nisam tijelo, već ljubav. Ali i ljubav je osjećaj?“

„Ispravna dvojba. Tvoja svijest lakše shvaća stvari ako ih stavi u kontekst konačnoga. Svemir je konačan, Svijest je beskonačna. Svijest čak i Boga stavlja u taj kontekst, a treba shvatiti da ne postoji pojam Bog, već daleko obuhvatniji pojam Božanskosti. Isto tako Ljubav je mrtav pojam, dok je Ljubljenje vrlo živ. Dakle ti nisi Ljubav već Ljubljenje. Tvoje srce je motor koji proizvodi energiju ljubavi, koja je tebi kao Ljubljenju jedina hrana koju trebaš.“

- Još jedi!

Subramanja ga je glasno prekinuo u razmišljanju.

- Trebaš vitamine, sutra te čeka put.

Kristijan u šaci stisne figuru Ganeše i odgovori:

- Pa i slon jede samo travu. Pa tko je jači od slona?

*U svim važnim stvarima slijedi svoju
savjest, svoj unutrašnji glas. Ponekad
odgovor ne dolazi odmah, ali gledaj u sebe
i čekaj. Savjest je tvoj gospodar. Nemirna
savjest donosi osjećaj krivnje, kada odbaciš
unutrašnji glas javlja se unutrašnji nemir.*

KAMIONOM U HYDERABAD

Naplatna kućica na državnom autoputu NH69 države Madhya Pradesh bilo je prvo mjesto na kojoj se kamion nakon stotinjak kilometara zaustavio. Kroz mliječnu maglu na zjenicama, Kristijan je uočio pravokutni zeleni oblik prepoznavši putokaz. Bila je to jedina stvar koja je posljednjih dana u njegovom vidnom polju dobila konkretan oblik. Ohrabren, okrenuo se prema svom vozaču koji je razmijenio par kratkih rečenica s naplatničarem, no za volanom nije prepoznao više od mjehuraste forme. Prešao je rukom oko sebe napipavši vunene čvorove vjerojatno ručno pletenog prekrivača koji se raširio preko sjedala. Prošlo je više od sat i pol vremena otkad su napustili selo. Za razliku od starog Subramanje njegov zet nije bio razgovorljiv, no istina je da ga Kristijan nije previše ni poticao. Samo se u jedan čas zapitao je li razlog taj što Subramanjin zet nije znao engleski ili pak nije imao ideju kako sa slijepcem započeti razgovor. No možda je zbog prirode svog posla, naviknut na samoću i tišinu, jednostavno bio šutljiv.

- Voda!

Kristijan se lecnuo kao da mu je kraj uha udarilo veliko zvono. Približio se svom vozaču na što je ovaj još par puta dreknuo kao da mu je putnik imao problem sa sluhom, a ne s vidom.

- Voda! Voda! Pij! Voda!

Kako je samo smiješan bio taj engleski. Brz, drndav, grub i kašljucav, poput motora koji im je bućio pod nogama. Kristijan je ispružio ruke i napipao plastičnu bocu. Prinio ju je ustima i ispio više od polovice zadržavši je objeručke u krilu.

- Ja vozim vodu! Voda za piće! Kamion! Pun vode! Pun!

Kristijan je bio spreman na novu situaciju. Činilo se da ostatak puta neće provesti u tišini iako se već pripremio na to da do Nagpura smisli kako nastaviti put. No nenadana vozačeva razgovorljivost koja ga je omela u tome, navela ga je na zaključak kako nema razloga razmišljati o svojim sljedećim potezima. U početku je bilo dovoljno vjerovati da će njegov put završiti onako kako je i želio. No sad je vjerovanje zamijenio spoznajom da njegov put više nije vođen željom, već intuicijom, porivom koji mu je davao sigurnost da će se sve što ga očekuje posložiti na pravi način. Ispio je ostatak vode i obratio se svom suputniku.

- Ja sam Kristijan.

Gledao je u mjesto desno do sebe, no nazirao je tek sivkaste i smeđe razmrljane točke koje su mu sijevale pred očima, očito automobili koje je kamion u vožnji sustizao. Vozač nije odgovorio. Šutio je povremeno podrigujući i tek s vremena na vrijeme otvorivši prozor kroz koji bi glasno pljunuo. Kristijan rukama opipa tkaninu u koju je bio obučen i sjeti se kako ga je jutros Subramanja spremio za put. Sjedio je na prostirki dok mu je starac skupljao dugačku kosu motajući je i vežući u pundu na vrhu glave. Potom ga je ogrnuo u dugačku maramu vrteći ga kao vreteno i svako malo zavlazeći dio platna za već omotani struk. Smijali su se obojica, starac prizoru gdje poput djeteta oblači odraslu osobu, Kristijan pak sjećanju na vrijeme kad ga je majka izjutra spremala za školu. Čak mu se učinilo da je odnekud namirisao žumanjak utučen u toplu bijelu kavu koju bi već s torbom na leđima prije odlaska iskapio. Oblizao je usne.

- Voda!

Vozač je još jednom progrmio nadglasavajući buku motora i zvuk sirene kojom je svako malo trubio ostalim vozačima na autoputu. Kristijan je taman dovršio i drugu bocu kad je opet osjetio usporavanje i zaustavljanje. Otvoreni je prozor propustio veću sparinu od one koja je vladala u kabini. Još su se jednom izmijenile kratke i odrezane rečenice i put se nastavio. Potražio je pogledom novi putokaz, no nije uspio razaznati prepoznatljiv oblik.

- Vruće je - progovorio je Kristijan.

Prošlo je nekoliko minuta prije nego je vozač progovorio. Nabacivao je kratke rečenice za koje mu je očito trebalo vremena kako bi ih uobličio na engleskom.

- Uho! Boli uho!

Dohvatio je šakom Kristijanovu ruku i privukao prema glavi. Kristijan je dlanom napipao naušnjake nalik na vunene slušalice.

- Boli uho!

Pomirivši se s tim da je nesnosna vrućina bolja od pješaćenja ili stopiranja, Kristijan je potvrdno pokazao palac gore držeći ga neko vrijeme u zraku, očekujući kako će na tu gestu dobiti odgovor, no onda se sjetio da u Indiji podignuti palac možda znači nešto sasvim drugo, moguće čak i nešto prosto, pa je brzo sklopio prste i šaku spustio u krilo. Iduća dva sata Kristijan nije čuo svoje misli od glasne glazbe koja je treštala kroz poderani zvučnik. Prenuo se kad je kamion prikočio nakon čega se nagnuo cvileći u velikom zavoju, da bi se na

koncu nimalo nježno zaustavio. Procijenio je da su ili sišli s autoputa ili skrenuli na benzinsku crpku po gorivo. Vozač je skočio iz kabine i u čas s druge strane otvorio suvozačeva vrata pomažući Kristijanu da siđe.

- Nagpur! Mi došli Nagpur!

Pridržavajući se za snažne ruke, Kristijan oprezno sklizne s visokog sjedala i spusti se na masni asfalt. Stajao je ne znajući u kom pravcu zakoračiti tražeći oprezno lijevom rukom nešto za što bi se uhvatio. Mladić mu pruži ruku kako bi se oslonio na njega i upita ga:

- Ti trebaš pomoć? Ja tebe ostavim tu? Trebaš pomoć?

- Piša mi se - odvratio je Kristijan na što nije dobio nikakav odgovor. - Moram pišati - ponovio je stavljajući na međunožje šaku s ispruženim palcem i zašuštao kroz zube: - Šššššš!

Mladić se slatko nasmije i povede ga preko pedesetak metara širokog parkinga prema zgradi u kojoj se nalazio restoran. Pomogao mu je sve do toaleta sačekavši da obavi što ima. Pri izlasku, Kristijan pred sobom spazi oblike koji su imali čvrstu formu. Zastao je na trenutak i primio svog vozača za ruku kako bi mu dao znak da se i on zaustavi. Stajao je gledajući pred sebe i u pepeljastom sivilu prepoznao narančasti trokut. Srce mu je brže tuklo, počeo je i teško disati, no iako slijepe, oči ga nisu varale. Pred njim je na nekoliko koraka stajao isti onaj oblik s crteža iz djetinjstva.

- Dobro je? - viknu mladić.

Glas mu je odavao dozu bojazni. Taman kad je pomislio kako je ispunio obećanje koje je dao svom tastu, da će Kristijana dovesti do prve benzinske stanice u Nagpuru od kuda će se ovaj lako snaći, Kristijan se počeo čudno ponašati.

- Ti dobro? - ponovi mladić prilazeći mu.

Kristijan je gledao ispred sebe u narančasti trokut koji se isprva prelamao i uvijao da bi u tren postao nestalan poput plamena na vjetru. Zakoračivši, objeručke dodirne staklo i shvati kako je na tren vidio svoj odraz.

- Dobro je - odvratio je Kristijan primivši mladića za ruku.

Primivši ga pod pazuh i za zapešće, vozač Kristijana nagne na siguran korak, na što Kristijan

iznova zastane:

- Imam li na sebi nešto narančasto?
- Narančasto super! Super! – odvratio je veselo mladi vozač kamiona.
- Što je super?
- Super! Narančasto! Super!

Kristijan duboko uzdahne i uhvati šakom platno u koje je bio obučen.

- Narančasto? Imam li na sebi nešto narančasto?

Mladić konačno razumjevši smisao pitanja s oduševljenjem uzvikne:

- Ti narančasto! Ti sve narančasto!

Kristijan s olakšanjem shvati da mu se vid polako vraća. Oslonio se na koljena i spustio u preklon. Nekoliko puta duboko udahne i slatko se nasmije. Subramanjin zet nastavi:

- Narančasto! Nemaš ništa! Nemaš problema!

Kristijan priđe svom vozaču kako bi ga bar malo vidio, no entuzijazam mu je brzo splasnuo. Bijela stopljena masa nije davala naslutiti da pred njim stoji njegov vršnjak približno jednake visine. Samo je iz praznine čuo istu boju glasa:

- *Sanjasin!* Ti nemaš problema! Problem otišao!

Kristijan krene rukom prema naprijed. Napipavši svog vozača stavi mu ruku na rame:

- Obukli ste me u narančasto jer tu boju nose *sanjasini*, isposnici koji su se svega odrekli? Tako me nitko neće napasti?

Mladić uzvratu stavlja ruke na Kristijanova ramena.

- Ti narančast! Nemaš problema!

Kristijan se zacenuo od smijeha. Nije stao ni kada ga je oštra bol pod rebrima podsjetila da bi se zbog nedavnih batina trebao prema svom tijelu ponašati s više pažnje. Mladi vozač ga pokušava primiriti pitanjem:

- Mi došli Nagpur! Kome ideš?

- Ne idem u Nagpur, prijatelju. Ja idem u Bangalore - odgovori Kristijan i dalje se smješkajući.

- Bangalore? - snebio se mladić. - Subramanja kaže Nagpur?

- Eh, dobri Subramanja. U Itarsiju sam kupovao kartu za Nagpur...

- Nagpur? Mi došli Nagpur! Ti ne Nagpur? Ti Bangalore?

Kristijan je shvatio da je bolje ne komplicirati, baš onako kako je to činio i Subramanja. Za cijelo vrijeme boravka kod njega, starac mu nijednom nije postavio pitanje od kuda je stigao i kamo se zaputio. Prihvatio ga je kao nešto neizbježno, kao nešto što mu se s razlogom dogodilo i nešto što, kad je već tu, ne želi ignorirati. Pružio mu je točno ono i onoliko koliko mu je trebalo, bez potrebe da produbljuje njihov odnos i da mu razgovorom prekapa prošlost i planove. Kristijan osjeti duboko poštovanje prema starcu. Pojednostavio je stvar.

- Ne Nagpur. Ja Bangalore.

Vozač veselo povede Kristijana prema kamionu.

- Vozi Hyderabad! Ideš moj kamion Hyderabad.

Pobojavši se da će ga mladić u neznanju odvesti u pogrešan grad, Kristijan se uznemirio.

- Gdje je sad pak Hyderabad? Čekaj malo!

U to se sjetio kupovine karata u Benaresu gdje je odabrao rutu Itarsi, Nagpur, Hyderabad, Anantapur, Bangalore, shvativši u trenu da se stvari ipak razvijaju u njegovu korist. Umjesto dvjesto i šezdeset kilometara od Itarsija do Nagpura, odjednom se ukazala prilika da prijeđe skoro petsto do Hyderabad.

- Vozimo vodu u Hyderabad, prijatelju. Da nam narod ne ostane žedan - ohrabrio je Kristijan obojicu.

- Kamion! Pun vode! Hyderabad! - uzgalamio se Subramanjin zet veseo što se konačno razumije sa svojim suputnikom.

- Tako je prijatelju, pun kamion, za Hyderabad.

- Hyderabad! - uzvikne vozač još jednom, pomažući Kristijanu da se popne na sjedalo.

Snažni motor zabruji od čega se strese čitava karoserija. Kristijan odahne udobno se zavalivši. Sjedio je u lotosovom položaju vrteći među prstima tanki štap od trstike. Osjetio je veliko zadovoljstvo što se put neplanirano produžio, ne zato što je to značilo jednu brigu manje, već zato što mu je to bila još jedna potvrda da prepustivši se doista može biti vođen. Putovao je u nepoznato, opušten i miran, bez napetosti i straha, bez želje i očekivanja. Njegov se put pretvorio u oslobođanje od prošlosti, od sebe kakav je bio, bez očekivanja od trenutnog ja kakvim je postao i potpuno lišen potrebe vidjeti se kakvim će na kraju putovanja biti. Pojam „postati“ bio mu je stran i tuđ, duboko je osjećao samo da jest sada i u ovom trenutku. Čak mu se i opcija da nikad ne stigne u Puttaparthi činila prihvatljivom.

- Voda! Hyderabad! - veselo zapjeva vozač pružajući Kristijanu punu bocu.

Kristijan zamisli svog oca i nasmiješi se. „Ne znam kakve su bile tvoje avanture, ali sigurno nisi mislio da će i mene jednom voditi svjetionik. I to narančasti!“ Zamisli se na kratko pa se zagleda u nevidljivi beskraj. Umiri se i pomisli: „Je li moguće da sam kao dijete sebi samome crtao svjetionik?“ Kamion je štektao ubrzavajući što Kristijana vrati u stvarnost.

- Ja sam Kristijan, mutavče. Kako se ti zoveš?

Vozač se glasno smijao, jasno pokazujući da ne razumije pitanje. Kristijan je ponovio.

- Tvoje ime?

- Krišna! Ja ime Krišna! - veselo je povikao kamiondžija.

- Ma nemoj? Krišna! - začudio se Kristijan i razdragano pljesnuo rukama. - E, pa, Krišna moj, nagazi ta kola. Ovaj Arđuna nema dvojbe kuda i zašto ide!

*Stvarno Buđenje počinje onda kada
prestaneš tražeći lutati i samo se prepustiš
svom unutrašnjem vodiču da te dovede
tamo gdje ti je mjesto u ovom životu.*

MILIJUNI LJUDI U SELU S TRI ULICE

Hyderabad na ugodnih dvadeset i osam stupnjeva. Šćućuren na sjedalu do prozora, Kristijan je osluškivao što se oko njega događa. S desne je strane trpio pritisak gomile koja je ispunila autobus. Iako su sjedala bila složena u dva reda s mjestima za po dvoje putnika, na njima se sa svake strane smjestilo najmanje po četvero. Oni koji nisu uspjeli zauzeti mjesto, sjedili su drugima u krilu. Drugi koji su ostali na nogama, stajali su na jednoj nozi, jer za više od toga nije bilo prostora. Ljudi su bili toliko natiskani da onima u sredini nije bilo potrebno pridržavati se za rukohvate, stabilnost im je jamčila masa koja ih je gnječila sa svih strana. Kristijan se prisjetio vijesti koje je prijašnjih godina znao slušati, javljale bi kako je u nekom indijskom gradu sudar kamiona i autobusa odnio više od stotinu žrtava. Znao se pitati koliki su to autobusi kad mogu primiti tolike ljude. Sad je odgovor bio na dlanu, autobusi nisu bili ništa veći od standardnih kojima se inače vozio, samo što su vozači u Indiji imali neke druge kriterije za smještaj putnika. Usprkos neugodnom položaju u kojemu su se svi nalazili, oduševilo ga je što nitko od putnika nije negodovao. Čak i oni koji su stajali, bili su pomireni s time da u idućih sedam do osam sati do Anantapura neće sjesti niti minute. Po tko zna koji put Kristijan je mirno prihvatio situaciju čekajući što će se dogoditi. Iako je bio nadomak cilju, nije osjećao očekivano uzbuđenje. Sjetio se kupovine karata za Indiju i kako mu je agentica naglasila da je odabrao dobru rutu. Umjesto iz Venecije za Delhi, mogao je ići od Rima za Mumbai. Rekla je „Od Mumbaija možete nastaviti vlakom, ali to bi vam produljilo put za najmanje četrdeset i osam sati.“ Tada su mu se dva dana više činila kao izgubljena utrka s vremenom, no sad, iako nije mogao izračunati koliko je prošlo od slijetanja na aerodrom u Delhiju, četrdeset i osam sati je izgledalo kao nešto što će proteći u treptaju oka.

Razmišljao je koliko su događaji iz prošlosti uvjetovali situaciju u kojoj se trenutno nalazio i bi li se išta promijenilo da su se drugačije odigrali. Koje su njegove akcije prouzročile koju reakciju i što bi se dogodilo da je povukao neke drugačije poteze? Da ga nije ubio, bi li mladi vojnik stradao na neki drugi način? Da onoga dana nije povukao obarač, da li bi već dan kasnije na jednak način ubio nekog drugog vojnika? Da nije prekinuo s Majom, bi li ona prekinula s njim? Da Maja nije oputovala u Indiju, da li bi mu se u životu ipak pojavio razlog zbog kojega bi doputovao ovamo? Da nije propustio avion u Delhiju, da li bi na neki drugi način i na nekom drugom mjestu susreo Gobinda, Indru, Čandradara, Ericha, Subramanju... Da nije bilo tumora bi li iz nekog drugog razloga zaboravio prizor koji je vidio u čestaru iza

Durginog hrama, a kojega se toliko želio prisjetiti.

„Želje i sjećanja. Bila ona ružna ili lijepa, sjećanja me drže u prošlosti. Vežu me za ljude, mjesta i događaje kojih više nema. Vezan sam za stvari koje ne postoje, jer ni prošlost ne postoji. Kao ni budućnost. Ona se tek ima dogoditi kao rezultat onoga što činim sada i onoga što očekujem da se ima dogoditi. Nema stvarnije stvari od ovog trenutka. Sve ostalo je nebitno i bezvrijedno. Sve ostalo je iluzija koju stvara um. Srce pak, srce ne postoji ni u prošlosti ni u budućnosti. Srce ne poznaje stanje ni osjećaj koje um zaziva iz prošlosti ili ih umišlja kao sliku budućnosti.“

„A želje?“

„Srce kuca sad i ovdje, bez ikakvih želja. Želja se rađa iz prirode uma koji mjeri, odvaguje, procjenjuje, uspoređuje i sudi. Oči hrane um, a što um manje vidi to se želje manje javljaju.“

Vozač je skrenuo na zemljani put zbog čega je vožnja odjednom postala nepodnošljiva. Putnici su se gušili uskovitlanom prašinom koja je olako ulazila u autobus bez prozorskih stakala. Ljudi su kašljali zaklanjajući nos i usta dlanovima i maramama, no i dalje nitko nije zanovijetao. Vrativši se na asfaltiranu cestu, prašina je ubrzo izvjetрила donoseći željenu svježinu. Udahnuvši punim plućima, Kristijan zavuče ruku u platnenu torbu koju mu je Krišna u Hyderabadu napunio s nekoliko boca vode prije nego ga je posjeo na autobus za Anantapur. Odčepio je bocu i iskapio svu vodu.

„Izvrnog li osjećaja“ – pomisli. „Ovo je isto kao kada se jak vjetar provuče kroz grane drveća, otpuše sjemenje i ostavi prazne ljuske.“

U čas se prisjetio fijuka kvarnerske bure koja se pod prozorom ambulante u riječkoj bolnici obrušavala na nezaštićene smreke.

„Sjećanja. Beskorisna, ostavljena i pokopana. Kakav je tek blagoslov roditi se slijep, uskratiti umu tlo na kojemu niču želje?“

Misli su mu se raspršile pred naletom zvukova koji su dopirali kroz prozor. Autobus je sve češće sustizao vozila koja su stvarala nesnosnu buku. Muk goveda iz teretnih kamiona sabijenih poput putnika u autobusu, u nekom se čudnom tonalitету provlačio ispod višeslojne galame stvorene tutnjavom tegljača i kipera, dvotaktnim kloparanjem furgona, zvrkom mopeda, zavijanjem sirena s motornih rikši i teško prepoznatljivim urlanjem nalik na policijske sirene. Svatko je pretjecao svakoga, svi su svima trubili, kočnice su škripile, gume

su cviljele, Anantapur je očito bio na domak.

Pola sata kasnije, u predgrađu Anantapura ispred parkiranog autobusa svi su se putnici stisnuli oko vozača koji je zaudarao na motorno ulje. Kristijan se začudio shvativši da vozač tek sad naplaćuje karte jer do tada je bio uvjeren kako je Krišna još u Hyderabadu podmirio trošak njegovog puta. No veliko čuđenje zamijenilo je još veće. Nitko od putnika nije pokušao iskoristiti gužvu i izvući se, svi su strpljivo čekali svoj red. Dok se vozač približavao, Kristijan je načuo kako nekoliko njih nema novaca, što vozača nije nimalo uzbudilo. Dapače, ostalima je mirno nastavio naplaćivati karte i to u iznosu koji bi procijenio da je netko kadar platiti. Tri stotine rupija, sto pedeset rupija, dvadeset rupija, deset rupija... vozač se razbacivao cijenama kao da je autobus imao deset razreda komfora i kao da putnici nisu došli iz istoga grada. Kad je red konačno došao na Kristijana, skrušeno je priznao da je praznih džepova na što se vozač bez riječi obratio sljedećem putniku i opet sljedećem, sve dok sav trošak nije namirio od onih koji su imali novac.

Desetak minuta kasnije, gomila se raspršila. Kristijan je stajao potpuno sam ne znajući na koju stranu krenuti. Odlučio se za smjer iz kojeg je dopirao živahan razgovor na teluguu. Koraćao je sporo i nesigurno, tapkajući oko sebe štapom od trstike, a kad je čuo da se razgovor utišava, shvatio je da je dobro odabrao. Očito su Indijci koji su nešto veselo čavrljali, primijetili kako im prilazi zašutjevši u očekivanju da im se obrati. Kad je štapom umjesto u pod udario u lim koji je zazvučao poput šuplje kante, shvatio je da je došao do nečijeg parkiranog automobila.

- Pozdrav!

Još uvijek nije znao stoji li ispred njega netko od suputnika iz autobusa ili kakvo novo lice.

- *Namaste* - nastavio je Kristijan ovog puta po domaćem običaju.

- *Namaste*, pozdrav, gospodine - odgovorio je ugodni mekani muški glas dodajući

- Trebate li pomoć?

Kristijan se nasmije otvoreno pokazujući zube.

- Pa, zapravo, da, mislio sam pitati kako da dođem do Bangalorea. Može li me netko uputiti?

- Naravno, gospodine - nastavio je glas. - Bangalore je četiri i pol sata odavde, a mi se nalazimo na najvećem odmorištu u krugu od nekoliko stotina kilometara. Tu ćete lako

uhvatiti prijevoz za Bangalore.

Iako nije brinuo o nastavku puta, Kristijan se radosno nasmijao činjenici da se stvari opet same od sebe povoljno razvijaju.

- Ispričavam se, o kakvom je odmorištu riječ?

- Ovo je veliki parking na kojemu staju svi vozači autobusa i taksisti koji voze liniju između Hyderabad i Bangalorea - odvratio je ljubazni glas nastavljajući istim tonom. - Iza nas su štandovi, možete kupiti voće, sokove, vodu, sladoled ili pojesti ručak... Tu se putnici i vozači okrijepe pa idu dalje.

Kristijan je dobio više informacija nego li mu je trebalo za nastavak puta. Shvativši da pred sobom ima razgovorljivog čovca, odlučio je iskoristiti priliku i do kraja se upoznati s detaljima.

- Prava je sreća što sam naišao na vas, odlično govorite engleski.

- Engleski govorim od malih nogu, gospodine, a i koristim ga svakodnevno više nego telugu. Ja sam Aslam i vozim taksi. Svaki dan na ovoj ruti prevozim turiste iz cijelog svijeta.

Kristijan je osjetio naklonost prema vlasniku ljubaznog glasa. Koraknuo je prema njemu i otvoreno priznao:

- Aslame, jako mi je drago da smo se sreli.

- Također, gospodine - odvratio je čovjek još ljubaznije.

- Recite mi, imate li savjet za mene. Kako da dođem u Bangalore, s tim da eto, moram reći da...

Dok je Kristijan tražio način da objasni svoju nezavidnu situaciju, Aslam je već naslutio problem.

- Nemate novaca, gospodine?

- Nemam - odvratio je skrušeno Kristijan.

- Auh, uh, uh, uh... da vidimo. Vi ste sa zapada? - započeo je Aslam metodom detekcije.

- Jesam, iz Europe.

- To će onda biti lako – ohrabreno će Aslam. – Sigurno postoji taksi s kojim zapadnjaci idu u Bangalore i u kojemu se da naći jedno mjesto viška. Neće vas odbiti.

- Aslame – zahvalno će Kristijan. – Možete li me uputiti prema ljudima, da pokušam...

- Nema potrebe, gospodine – prekine ga Aslam usred rečenice. – Ja ću se raspitati kod svojih prijatelja taksista tko vozi zapadnjake u Bangalore, a da ima slobodno mjesto. Vi samo sačekajte tu.

Kristijan nije mogao sakriti radost.

- Aslame, ne znam kako zahvaliti?

- Sve je u redu, gospodine – i dalje će ljubazno taksist. – Recite mi samo, idete li točno u Bangalore ili vam je Bangalore samo orijentir?

- Dobro pitanje, Aslame, vidi se da ste iskusan vozač – zadržano će Kristijan.

- To mi je posao, gospodine, znam sve rute i sve putove od Bhopala do Mysorea.

- Putuju li turisti često u Bangalore?

- Naravno. U Bangaloreu je međunarodni aerodrom, ali mnogi odlaze u ašrame u Muddenahalli i Whitefield pa kažu da putuju za Bangalore. Dakle, ako trebate u Muddenahalli, on je prije Bangalorea, a ako idete za Whitefield, onda produžujete i Bangalore ostavljate iza sebe. Kamo točno putujete?

- Idem u Puttaparthi – odvratio je Kristijan.

Aslamov je glas po prvi put tijekom razgovora poprimio ozbiljniji ton.

- Puttaparthi, gospodine?

Kristijan se pokušao sjetiti papirića s Majinom adresom.

- Ako me sjećanje služi, grad se zove točno tako.

- Gospodine, Puttaparthi nije grad, to je selo niti sat vremena vožnje od nas – zaključio je uvjerljivo Aslam i nadovezao: – Ako idete tamo, ne morate ići u Bangalore.

Kristijan nije znao što misliti o novom razvoju situacije. Počeo se po bradi i nastavio

zapitkivati.

- Nego kuda onda moram ići?

- Puttaparthi se nalazi između Anantapura i Bangalorea, gospodine - odvratio je taksist čudeći se pri tom. - Tko vam je uopće rekao da morate ići u Bangalore da bi došli u Puttaparthi?

Kristijan je bio zbunjen. Vrtio je u glavi kartu Indije pokušavajući dokučiti nije li naišao na slatkorječivog varalicu ili se njegov cilj puta doista na neki bizaran način zemljopisno izvitoperio.

- Gospodine! - Aslamov glas bio je vrlo uvjerljiv. - Znate li kamo idete?

- Moja prva ruta bila je let avionom od Delhija u Bangalore, a od Bangalorea sam trebao ići taksijem u Puttaparthi. No kao što vidite, nije baš sve išlo po planu.

Kristijan je raširio ruke pokazujući u kakvom je stanju. Na nogama je nosio plastične tamno plave sandale istruganih potplata po čemu je bilo jasno da od slabosti u hodu vuče noge. Mršav, skoro proziran, umotan u narančasto platno, činio se kao duh koji ne dodiruje zemlju. Vitkim rukama i košćatim prstima jedva je pridržavao prut od trske. Duga tamna kosa, tanka, ali čista i sjajna, na tjemenu bi skupljena u čvor omotan i pričvršćen *đapamalom*. Nešto prorijeđenih pramenova padalo mu je niz tanušni vrat na široka, no suha ramena s kojih se preko prsa klatila platnena vreća boje šafrana. S ispijenog, ali napetog lica prekrivenog s nekoliko centimetara dugačkih i rijetkih dlaka, čitao se umor, ali i duboka mirnoća. Treptao je sporo i ne često, a svijetloplave oči, iako bistre poput gorskog kristala, nepomično su fiksirale nevidljivu točku.

- Priznajem, ne izgledate kao netko tko je imao kartu za avion - nasmijao se Aslam.

- Vjerujem, ali eto. Imao sam. I kartu i novac. No opljačkali su me. Izgubio sam novac, torbu, ruksak...

- U Indiji kažu da čovjek svoje probleme posvuda nosi kao što nosi ruksak. Možda vam je ovo neka poruka... da se riješite problema?

Aslamov ton odavao je trud da se razgovor o nevolji koliko toliko okrene na šalu. Kristijan se pak sjetio kako je u Itarsiju čekao kartu i kako mu je starac u redu slikovito objasnio da svoju bol nosi poput ruksaka.

- Meni se čini da mi problemi nisu postali ništa manji nakon što su me opljačkali.

Aslam je nastavio znatno brižljivije:

- Gdje su vas opljačkali gospodine?

- U Itarsiju. Ali to sad nije važno.

- Itarsi? - dodao je Aslam. - Sve razumijem. Vi ste trebali doći s donje strane iz Bangalorea i ići gore za Puttaparthi. No došli ste s potpuno druge strane, gospodine, odozgo, tako da vam je sad Puttaparthi bliže nego Bangalore.

- Aslame, ispričavam se ako gnjavim, ali htio bih do kraja biti siguran. Da bih došao u Puttaparthi, sada ne moram ići u Bangalore?

Aslam se razdragano smijao. Kristijan je čuo kako se njegov glas kotrlja oko njega, očito ga je ovaj obilazio ne bi li ga bolje odmjerio.

- Puttaparthi je niti osamdeset kilometara od nas, gospodine, i ja upravo idem tamo po putnike koje ću odvesti na aerodrom u Bangalore. Prazan sam i možete sa mnom.

- Aslame, to je izvrsno, ali podsjećam vas da nemam novac - pokušao je Kristijan još jednom naglasiti situaciju u kojoj se nalazi.

- Ja i ovako idem u tom pravcu - zaključio je dvojbu Aslam i dodatno ohrabrio Kristijana: - A vi ćete mi praviti društvo.

Krenuti s Aslamom ili ne, Kristijan je dvojio tek sekundu. Ako je ovaj čovjek i imao neke zle namjere, jedino čime se kod Kristijana mogao okoristiti bila je iznošena odjeća, par boca vode i mala drvena figura Ganeše. No već idućeg trena, s punim povjerenjem u sudbinu, Kristijan je kucnuo štapom o tlo i odgovorio:

- Aslame, kad god budete spremni za polazak, samo recite.

- Možemo odmah, gospodine, ovo je moj džip.

Aslam je klepnuo rukom po haubi, na što je Kristijan krenuo za zvukom.

- Imam i adresu, to je valjda jedino što sam uspio sačuvati. I molim vas, nemojte me zvati „gospodine“. Ja sam Kristijan.

- U redu, gospodine. Kristijan.

Kristijan je svom novom vozaču pružio zgužvani, prljavi papirić na što je ovaj prišao dovoljno blizu da se moglo prepoznati kako je riječ o omalenom čovjeku ne višem od sto i šezdeset, sitne građe i laganog koraka.

- Chitravathi Road, Puttaparthi.

- Zna li gdje je to?

- Naravno, gospodine. Kristijan. To je jedna od tri ulice u selu. U Puttaparthiju ne živi više od osamsto ljudi.

- Krenimo onda, Aslame, a kad stignemo, nadam se da mogu zamoliti još jednu uslugu.

- Naravno, na raspolaganju sam vam sve dok ne pokupim putnike za Bangalore - uzvatio je taksist ljubaznošću koja je nadilazila onu uobičajenu poslovnju.

- Odlično, trebat će mi smještaj - objasnio je Kristijan.

- Ajajajaj. To će biti malo teže, gospodine Kristijane - zabrinuo se Aslam. - U Puttaparthiju je u svakom trenutku nekoliko desetaka tisuća ljudi.

Unutrašnjost džipa mirisala je na dizel i ljute začine. Udobno se zavalivši na zadnje sjedište Kristijan je zabacio ruke iza glave. Ispruživši noge preko sjedala leđima se oslonio na vrata. Motor je zabrundao zatresavši stakla na prozorima. Premećući jezikom po ispucanim usnama, Kristijan razmisli o svemu što mu je Aslam ispričao. Ako je Puttaparthi selo, kako to da u njemu živi na desetke tisuća žitelja? Možda je to normalno u Indiji gdje gradovi broje na desetke milijuna stanovnika? I zašto je Maja uopće od svih mjesta na svijetu ili barem od svih mjesta u Indiji, odabrala boraviti na tako zabačenoj lokaciji?

- Aslame, odlično govorite engleski, ali ipak nešto nisam razumio. Koliko ljudi živi u Puttaparthiju? Jeste li rekli osamsto ili desetak tisuća?

- Puttaparthi je selo koje možete propješačiti u petnaest minuta, gospodine. Čak nije ucrtano na kartu, ali ipak godišnje kroz njega prođe milijun ljudi iz cijelog svijeta.

Kristijan se kratko zamislio.

- Da zaključim, u selo s tri ulice dolaze milijuni ljudi?

- Da, gospodine. Kristijan – potvrdio je sigurnim glasom taksist.
- Aslame, ovo je neka šala s kojom dočekujete turiste, je l' tako?
- Ne, gospodine, Kristijan – nasmijao se Aslam slatko i od srca. – Ja imam osjećaj da se vi cijelo vrijeme šalite sa mnom.

Ti si Bog koji hoda zemljom. Ima li većeg grijeha nego zvati te grešnikom?

RAZDVAJANJE OD SVOJEGA JA

Nepomično ležeći Kristijan se pokušavao upoznati s prostorom, no pogled mu je zahvaćao tek stropnu svjetiljku s tri neonske cijevi i dio zida. Tek nakon dužeg vremena odvažio se i pomaknuo glavu dodirujući bradom prvo lijevo pa potom desno rame. Bio je okružen visokim zidovima boje bijele kave, pri čijem su se vrhu uz strop razvukle uske ružičaste i svijetloplave linije. Krevet na kojemu je ležao nalazio se u desnom kutu sobe. Pridigavši glavu, preko prstiju na stopalima vidio je dvokrilna vrata od tamno smeđeg drva s bogatom rezbarijom. Lijevo krilo bilo je učvršćeno u masivne štokove, a desno širom otvoreno prema hodniku koji je sudeći po ehu bio prilično dugačak. Pomaknuo je ruke osjetivši kako mu trnci brzaju tijelom. Micao je svaki prst posebno, prvo na rukama, pa onda i na nogama, da bi, provjerivši pokretljivost, dublje utonuo glavom u ležaj gdje ga je dočekaio mekani jastuk. Savio je noge u koljenima i svalio se na lijevi bok. I dalje sporo trepćući konačno je do kraja upoznao spartansko okružje. Bila je to soba od jedva desetak kvadratnih metara, no dovoljno prostrana da u nju stane sve što je bilo potrebno; krevet s čvrstim željeznim okvirom, bijeli limeni ormarić i drvena stolica. Kraj uzglavlja je stajao stalak za infuziju pričvršćen na postolje s pet kotačića. Kristijan tada shvati da se nalazi u bolnici, što u njemu probudi davno zakopan osjećaj nemira. Pokušao se sjetiti kako je ovamo dospio, no prebiranje po mislima nije donijelo rezultata. Sjetio se kako je davno čitao da je u snu nemoguće shvatiti kada je san započeo što mu je bilo dovoljno da pomisli kako se protekli događaji nisu ni dogodili. „Nije valjda moguće da sam sve ovo umislio?“ Vrtio je po glavi scene s putovanja pokušavajući sklopiti mozaik. „Ako je sve bio san i ako sam sada u bolnici, to znači dvije stvari i obje mi se čine sasvim u redu. Prvo, nalazim se u Rijeci. Drugo, ipak sam na nekakvoj terapiji.“ Duboko je uzdahnio puštajući neka mu jetki miris medicinskog materijala nadražuje nosnice. „Dobro je. Postoji šansa da ozdravim. Ako ispadne tako, prvo što ću napraviti... kupujem kartu za Indiju i idem kod Maje.“ No u to mu misli krenu u drugom pravcu otvarajući neke druge izglednosti, na što namršti čelo i pomisli: „A što ako je razgovor s Majinom majkom kao i odlazak u Savičentu isto bio fantazija?“ Iz dubine bića Kristijana počnu tresti valovi nemira. Sve što je na putu po Indiji proživio, ili je mislio da je proživio, činilo mu se stvarnije od stvarnosti koje se sjećao prije bolesti. Osjećao se izgubljen u dubokoj, mračnoj i hladnoj nemoći da spozna gdje je i kada prestala java i gdje mu je razum proizvodio slike hraneći ga obmanama. Nije imao načina da povuče crtu i odvoji istinu od iluzije. U mislima mu se niotkud pojavilo dobroćudno lice taksista Aslama koji mu se šaleći obratio: „Tražite Maju? Ja bih bio oprezan, *maja* na sanskrtu znači iluzija.“ Prstima

je opipao glavu, no nije osjetio tragove kirurškog zahvata ili zavoja. „Nisam operiran, ali ipak, nešto se dogodilo, i što god to bilo, nisam nesretan. Iz svega se može nešto naučiti. Ako sam doista putovao Indijom, ponešto sam dokučio o svijetu i ljudima i tako si olakšao prihvatiti mnoge stvari... i odbaciti neke predrasude. Ako sam pak cijelo vrijeme ležao u bolnici i putovao mislima, barem sam raščistio s umom i naučio da se učiti, rasti, dijeliti, dopustiti, prepustiti i otpustiti može i bez kretanja i da učenje o strpljenju i naučena skromnost pomažu kako bi nevažne stvari maknuo iz fokusa.“

- Dobro došli nazad.

„Hvala,“ pomisli Kristijan, no odmah potom shvati kako to nije bio unutarnji glas na koji je navikao, jer unutarnje je poruke čuo na materinjem jeziku dok je dobrodošlica bila upućena na engleskom. Pokušao se polako pridići s boka. Snažne ga ruke nježno polože natrag u postelju. Pred njim se ukaže krupan čovjek mišićave građe. Nosio je bijele hlače ravnog kroja i bijelu strukiranu kutu kratkih rukava i bez kragne. Imao je dobroćudno okruglo lice i klikeraste plave oči ispod crnih obrva, a gustu sijedu kosu začesljjavao je prema tjemenu. Bijela brada i brkovi bili su uredno podrezani. Bio je čist, njegovane kože i mirisao na toaletnu vodu duhanske arome s tragovima ljiljana i cimeta. Na desnoj strani grudi nosio je tamnoplavu pločicu s bijelim natpisom „Denis Bell M.D./Ph.D.“

- Probudili ste se iz kome. Kako se osjećate?

Kristijan se rastegnuo na krevetu pruživši ruke, očito tražeći pomoć da se pridigne. Ugladeni ga je doktor lako uspravio u sjedeći položaj i potom i sam sjeo na stolicu do njegovog kreveta.

- Osjećam se kao da u grlu imam čarapu.

Doktor je stavio ruku na Kristijanovo koljeno zagledavši se u njega. Lice mu je izgledalo prijateljski, a osmijeh iskren.

- Imali ste lagani srčani udar. Ništa strašno, ali s obzirom na vaše stanje, nije bilo naивно.

Kristijan se nesvjesno primio za grudi.

- Kako mislite „s obzirom na moje stanje“? Mislite li na bolest s kojom...

- Mislim na to da imate dvadeset kilograma s krevetom - našalio se doktor i odmah nastavio ozbiljnijim tonom, no s ništa manje obazrivosti. - Slabi ste i neuhranjeni. Iako slabašan, ovaj

vas je infarkt zamalo ubio. Puka je sreća što se sve dogodilo ispred bolnice. Samim ste čudom živi.

„Samim ste čudom živi.“ Tim je riječima bio ispraćen iz KBC-a u Rijeci nakon što mu je dijagnosticiran tumor, da bi sad, s istima bio dočekan, opet od liječnika, ali na drugom kraju svijeta. Zagledavši se bolje u modru pločicu s imenom, Kristijan primijeti da se specijalist koji mu je kod kuće dijagnosticirao tumor i liječnik koji stoji iznad njega, jednako zovu. Denis Zvonarić i Denis Bell.

- Je l' to meni odzvonilo? - našalio se sam sa sobom pokušavajući se ohrabriti osmjehom.

Misao mu opet pobjegne na liječnikove riječi. „Samim ste čudom živi.“ Dugo su mu odzvanjale u glavi prije nego se odlučio kako iskoristiti preostalo vrijeme. Sad ih se opet sjetio pomislivši: „Nije li život sam po sebi dovoljno veliko čudo? Nije li čudo da se od pedeset milijuna spermija baš taj jedan koji me stvorio, uspio izgurati ispred svih? Nije li već ta činjenica dovoljna da se od trenutka rođenja osjećam kao pobjednik? Može li biti većeg čuda od toga? Koliko god dugo živio i na kakav god način skončao život, koje čudo veće od rađanja čovjek može iskusiti? Pedeset milijuna spermija! Kad bi na tomboli organiziranoj za pedeset milijuna ljudi, čovjek odnio jedinu nagradu, ne bi li taj osjećaj bio prihvaćen kao blagoslov kojim te sreća voli? Ne bi li čovjek osjetio posebnost, povlasticu, zahvalnost što si počašćen, ti jedan od mnogih? Zašto onda o daru života ne razmišljamo na jednak način kada je istina da veći dar nikad i nitko nije dobio? Samim sam čudom živ? Naravno da jesam, od onog trenutka kad sam izašao iz majke i udahnuo. Sve ostalo je ljubavni odnos sna i stvarnosti, bez obzira vidimo li iluziju kao zbilju ili zbilju kao iluziju. Čašćeni smo činjenicom da smo tu, sada, u ovom trenutku, izbrisane prošlosti i nenapisane budućnosti. Mi jedini, jedinstveni, posebni, odabrani i počašćeni.“

Doktor Bell dohvati Kristijanov potiljak prinoseći mu lončić mirisnog čaja. Kristijan ovlaži usne i srkne dugačak gutljaj. Želudac mu ispuni topla ugoda, a okus ga podsjeti na čaj koji je s Gobindom i Indrom pio ispred Durginog hrama. Taj ga je osjećaj u hipu vratio u trenutak kad mu je čaj s jakim začinima digao želudac zbog čega je otrčao u gustiš. Usmjerio je misli u čas kada je olakšanog želuca bio privučen čudnim zvucima koje je poželio pratiti. Umjesto da se vrati svom domaćinu Indri, krenuo je puteljkom koji se provlačio kroz šumarak vitkih mladica bambusove trske. Sjetio se osjećaja šakljanja mekih listova po licu i dok je dlanovima nježno razmicao rosno zelenilo ne bi li ugledao prizor koji bi povezao s čudnim i nepravilnim jecajima što su dopirali iz gustiša. Nije mogao razaznati je li slatkasta aroma paljene trave koja ga je obavila bila uzrokovana tumorom ili je netko iz susjednoga sela

doista palio stogove mirisnog bilja, no miris je prevladao osjetilima taman u trenutku kada je na tek koji metar ispred sebe, ugledao mladu pastiricu kako kleči nad mekanom prostirkom.

- Nalazite se u specijalističkoj bolnici par kilometara od Puttaparthija.

Kristijan je gledao u liječnikov dobroćudni lik, a misli mu krenu tražiti sjećanje na trenutak kad je dospio u bolnicu. Taman kad je želio još nešto priupitati, doktor Bell ga preduhitri.

- Molim vas, nemojte puno zapitkivati, jako je važno da se što više odmarate. Da vam udovoljim znatiželji, ispričat ću vam što je više moguće. Zovem se Denis Bell. Amerikanac sam i šef sam kardiologije u medicinskom centru Sveti Vincent u Normandyju, država Missouri. Posljednjih sedam godina godišnji odmor provodim u Puttaparthiju, točnije u ovoj bolnici gdje volontiram s kolegama iz cijelog svijeta. Možete biti spokojni, imam ogromno iskustvo s bolestima srca, a bolnica u kojoj se nalazimo specifična je po mnogo čemu.

Kristijanova mimika otkrivala je da ga tišti bezbroj pitanja, no suzdržao se vidjevši da doktor odgovara na sve njegove upite i prije nego bi ih postavio. Sjedili su blizu, jedan naspram drugoga, prisno, kao što bi sjedili otac i sin. Pokraj vitalnog doktora Bella kojega je tek koja godina dijelila od mirovine, mladi je Kristijan izgledao djetinje krhko i nezaštićeno. U razgovoru je saznao da je Bell tijekom mnogo godina provedenih u medicini sebi i obitelji osigurao više nego ugodan život. Velika kuća, putovanja po svijetu, školovana djeca, stekao je i ugled u društvu. No onda je u jednom broju medicinskog časopisa na koji je bio preplaćen, pročitao reportažu o specijalističkoj bolnici na jugu Indije. Bolnica se nalazila na pustopoljini nekoliko kilometara od zabačenog sela Puttaparthi i u cijelosti je bila izgrađena od donacija. Na dan svečanog otvorenja, vrpce na ulazu bolnice presjekao je doktor Christiaan Barnard iz Južnoafričke republike, kirurg koji je prvi u svijetu uspješno presadio ljudsko srce. Bolničko osoblje, od spremačica, kuharica i čistačica, do medicinskih sestara i liječnika, svi su radili besplatno, a liječenje je u bolnici bilo dostupno svima bez obzira na njihovo imovinsko stanje. Fasciniranog pričom o neuobičajenom projektu, doktora Bella okupirala je misao o vrhunskoj medicinskoj skrbi koja ne bi smjela biti povlastica bogatih. U svom je dugogodišnjem radu svjedočio velikim medicinskim dosegima, da bi potaknut novinskim člankom shvatio kako je za mnoge ljude u svijetu sofisticirana medicina tek puki san, a dodatnu intrigu priči davala je prisutnost doktora Barnarda koji je bio uzor svim kardiolozima u svijetu. Na koncu se odlučio uputiti u Indiju i osobno iskusiti sve ono o čemu je članak govorio, vjerujući kako se u Puttaparthiju nalazi model koji bi se mogao preslikati na zapad. Već za prvog posjeta bolnici, doktor Bell je ostao puna tri tjedna upoznajući liječnike koji su svoje vrijeme i znanje nesebično stavljali drugima na raspolaganje. Bell se

prisjetio mladosti i razloga zbog kojega je upisao medicinu, a kojega je po putu zaboravio. Od tada je svake godine čitav godišnji odmor koristio kako bi u ovoj neobičnoj bolnici besplatno liječio ili operirao siromašne sa srčanim tegobama.

Topli doktorov glas polako se udaljavao. Prije nego li ga je savladao umor, Kristijan je uspio čuti priču o tome kako ga je bez svijesti do bolničke kapije doveo lokalni taksist te da je doktor Bell cijelo vrijeme bdio nad njim sve dok se nije probudio iz kome, kao da je Kristijan bio jedini pacijent u bolnici. Bio je zadivljen tolikom ljudskošću i predanošću, ali istovremeno i zbunjen činjenicom da nije odmah primijetio kako mu se vratio vid. Također, sad kad je toga postao svjestan, tome nije davao značaja.

Više se bavio mišlju o svom buđenju. Pitao se koliko je vremena proveo bez svijesti računajući da se poslije toliko godina nespavanja, sada po nekoj logici stvari konačno trebao osjećati odmornim i krepkim, bez obzira na to što je uzrok spavanju bio izazvan na neprirodan način. S druge strane, nimalo se nije pitao kako je uopće moguće da je preživio stanje sna. Čuo je vodu u ušima i osjetio kako ga preplavljuje šumeća bjelina. Nije znao koliko je vremena prošlo u praznini, no kada je otvorio oči noć je već odavno bila gluha. Doktor Bell je drijemao na stolici do kreveta. Kao da je netko upalio projektor i na suprotnom zidu puštao film, Kristijan je gledao ispred sebe i jasno se prisjetio vožnje s Aslamom.

*

- Gospodine Kristijane!

Aslamov glas bio je mekan, skoro dječjački, a ton prijateljski.

- Da, Aslame?

- Vi niste običan turist, zar ne? - tražio je Aslam potvrdu svog zaključka.

- Nije li to očito, Aslame? - nasmijao se Kristijan.

- Jest. Čak i na prvi pogled. Iako se ovim krajevima smučaju svakakvi čudaci, vi ste ipak potpuno drugačiji od svih koje svakodnevno vozim.

Džip je odjednom usporio. U nižoj brzini savladao je dugački i oštri desni zavoj nakon čega je

motor opet zaružio dajući vozilu novo ubrzanje. Kristijan je po tome zaključio da su sišli s glavne ceste na neku znatno manje prometnu.

- Nisam tu zbog turizma. Idem u Puttaparthi potražiti nekoga.

Kristijan je mislio kako je time zapečatio razgovor, no Aslam je kao i svaki indijski taksist bio razgovorljiv, a napadnost je ublažavao pretjeranom, no nimalo iritantnom ljubaznošću.

- Sve u Puttaparthi vodi isti razlog, gospodine Kristijane. Ne vjerujem da je s vama drugačije.

- Hm, zbog čega ljudi idu u Puttaparthi, Aslame? - zainteresirao se Kristijan.

- Kako bi vidjeli i doživjeli istinu, gospodine - zapjevušio je taksist.

- Znači, to selo je mjesto nekakvog hodočašća. - shvatio je Kristijan. - To je baš lijepo. Evo, ako hoćete, i ja sam tragalac, ali neke druge vrste.

- Što vi tražite, gospodine? - radoznalo će Aslam.

Iako mu se ovakav razgovor činio krajnje djetinjastim, Kristijan je prihvatio igru pitalica i odgovora.

- Ona koju tražim, zove se Maja, Aslame.

- Maja? - nastavio je Aslam sa zagonetkama koje su ga vidno zabavljale. - Zašto pored istine tražiti iluziju, gospodine Kristijan?

- Maja nije iluzija, Aslame. Maja je moja stvarnost, stvarnija je od istine, vjeruj mi.

Zadovoljan razgovorom, Aslam se uskoprcao na svom sjedištu veselo nastavljajući s mudrovanjem. Bio je razdragan i ispunjen dobrom voljom kao glumac koji nekome, sebi bliskome, želi pokazati kako je dobro naučio tekst.

- Tražite Maju? Ja bih bio oprezan, *maja* na sanskrtu znači iluzija.

- Eto, meni je Maja najvažnija i najstvarnija na svijetu, Aslame. Nema veće istine od te.

- Gospodine Kristijane, Maja je neka žena? - pokušavao je do kraja razumjeti taksist.

- Jedina koja mi je ikad nešto značila, Aslame, ako mogu biti do kraja iskren?

- Cijenim vašu iskrenost. Hvala vam na povjerenju – odvratio je taksist baratajući volanom.

Zašutjeli su na nekoliko minuta, a onda je Aslam nastavio.

- Jedno vam se mora priznati, gospodine Kristijane. Vi nemate iluzija o tome što želite.

- Aslame, jednom su mi rekli da je dovoljno ne biti vezan kako bi se čovjek oslobodio iluzije. Ne osjećam vezanost, samo nezadovoljenu potrebu da stavim točku na „i“.

- Putujete izdaleka, gospodine?

- Reći ću ti od kuda putujem ako se konačno opustimo i prestanemo jedan drugoga zvati gospodinom.

- Dogovoreno... – zadovoljno je prihvatio Aslam naglo zatvorivši usta da svog putnika opet ne oslovi gospodinom.

- Kristijan! – podsjetio je veselo Kristijan na svoje ime, želeći opustiti Aslama.

- Dogovoreno, gospodine... ispričavam se. Kristijan – zbunjeno se nasmijao taksist.

- Putujem iz Europe. Zemlja se zove Hrvatska.

- Hrvatska? – ponovio je Aslam kao da se prisjeća imena koje je već čuo.

- Da, tako se zove moja zemlja. I ne, nismo dio bivše Rusije.

Aslam je zadovoljno počeo poskakivati. Na vrlo razumljivom hrvatskom uzviknuo je:

- Kako si? Dobro! Ja sam Hrvatska!

Kristijan začuđeno podigne obrve:

- Znači, često vozite ljude iz Hrvatske?

Aslam je nastavio pokazivati svoje znanje:

- Hrvatska, Zagreb! Kako si? Dobro! Kristijan isss Hrvatska!

Kristijan nije znao treba li se na to nasmijati pa je ostao pritajeno ozbiljan. Aslam je nastavio mekanim engleskim akcentom:

- Svi traže istinu, Kristijan traži iluziju. U Puttaparthiju živi Sathya, ali Kristijan traži Maju!

Kristijan je prekinuo besmisleno nabranje uzviknuvši:

- Ček', ček'! Ček' malo! Stani.

Aslam je naglo zašutio pobojavši se da je brbljanjem uznemirio svog putnika. Kristijan je umirio glas i skoro pa tiho nastavio:

- Aslame, ne pratim te više. Evo, predlažem da mi polako objasniš o čemu govoriš.

Aslam se iskašljao i zadovoljno nastavio:

- U Puttaparthiju živi Sathya Narayana! *Sathya* znači Istina, *Narayana* znači čovjekov put. *Nara* je čovjek, *Ayana* je put. Čuli ste za ep Ramayana? To znači put Gospoda Rame. Tako i Narayana znači čovjekov put. Sathya Narayana je dakle istina kao čovjekov put, O. K.? Ali Narayana znači još nešto. To je ime gospoda Višnu, najvišeg vedskog božanstva. Sathya Narayana je dvoje u jednome, istina kao čovjekov put i najveća božanska istina...

- Aslame?

- Molim, gospodine? Oprostite. Recite, Kristijane? - zbunio se Aslam.

- Tko ili što je Sathya Narayana, pobogu?

- Veliki guru, svetac, avatar, živi Bog - uzvikne uzbuđeno taksist.

- I zbog njega milijuni ljudi dolaze u Puttaparthi? - zaključio Kristijan.

- Pa daaaaa! Vi ste, Kristijane, jedini čovjek kojega sam ikada vozio u Puttaparthi, a da to nije znao.

Džip je još jednom usporio, toliko da se učinilo kako će se Aslam parkirati uz cestu. Nakon još jednog dugačkog zavoja, nastavili su znatno neudobnije. Kristijan je shvatio da su izbili na zemljani put. Aslam je nastavio razgovor.

- Ali, Kristijane, nemoj me ništa pitati o hinduskoj religiji, molim te, ja se u to slabo razumijem.

- A baš sam te htio pitati da mi ispričaš nešto više o tom Višnuu...

- Za hinduse Višnu je najveći Bog, kao što je za mene Alah.

Kristijan se kvrcnuo štapom po čelu.

- A ja sam mislio da si ti hindus...

- Ne neeeee. Pa moje je ime Aslam. Kao Alahov nauk. Razumiješ? Aslam?

- Misliš Islam? - rastumači sebi Kristijan.

- Da, da, Aslam! Kao što je tvoje ime Kršćanin.

U trenutku Kristijan osjeti žareći pritisak između obrva. Stisne zube i u čas doživi intenzivnu bjelinu. Žmirkao je nazirući ispred sebe sivkaste sjene koje stadoše poprimati oblike. U nekoliko idućih treptaja konačno shvati da mu se vraća vid. Položivši štap na sjedalo, zategnu kažiprstima sljepoočnice i zagleda se ispred sebe. Učinilo mu se kako vidi „Jedrenjak u magli“, Wiehlerov goblen što je visio na zidu naspram kreveta u njegovoj sobi u Rijeci.

- Znaš li što kažu ljudi koji dolaze u Puttaparthi?

Aslam je iznova započeo razgovor, no sad su riječi nešto teže dopirale do Kristijana.

- Kažu da, tko god dolazi u Puttaparthi, rastavlja svoje ja. Razumiješ? Put Apart The I. Puttaparthi! Najveća svrha čovjekovog učenja u životu jest razdvojiti se od svojega ja.

Pred Kristijanovim očima razišla se magla. Ono što mu se do tada činilo kao slika jedrenjaka u zapjenjenom oblaku postalo je sitno tijelo taksista Aslama čija su uska ramena virila iznad naslona vozačkog sjedala. Aslam je govorio i govorio, a Kristijanu je u glavi odzvanjalo tisuću zvukova. Buka automobilskih i kamionskih motora, rika slonova i lavež seoskih pasa, metalni glasovi što sa kolodvorskih zvučnika čitaju vozne redove, kloparanje vlaka po tračnicama, zapljuskivanje valova Gangesa o stepenaste obale Benaresa, noćna pjesma žena tankih glasova, bućkanje vesla po površini rijeke, mantre dubokih vibracija od kojih se ježe sve dlake na tijelu, piskave sirene što nestaju duž autoputa, grmljavina avionskih motora, žamor ljudi na aerodromima, cvilež bure u granama smreka, čitanje prezimena po bolničkim hodnicima, tulež brodova i škripa dizalica u riječkoj luci, zaglušujuće detonacije što se spajaju s ostrim i kratkim rafalima automatskih pušaka... Kristijanu se bol rastegnula preko čela, no nije uspjela pomutiti saznanje da mu pred očima opet plešu žive slike. Cijelo je vrijeme smireno iščekivao povratak vida, ni trena ne dvojeći da će se to i dogoditi. Zbog

strpljivosti i povjerenja, osjećao je ljekovito zadovoljstvo. S grimasom koja je na licu miješala osjećaje užitka i čekićanja u lubanji, Kristijan je Aslama objeručke povukao za ramena.

- Aslame! Ja opet vidim!

Aslam nagazi na kočnicu i zaustavi džip pokraj ceste uz bijele željezne rešetke učvršćene ružičastim zidanim stupovima. Bila je to ograda koja je opasavala nepregledan svježe, zelen travnjak kroz koji su vijugali popločeni puteljci dovoljno široki da njima prođe automobil. Iza ograde pleglo se dvorište koje je pripadalo ogromnom polukružnom zdanju kojega je tvorilo nekoliko povezanih zgrada u čijoj je sredini dominirala valjkasta građevina kupolastog oblika nalik na okrenuti kristalni pehar. U dnu zgrade isticala su se tri ulaza čiji su se lukovi spajali pri vrhu, vodeći pogled promatrača preko velikih staklenih prozora do okruglih, bogato izrađenih čipkastih rozeta. Vrh kupole krasio je šiljak u obliku lotosovog cvijeta. Sa svake strane glavne zgrade stražarilo je po jedno manje valjkasto zdanje širokog krova nalik afričkim safari šeširima. Iz daljine je ovaj kompleks nježnih ružičastih zidova izgledao poput torte postavljene na zelenom stolnjaku, a dodatni koloritni spokoj uokvirivale su ljubičaste planine što su provirivale iz zaleđa. Aslam se već do pola ugurao na zadnje sjedalo pomažući Kristijanu da izađe, pri tome ushićeno dižući galamu.

- Čovjeku se vratio vid! Ovaj čovjek je progledao!

Kristijan je napokon vidio svog vozača. Bio je to nizak i mršav čovječuljak kojemu je glas potpuno odgovarao. Nosio je tanku, bijelu, jednodijelnu pamučnu haljinu, tjemena prekrivenog okruglom kukičanom kapom od bijelog konca. Dugačke rijetke dlake na licu vijorile su padajući prema prsima, a kroz tamne usne boje suhih šljiva nazirala su se dva velika, široko razmaknuta zuba što mu je osmijeh činilo neodoljivim.

- Dođi, Kristijane! Ovo je veliko čudo!

Kristijan se osvrtao oko sebe primijetivši kako se oko njih okuplja gomila koja je do tada stajala po strani, vjerojatno čekajući neku od lokalnih autobusnih linija.

- Čim smo ušli u Puttaparthi, čovjek je progledao!

Aslam nije prestajao vikati, kao da želi ohrabriti gomilu neka im priđe i sami se uvjere u njegove riječi.

- Čim je došao na ovo sveto tlo, ovome se čovjeku vratio vid!

Kristijan je pokušao zaustaviti Aslama, no ovaj je pao u takav ushit da ga ništa nije moglo obuzdati.

- Slijepac je progledao u mom taksiju! Blagoslovljen neka je Bog!

Gomila se sad već dobrano okupila oko džipa. Kristijan je osjetio nelagodu još jednom zazvavši Aslama.

- Aslame, prestani s tim...

Kao da ne čuje nikoga osim sebe, Aslam je i dalje stvarao euforiju galameći i hvatajući se za glavu. Ljudi koji su sad već u cijelosti okružili Kristijana krenuše se tiskati oko njega ispitivački ga promatrajući. Iz gomile se izdvojila žena s djetetom na rukama. Prinijela je dijete Kristijanu govoreći:

- *Svami!* Blagoslovi nas! Blagoslovi moje dijete.

Kristijan se pokušao obraniti, no gomila se natiskala oko njega pružajući ruke kako bi ga dotaknula. Nekoliko je prosjaka kleknulo sa strane i počelo s molitvom ispruživši dlanove prema nebu. Aslam je i dalje vikao na sav glas. Kad je na desetke ruku zarobilo Kristijana, on u trenu osjeti kako mu se iz želuca penje mučnina. Zavrtjelo mu se u glavi, a u prsima osjeti vrućinu koja se poput vode pod pritiskom penjala i udarala u sljepoočnice. Udahnuo je punim plućima i iz sveg glasa zaurlao na hrvatskom:

- Dosta!!!

Promukli se krik razložio svud uokolo, a okupljeni su se ljudi u tren ukipili. Kristijan je osjetio bijes kakvog nikada prije nije iskusio. Iako se svjetina počela razilaziti, više se nije mogao zaustaviti. Prišao je Aslamu i dohvatio ga za tanku nadlakticu tresući ga. Urlao je na njega iz sve snage:

- Dosta mi je više vas Indijaca! Sve filozof do filozofa! Hindusi, budisti, muslimani i Sikhi! Ne znaš tko je pametniji od koga! Sve znate i svima solite pamet. Zabadate nos u tuđe stvari i uzimate si za pravo sve dovoditi u red!

Ne razumjevši ni riječi, Aslam se prestrašeno skutrio kraj vozila, a nekoliko je prosjaka pobjeglo na drugu stranu ceste. Vratar s glavnog ulaza izašao je na put kako bi vidio od kud se odjednom stvorio takav metež. Doviknuo je Kristijanu neka se stiša jer se nalaze pred bolnicom, no njemu su se oči još jače zakrjavile, a vrućica mu je obuzela tijelo. Izvan sebe

od gnjeva nastavio je na svom materinjem jeziku:

- Puni ste životne mudrosti, je l' da? Pa kako onda živite u ovakvoj bijedi kad ste tako pametni? A valjda možete kada vam je sve sveto i kada znate da je sve onako kako treba biti!?

Ljudi su se već dobro povukli zauzimajući sigurnu udaljenost. Kristijan i Aslam stajali su sami pokraj ceste dok je vratar s bolničke kapije mahao rukom pokušavajući ih otjerati. Niski se taksist uvukao u sebe, a iz bademastih mu očiju navru suze. Hvatajući zrak, Kristijan je i dalje sipao bijes.

- Pa, dobro, što sam ja tu, Aslame? Atrakcija? Kakvu to predstavu izvodiš za ove jadnike? U tvome je taksiju progledao slijepac, je li? Ma u tvome se taksiju vozi Bog sveti osobno, Aslame! Eno ti ga Guru Nanak sjedi na prednjem sjedalu, a Krišna je prilegao na vrh krova. I Rama i Višnu i Šiva i Durga! Eno ih, čekaju te da ih odvezeš na aerodrom u Bangalore. I Ganeša ti maše surlom kroz prozor, a Isusa i Alaha možeš kasnije odbaciti do sela, sigurno ih čeka čudotvorac Sathya! Svi se voze u tvom taksiju! Blago tebi, Aslame, sada možeš dvostruko naplaćivati!

Kristijan je ostao bez daha. Okrenuo se oko sebe tražeći gomilu koja ga je do maločas opsjedala. Konačno, pustivši Aslamovu ruku, zateturio je cestom na što se nekolicina najupornijih znatiželjnika koji su se tu još neko vrijeme vrzmali, okrenula i žurnim korakom odmaglila duž dugačke ograde što je razdvajala cestu od bolničkog kompleksa na širokoj poljani.

- Ovamo dođite svi! Da vas blagoslovim! Evo, nosim narančaste krpe, to znači da sam guru! Svi ovamo! Ja sam istina i put čovjekov! Ja sam najveća božanska istina! Ja sam Bog koji hoda zemljom!

*Ja sam u tvom snu samo kako bih
ti pomogao da se probudiš.*

ILUZIJA KOJA POSTAJE ISTINA

Kristijan osjeti ulegnuće na krevetu. Netko je sjedio do njegovih nogu. S boka se okrenuo na leđa i protegnuo. Osjetio je drhtavicu pred bujicom energije koja mu je zastrujala tijelom. Zaokružio je glavom po jastuku, zavrtio ramenima, stisnuo šake i raširio prste na nogama. Tijelo mu se činilo poput male posude predugo ostavljene pod mlazom vode. Osjetio je snagu kojom bi mogao sam sebe iskidati i izaći iz tijela odbacujući kožu i meso poput starog kaputa. Prsti su mu se učinili čvrsti kao čelik. Pomislio je kako bi ih mogao zariti između lopatica, proderati rupu, zavući ruke u sebe, napipati nekog novog ja i izvući ga na svjetlost, poroditi ga, roditi se. Spavao je. Ovog puta jako dugo, znao je to. Odmoran i čio, osjetio je neizdrživu potrebu da ustane, napravi nekoliko čučnjeva, da potjera tijelo na kretanje kakvo si dugo nije priuštio. Protrljao je dlanove velikom brzinom i zagrijane ih položio na oči. Osjetio je kako mu lice upija toplinu. Poželio je udahnuti sav kisik svijeta i vrisnuti oslobađajući zvuk. Pao mu je na pamet Erich koji ga je naučio značenje vibriranja zvuka Om. Glasom dubljim nego li bi ga netko pripisao njegovom tijelu, Kristijan s osjećajem mira i snage izusti:

- Aaaaaa uuu mmmmm!

Duboko je udahnuo. Umirio se uživajući u novootkrivenoj energiji da bi u trenu, kao podboden, skočio iz kreveta tresnuvši stopalima o topli pod. Stajao je nasred sobe pun samopouzdanja, osnaženog tijela i bistrog pogleda.

- Ovo je stvarno ogromna promjena.

Tada se sjetio da je zanemario nekoga tko je sjedio na krevetu. Okrenuo se u pravcu ugodnog glasa i vidio najgraciozniji pokret kojim je jedna žena mogla ustajati. Pred njim je stajala medicinska sestra obučena u bijeli sari. Male uši, usne bez šminke, pravilan nos i elegantni očni lukovi uokvireni obrvama boje vanilijinog cvijeta. Bijeli vrat joj se stapao s odjećom. Jedini nakit koji je nosila bio je par sitnih srebrnih naušnica u obliku slonića i dva prstena na nožnim prstima.

- Nikad te ne bih prepoznala.

Dugačka plava kosa bila joj je skupljena i zavezana u punđu otkrivajući bijeli vrat. Plave oči boje različka i oblika lotosovih latica, probadale su ga ispitivačkim, znatiželjnim pogledom,

kao što se gleda dijete nad čijim se nestankom dugo strepilo, no čiji je povratak odagnao sve strahove i ljutnje.

- Sjedila sam na krevetu smišljajući što da ti kažem kad se probudiš, iako sam taj razgovor zadnjih godina u sebi vodila stotinu puta. Ipak, nemam pojma što bih ti sad rekla. Stajali su jedno nasuprot drugoga, mogli su čuti kako ovo drugo diše.

- Ipak si me prepoznala - odgovorio je sa smiješkom.

Nije ga prestajala gledati ravno u oči, samouvjerena i sigurna.

- Bez crne rockerske jakne i traperica, jedva. Da ne govorim kako imaš barem dvadeset kila manje. I oči su ti drugačije. Onakve kakve ih pamtim s početka, sretne.

Nasmijao joj se. Nije uzvratila. Gledala ga je mirno, blago, bez očekivanja, kao što bi gledala u zalazak sunca.

- Zadnji put kad smo se vidjeli, zapravo se nismo niti vidjeli, odvratio si pogled od mene. Gledala sam ti leđa dok si ti buljio u zid. Čekala sam da se okreneš, da mi daš nešto, bilo što. Zagrljaj, poljubac, ruku. Objašnjenje. Kad smo se zadnji put vidjeli, pogled ti je bio mutan i plitak. A sad, rekla bih da čak blistaš.

Prišao joj je na korak. Skoro su se dodirnuli nožnim prstima. Širila je topao i ugodan miris sandalovog ulja.

- Stojimo preblizu da bi to u Indiji bilo pristojno. Znaš?

Nije odgovorio. Nije se ni odmaknuo. Nije niti ona. Dah joj je mirisao na zreli voćni med. Pomislio je da će osjetiti želju prema njoj ili da će ga spopasti davnašnje ludilo. Prijašnjih godina nije mogao zamisliti niti sat vremena bez Maje. Cijele bi dane provodili zajedno, a kada bi uvečer došlo vrijeme za polazak kući, rastanci su trajali beskrajno dugo. Prešli bi nekoliko stotina metara, stali i mahali si na pozdrav, pa se uz trk vraćali jedno drugome u zagrljaj, smijali se i plakali od radosti. I tako po desetak puta. Nakon nekog vremena prestali su žalovati što se moraju rastati i počeli se radovati što će se opet vidjeti. Sada se pobojavao da će ti osjećaji opet buknuti. No od svega toga nije se dogodilo ništa. Gledali su se i šutjeli, konačno se osmjehnuvši jedno drugome. Srca su im bila dovoljno blizu da su mogli čuti kako ono drugo kuca, a kad srce govori, umu samo preostaje da sluša.

- Bila sam jutros u tvojoj sobi. Dok si spavao. Ali nisam te prepoznala. Stavila sam ti

toplomjer, vratila se po njega, upisala temperaturu... Drijemao si, ne sjećaš se?

- Ne sjećam se - odvrati Kristijan dekoncentrirano.

- Tek malo prije, pred kraj smjene, čula sam od ostalih sestara da se Sai dugo zadržao u sobi jednog pacijenta i da je taj pacijent iz Hrvatske. Vratila sam se iz radoznalosti. Možeš li zamisliti moje iznenađenje kad sam shvatila da si to ti?

Kristijan je sjeo na krevet. Iza leđa je podbacio jastuk i naslonio se na zid. Maja je sjela na stolicu do kreveta.

- Kao da nije dovoljno čudno što se Sai zadržao s nekim pacijentom u sobi, nego si taj pacijent baš ti?

Šutio je uživajući u njezinom glasu koji je tako nježno klizio niz ušnu školjku. Kad je utihnula, potaknuo ju je da nastavi.

- Kako to da radiš u bolnici? Tvoja mama mi je rekla da vodiš kuhinju za siromašne.

Maja se vidno iznenadila. Podigla je obje obrve i skupila usta.

- Razgovarao si s mojom mamom? Kad?

- Nemam pojma zapravo. Prije par tjedana, ili mjeseci... Malo mi se vrijeme pomutilo da ti pravo kažem...

- Prošli sam tjedan zvala doma i nije mi spomenula da ste razgovarali?

Kristijan je shvatio da Majina majka nije željela otvarati priču koju je on već bio zatvorio. Nasmijao se u sebi zadovoljan, vidjevši tu odluku više nego razumno. Maja je nastavila.

- Kristijane, neke se stvari nikad neće promijeniti - nasmijala se. - Umjesto da ja tebe pitam što ti radiš u Indiji, ti mene koja tu živim, pitaš što radim u bolnici?

Nastavila je ne čekajući da bilo što odgovori:

- Ne znam ni sama od kud ja tu, jednostavno se dogodilo. Prijateljica s faksa koja me u to vrijeme pokušavala nekako utješiti, putovala je ovamo s dvadesetak ljudi, pa su kao grupa dobili jednu kartu gratis. Eto, nekako se poklopilo da sam u taj čas trebala odmak od svega. Kada mi je ponudila put, uopće se nisam predomišljala. Nisam bježala ni od čega,

ponajmanje od tebe. Jednostavno mi je trebalo nešto što bi mi odvuklo pažnju, a daleko putovanje činilo se idealnim za to. Tu sam po dolasku ubrzo počela raditi u pučkoj kuhinji, a kad se grupa trebala vratiti u Hrvatsku, odlučila sam ostati. U samo par mjeseci postala sam voditeljica kuhinje, a naknadno je došao glas kako u bolnici nedostaje stručnog osoblja. I eto, javila sam se i tu sam. Ali, i ti si tu. A pitanje je što ti tu radiš?

Skrenuo je pogled.

- Krenuo sam u Indiju s jasnim ciljem, no sad više nisam siguran što tu radim. No ono što znam, to je da sam ti oduvijek želio reći da mi je žao što je ispalo tako.

Bez trunke ustezanja Maja je veselo odgovorila:

- Nemoj ni za čim žaliti. Meni je život dolaskom ovamo konačno dobio smisao. Shvatila sam da smo stvoreni za nešto više osim za spavanje i odlaske na faks ili posao. Da nisam došla u Indiju, u Rijeci bih cijeli život radila kao medicinska sestra.

- Pa i tu radiš kao medicinska sestra?

Maja se tiho nasmijala. Kristijanu se učinilo kao da čuje kako se lome kristali.

- Čim se pozdravimo, napuštam Puttaparthi, Kristijane. Odlazim u Pondicherry na medicinski fakultet. Kad završim, ostat ću tamo, trebaju liječnike. A malo mi fali i more, a Pondicherry je blizu oceana.

Kristijan nije ništa odgovorio, iako mu se po izrazu lica dalo vidjeti da nema pojma o čemu Maja govori. Nasmijala se i dodala:

- Nemoj da te vide Indijci. Pondicherry je rodni grad Sri Aurobindoa, jednog od najvećih filozofa, pjesnika i boraca za slobodu Indije. Mnogi ga štiju i kao gurua i proroka.

Sretan što konačno razgovara s Majom, Kristijan je poticao razgovor.

- Ima li u Indiji koji grad ili selo, a da u njemu nema nekog gurua? - podsmjehnuo se.

- Nemoj tako, - zagugutala je Maja - s jednim si jutros razgovarao.

Kristijan je zastao zamislivši se.

- Rekla si mi... da si jutros bila u sobi i da si me prepoznala tek kad si se vratila. A vratila si

se jer si čula da je kod mene bio.... netko. Nisam te baš razumio?

- Kristijane, razgovarao si s njim, a da nemaš pojma tko je on?

- Ne, nego se uopće ne sjećam da sam s nekim razgovarao. Ne šalim se, malo sam zbunjen... nisam jako dugo spavao. Sorry.

Maja se opet nasmijala.

- Da, kažu da on ponekad tako djeluje na ljude. Ovo je Sathya Saijeva bolnica, izgrađena je od donacija njegovih poklonika. Danas mu je rođendan i godišnjica otvorenja bolnice. Došao je u obilazak, prošetao po odjelima, porazgovarao s osobljem i uputio se ravno u tvoju sobu.

- Sathya kao Sathya Narayana?

Maja se glasno nasmijala. Smijeh je odzvonio duž cijelog hodnika kao da se prosipaju najfiniji tonovi koje može proizvesti kakav neovozemaljski instrument.

- Sathya Sai Baba, rijetko ga tko zove Sathyanarayana, to mu je pravo ime. Da.

Kristijan je ispitivački gledao u prelijepo Majino lice.

- Razgovarao sam s tim... svecem... i ničega se ne sjećam. E pa to je, stvarno, ne znam što da kažem?

- Sjetit ćeš se o čemu se govorili kad ti to bude potrebno, ne brini. Meni je fascinantno da si ti glavna atrakcija u bolnici, jer se baš i ne događa da Sai odabere nekog pacijenta i s njim razmijeni više od par rečenica, dok je kod tebe proveo najmanje pola sata, a ti se, eto, toga ne sjećaš. Dapače, ti ni nemaš pojma tko je on.

- Znam da mu ime znači istina, to sam doznao putem ovamo.

- Pa i tvoje ime krije istinu - nasmijala se Maja. - Kristijan. Samo malo premetni slova.

- A tvoje je ime iluzija, to sam isto naučio po putu.

Maja ustane i odmakne stolicu. Pogledala ga je prijateljski i s iskrenom blagošću.

- Da nisam čula o tom tvom famoznom susretu, ne bih se vratila u ovu sobu i ne bismo se sreli. Već sam trebala krenuti za Pondicherry. No, eto, dogodilo se u zadnji tren.

- Majo, mislim da se sve na svijetu događa u zadnji tren i da je to baš pravi tren da se nešto i dogodi. Sunce izlazi u zadnji tren. Da izađe ranije poremetio bi se ciklus. I svemir je stvoren u zadnji tren. Da je nastao prije ne bi izgledao ovako kako izgleda. Sve se događa u zadnji tren, a taj zadnji tren je onaj pravi. Ti i ja smo se sreli u zadnji čas. Sreli smo se u pravi čas.

- Onda je ovo pravi čas da se i oprostimo.

Kristijan nije vidio od kuda, ali Maja je odjednom izvukla platnenu torbicu i odložila je na krevet.

- Ovo već dugo nosim uz sebe. Neka nostalgija, što li već, nemam pojma. Imam ti to potrebu dati, ne znam zašto. Meni sigurno više neće trebati.

Kristijan je posegnuo rukom u torbicu, na što se Maja sramežljivo nasmijala.

- Ma ništa posebno. Ponijela sam sa sobom par razglednica i kartu Istre i Kvarnera... ako me tko pita od kuda sam da mogu pokazati. I karta Indije je tu, ali... putovala sam manje nego sam planirala.

Otklizila je prema vratima, nečujno poput sna. Par znatiželjnih Indijki naguravalo se ispred sobe smješkajući se i pozdravljajući Kristijana sklopljenim rukama. Maja se okrenula na izlazu i blago dodala:

- Sai Ram, Kristijane. Tako se ovdje pozdravlja. Nadam se da nisam bila tvoja iluzija.

- Bila si moja istina, Majo. Zbogom, iluzijo. Sai Ram.

*Probudi se! Odbaci ponižavajući osjećaj da
si ovca. Nemoj biti u zabludi te ideje. Ti si
Atma. Ti si kapljica Amrite, Besmrtnne Istine,
Ljepote, Dobrote. Nemaš ni početak ni kraj.*

NARANČASTI SVJETIONIK

Daleko iza Kristijanovih leđa orila se pjesma. U ašramu usred sela okupilo se nekoliko desetaka tisuća poklonika koji su slavili rođendan svog učitelja. Kristijanu je trebalo dobrih sat vremena da se probije kroz procesiju koja je hodočastila glavnom ulicom slijevajući se poput lavine kroz ulaz velikog mandira. Ostavivši proslavu iza sebe, došao je do ruba sela i nastavio uz obalu rijeke Chitravathi koja se sporo vukla prema obzoru. Duž cijelog toka protezala se pješčara po kojoj su se mjestimice izlile blatnjave lokve. Puteljci utabani kroz sitno raslinje bježali su kroz lugove kokosovih palmi i banana. Sunce je zalazilo iza brda koje ga podsjeti na Učku. Sjene su se izdužile, obzor je oblio purpur, a ravnica duž rijeke se u nekoliko minuta presvukla iz zelene u indigo plavu. Koraćao je gledajući kako njegova sjenka pada čas na mokre, čas na suhe dijelove tla. Pomislio je:

„Je li itko ikad brinuo ili bio podložan utjecaju sudbine svoje sjene?“

Nastavio je hodati promatrajući svoj sjenoviti odraz kako pleše preko lokvi, kroz blato, preko trnovitog grmlja, provlači se kroz šaš, titra na površini vode.

„Doživljaj sjene nije stvaran.“

Zatim je sjeo uz rijeku zabivši stopala u topli pijesak.

„Što je čovjek ako ne sjena čiste svijesti!“

S druge strane vijugave obale, žene su prale rublje pljusajući odjeću po mokrim obrazima riječnog kamenja. Činile su to žustro i odrješito žureći kako bi se što prije pridružile slavlju u selu. Kristijan je pratio složni tempo u kojemu su snažne ženske ruke vitlale mokrim tkaninama iznad glava. Brojao je ritmične udarce natopljenog pamuka koji su se preklapali s tempom bubnjeva što je treštao iz sela. Sve su žene bile srednje dobi, gustih i crnih kosa koje su im u pletenicama preko grudi ponirale niz noge, dok su čučajući uz vodu ponavljale napjev kojeg je iz ašrama vodio snažni muški glas. Gledajući ih tako pognute, Kristijan osjeti neodoljivu potrebu da nešto zapiše. U prednjem džepu košulje napipa otpusno pismo, okrene ga na čistu stranu, a iz platnene torbice izvuče kemijsku olovku i ostatak sadržaja. Pred sobom je raširio kartu Istre i Indije, da bi ih potom složio i spojio, te spustio na koljena kako bi imao dobru podlogu za pisanje.

Nad Puttaparthi se počeo spuštati tamnoplavi veo brišući prizor s druge strane. Iako na tom

mjestu rijeka nije bila šira od dvadesetak metara, vrhove palmi sa suprotne obale brisala je noć. Kristijan kažiprstima zategne sljepoočnice i zagleda se preko rijeke. Široko se nasmijao kad je opet ugledao žene kako i dalje čučajući peru robu. Svuda uokolo na razapetim konopcima visjela je šarena odjeća. Mislima mu prođe kako je teorija o tome da Kinezi bolje vide u mraku zasigurno točna. Taman što je to pomislio učini mu se kako niz Chitravathi plove jedrenjaci s Wiehlerovih goblena. Nizali su se jedan za drugim vukući zapjenjene valove, gurajući ispred sebe nazubljene hridi, noseći u jarbolima zapetljane olujne oblake. Postrojili su se duž rijeke i zaklonili vidik sve dok Kristijan nije snažno otresao glavom i iznova se zagledao u pralje. Prizor žena koje kleče podsjetio ga je na pastiricu koju je vidio u gustišu iza Durginog hrama. Učinilo mu se čak da je na licu osjetio dodir vlažnih puzavica, a nosnice mu na tren okrzne miris spaljene trave. Sjetivši se prizora kojeg je potisnuo, osjeti neopisivu radost, a suze mu se u hipu skotrljaju niz vrat natapajući mu prsa pod košuljom. Konačno je dokučio taj snažni, zadivljujući prizor koji ga je bacao u zanos, shvativši zašto su ga u bolnici njegovo dahtanje i jauči vraćali u šumu iza Durginog hrama. Sjetio se i svojih razmišljanja kad se pitao koje je najveće čudo koje čovjek može iskusiti. Škljocnuo je kemijskom i počeo sumanuto zapisivati slike kojima je svjedočio kod Kurukshetre, a koje su se sad odjednom pojavile čiste i bistre kao da ih ovog trena opet vidi pred sobom. Odložio je papir i iznova razmotao zemljopisne karte. Gledao je u Istru crtajući prstom rubove uz obalu. Činilo mu se da je opet u avionu i da poluotok gleda kroz prozor. Premantura. Pokrio je slova jagodicom palca osjećajući ugodu.

„Prema na sanskrtu znači ljubav.“

Nasmijao se.

- Dugo se nismo čuli - odgovorio je svom unutarnjem glasu. - Sad je konačno jasan osjećaj koji mi je Premantura uvijek budila.

Kemijskom olovkom nacrtao je srce oko Premanture. Gledao je u simbol i nastavio vući prst duž obale. Kad je nekoliko puta opkružio cijelu Istru, dohvatio je kartu Indije i zagledao se u nju.

- Srce. Istra i Indija imaju isti oblik.

Kristijan stavi jednu kartu preko druge i potraži Savićentu. Ubode kemijskom u zemljovid, a od snažnog pritiska metalni vrh probije obje mape. Odvoji Istru i Indiju podigavši obje karte u vis. Kroz rupe na papiru sjale su plavičasto žute noćne pjege. Kao i na Gangesu s

Ćandradarom, opet mu glavom prođe misao da su zvijezde rupe u nebu kroz koje sjaji vječnost. Gledao je kako na karti Istre svjetlost prolazi kroz Savičentu, dok se na karti Indije zvijezda vidjela na mjestu gdje je bio ucrtan Puttaparthi.

„Preklapanje“ – opet se javio unutarnji glas.

- Tamo gdje je u Istri Savičenta, na istome mjestu u Indiji nalazi se Puttaparthi – odgovorio je šapćući.

Stavio je obje mape na lice prislonivši na svako oko po jedno probušeno mjesto. Treptao je stržući trepavicama po Savičenti i Puttaparthiju gutajući pogledom kolobare oko nebeskih točkica. Upijao je svjetlost sve dok se nije osjetio ispunjen zlatnim sjajem. Svalio se na leđa u topli bijeli pijesak i dalje zureći u zvjezdano nebo. Svjetlo ga je ispunjavalo kao da se nevidljivom pupkovinom spojio na zvijezde. Osjetio je pulsiranje između očiju i sjetio se svog umišljenog metka koji mu je lebdio ispred korijena nosa. Sjetio se i Indre koji mu je na rastanku rekao da se sve što dozre mora osloboditi stiska i roditi se. Roditi se! Na nebu je pogledom povezao nekoliko točkica zamislivši visoki trokut. Po istoj liniji iscrtao je svoj prvi crtež koji je godinama visio u staroj kući u Savičenti. U tren se našao u bolnici prisjetivši se trenutka o kojemu mu je govorila Maja.

*

Kroz poluzatvorene oči vidio je kako u sobu ulazi narančasti trokut koji se iz rasplesanih linija vrlo brzo pretopio u svjetionik, oblikujući se potom u nepoznatu ljudsku figuru zanimljivog izgleda. Sitno tijelo stranca bilo je obučeno u narančastu haljinu dugačkih rukava. Rub haljine sezao je sve do tla pokrivajući mala stopala. Imao je vedro lice, oči u isti mah majčinski blage i očinski ispitivačke, a usne nepomične u blagom smiješku. Širok nos, točkast madež na lijevom obrazu i neobična kuštrava kugla crne kose. Bio je jedva malo viši od sto pedeset centimetara. Kristijan se uspravio na krevetu spuštajući noge na pod. Zagonetni je posjetitelj upitao:

- Zašto si u bolnici?

- Imam tumor. Zapravo, doživio sam infarkt.

- Zašto si u bolnici? – ponovio je neznanac hineći da je nezadovoljan odgovorom.

- Mislim zato što ne mogu odlučiti da li slušati razum ili srce.

- Stvarno? Kako to?

- Cijelo mi vrijeme um govori jedno, a srce drugo. Siguran sam da je borba koju sam sa sobom neprekidno vodim, konačno izbila na fizičkom planu. Tumor se pojavio kako bi mi ugasio um, a infarkt sam doživio zato što sam se okrenuo od srca i to nakon što sam ga konačno odlučio slijediti.

Kuštravac u narančastom široko se nasmijao. Podigao je ruke u vis, dlanova okrenutih prema Kristijanu.

- Ako ti borba protiv nečega ne daje rezultate, pokušaj se boriti za nešto. I sam negativni predznak stavlja te u poziciju gubitnika.

Kristijan je izgledao kao da mu mnoge nerazumljive stvari konačno dopiru do svijesti.

- Umjesto da sam se borio protiv uma, mogao sam se boriti za srce?

Odgovor je bio ispaljen brzinom kojom svjetlost pronalazi put od izvora do cilja.

- A mogao si ih i staviti u ravnotežu.

- Da, tako bih izbjegao bilo kakvu borbu – zaključio je naglas Kristijan.

Nepoznati u narančastoj halji prošeta sobom, načini krug i stane pred Kristijana.

- Koliko je sati?

Kristijan se primio za zglobove lijeve ruke.

- Nemam sat.

- Čovjek uvijek treba paziti na sat!

- Imao sam jedan. Radio je neko vrijeme, ali je stao. Ne nosim ga više jer od njega nema koristi. Svemu dođe kraj.

- Od svega ima koristi. Ako je stao, recimo u deset sati i osam minuta, barem je dva puta u danu pokazao točno vrijeme. Zar ne?

Kristijan se zabezeknuo ne znajući što odgovoriti. Kako je ovaj čovjek mogao znati da je

njegov sat stao baš u to vrijeme?

- Jesi li pazio na sat? - začuo je pitanje malo povišene, no i dalje prijateljske intonacije. Pribravši se, uspio je prošaptati:

- Ne znam jesam li, pomози mi razumjeti.

Dobročudnog lica, nepoznati se zagledao duboko u Kristijana.

- Slovkat ću ti. Watch your Watch. W. A. T. C. H. Words. Action. Thoughts. Character. Heart.

Kristijan ponovi na hrvatskom:

- Da pazim na svoje riječi, djela, misli, narav i srce?

Nastala je kraća šutnja. Nekoliko se znatiželjnih glava u tišini skupilo ispred bolničke sobe, promatrajući kako dvojica u narančastome stoje jedan naspram drugog i nešto potiho mrmljaju, no nitko se nije odvažio prekoračiti prag. Kristijan se pribrao i s olakšanjem zaključio:

- To si bio ti?

Gost je govorio tečnim engleskim s jedva primjetnim pjevnim naglaskom. Riječi je izgovarao brzo, a glas mu je bio mekan i melodičan.

- Ja znam tko sam bio i tko sam sad. A tko si ti?

Kristijan je osjetio veliko poštovanje. Odgovorio je:

- Ja sam Kristijan.

- Krist i ja? - upitao je neobični čovjek veselih očiju.

Kristijan se nasmije i ponovi glasnije:

- Kristijan.

- Nisam te pitao za ime, pitao sam te tko si ti?

- Ja sam pacijent, imao sam srčani...

- Nisam te pitao za zdravstveno stanje. Ti nisi bolest. Pitao sam te tko si ti?

Kristijan je zbunjeno razmišljao kako se predstaviti.

- Ja sam turist, došao sam iz...
- Nisam pitao od kuda si, već tko si ti?

Nastavilo se grozničavo smišljanje rješenja.

- Pretpostavljam da sam tragatelj.... za nečim. Za istinom.
- Nisam te pitao za čim tragaš, pitao sam te tko si?

Kristijan je zastao. Gledao je u blago lice koje je sigurnim tonom inzistiralo na odgovoru.

- Bio sam vojnik...
- Nisam te pitao što si radio u životu. Pitao sam te tko si ti?

Kristijan je šutio. Dok je smišljao što odgovoriti stiglo je novo pitanje:

- Jesi li se sjetio što ti ime znači?

Kristijan se ohrabrio nasmiješivši se.

- To si ipak bio ti... cijelo vrijeme.
- Ime. Jesi li se sjetio što znači?
- Nisam se sjetio... ne znam.

Niska figura s krunom crne kose priđe na korak do njega.

- Kristijan.
- Da, ja sam Kristijan.
- Krist.
- Krist - ponovio je za njim.
- Isti - nastavio je na tečnom hrvatskom svetac u narančastom.
- Krist isti - ponovio je Kristijan.

- Krist. Isti. Ja. Tko si ti?
- Ja sam, isti kao Krist?
- Ti si istina, tvoja priroda je istina.
- Ja sam na samrti - odvratio je mirno Kristijan.
- Tijelo umire. Ti nisi tijelo.

Neko su se vrijeme gledali u tišini prije nego je Kristijan čuo svoj dobro znani unutarnji glas.

„Kada se svijest spusti na razinu u kojoj sebe osjeća kao tijelo, tada i prihvaća identitet tijela. Svijest sebi kaže: Ja sam tijelo, ja sam muškarac, ja sam žena, to je moje ime, ovdje živim, ovo mi je adresa, ovo su moja uvjerenja, ovo je moja vjera... Prihvaćanjem tog identiteta svijest se ograniči na „ja“ zbog čega joj nedostaje spoznaja o cjelovitosti. Zato se javlja tragalac za istinom.“

Svetac je podigao ruku prema Kristijanu kružeći oko njega.

- Izvana, ti si skup stvari koje su te formirale. Iznutra si čista svijest.
- Čemu mi onda služi tijelo? - propitkivao je dalje Kristijan.
- Tvoje tijelo je most između vidljivog vanjskog svijeta i nevidljivog principa čiste svijesti. Kristijan. Krist. Isti. Ja.

Gledali su se kraće vrijeme, a onda je Kristijan izustio:

- Noćas sam nešto sanjao. Otac mi je bio živ i šetali smo kroz vinograde pokraj Savičente. Otac je cijelo vrijeme žurio, a ja sam trčao za njim i molio ga da uspori. Dozivao sam ga da ne ode, da ostane sa mnom. Tada se otac u snu okrenuo i rekao: „Gledajući naša tijela, ti si sin, a ja otac. Ali s pozicije duše mi nismo u rodu. Isti duh koji je u tebi i u meni je i među njima ne postoje nikakvi odnosi. Ti odnosi su iluzija, naš duh je istina...“

Narančasta haljina je zašuštala. Svetac je prišao krevetu i sjeo. Kristijan je učinio isto. Mekani dlan duhovnog učitelja pomilovao je ležaj.

- Kad shvatiš taj smisao, shvatit ćeš da je sve iluzija. I sva su tvoja iskustva iluzija. Ništa od toga nije vječna istina. U iskustvu nema ničega stvarnog. Ti si noćas bio u ovom krevetu.

Sanjao si da si u Savičenti i da je tvoj otac s tobom. Zapravo si sve to vrijeme bio u Puttaparthiju u ovom krevetu. No ti si sâm stvorio sebe i svog oca. To iskustvo bila je tvoja stvarnost, a zapravo to je bila iluzija, tek kreacija tvoga uma u snu. Kad si se probudio, shvatio si da se nalaziš u ovom krevetu. Možeš misliti na Savičentu i osjećati kao da si bio tamo, ali tvoje tijelo je ostalo u Puttaparthiju.

Opet je nastupila tišina da bi se za kratko nastavio unutarnji dijalog.

„Kao što, jednom probuđen, shvaćaš razliku između budnog stanja i stanja snova, tako i kada se istinski probudiš i dosegneš stanje istinske svijesti, uviđaš razliku između istine i iluzije.“

„Puno toga treba naučiti, razmišljam, jesam li išta naučio na ovom putu. Ako bih mogao sve sažeti u nekoliko rečenica, rekao bih da je sve što mi se u životu dogodilo, bilo to lijepo ili ne, utjecalo na to da se danas nalazim tu gdje jesam. A tu gdje sam sada, ja sam sretan. Osjećam se lagan, nemam nikakvih želja, prohtjeva, čak niti potreba, kao da sam sa sebe skinuo teret vezanosti za sve. I zato volim sve što sam ikad u životu napravio, sve što mi se dogodilo. I lijepe i ružne stvari... jer sve su me one učinile ovime što jesam.“

„Ipak si puno toga naučio, samo se trebaš sjetiti.“

„Podsjeti me ti, molim te.“

„Naučio si biti u stanju bez želja. Još dok si držao novčić nad bunarom nisi znao što poželjeti, iako su okolnosti bile takve da si mogao poželjeti tisuće stvari. Naučio si oprostiti i mržnju okrenuti u ljubav. Nisi podnosio oca, da bi se na koncu pomirio s njim i uspio ga voljeti. To što je on napustio fizičko tijelo nije te omelo u tome. Otkrio si kako umiriti uzburkane, tamne valove misli i obasjati ih kao što mjesec obasjava rijeku. Naučio si da ćeš stići na cilj bez obzira kojim putom krenuo. Naučio si kako kontrolirati ego. Na najgrublje nasilje ostao si ravnodušan, nisi poželio uzvratiti, čak si u svemu tome našao i razloga za radost. Naučio si na jednak način prihvatiti i dobro i loše. Nekoga bi gubitak vida izludio, pa čak i puno manja stvar kao recimo skretanje s puta prema odredištu. Ti si sve prihvatio s jednakom mirnoćom i tako naučio da ne postoji ni dobro ni loše. Sve je jedno. Naučio si da slušajući svoj dah, možeš ponirati u istinskog sebe i s dna svog sebstva grabiti sve što ti je potrebno. Biser se nalazi u najdubljem mulju, sada znaš kako ga izroniti. Naučio si kako se prepustiti neizvjesnosti, sada znaš da učiniš li jedan korak prema istini, ona će ih prema tebi učini stotinu. Naučio si da svaki čovjek bez obzira tko on bio, u sebi nosi istinu i da se za to ne

mora zvati ni Sathya ni Kristijan. Naučio si da krivnja nije dobar vodič. Slijediš li na životnom putu osjećaj krivnje isto je kao da slijediš iluziju. Stekao si povjerenje u svoj unutarnji glas, i naučio komunicirati s višom svijesti koja je neodvojena od tebe i s kojom si jedno. Ti mnogima možeš biti učitelj.“

„Imam osjećaj da nešto nedostaje.“

„Sve je jedno. Kreator nije odvojen od kreacije. To još ostaje da naučiš.“

„Kad ću to naučiti?“

„Naučit ćeš.“

„Hoće li biti teško kao do sad?“

„Imat ćeš pomagača.“

„Kao što sam imao tebe?“

„Na koga misliš kad kažeš *tebe* ili *sebe*?“

„Mislim... Ja sam ja, a ti si ti...“

„Koga vidiš kad pogledaš nekoga u oči? Koga netko drugi vidi kad tebe pogleda u oči?“

„Vidimo sebe?“

„Da. Onoga sebe koji se odražava u drugome. Samo je tijelo različito.“

„Ono pravo Ja, u svima je isto. Nitko nije više ili manje važan.“

„Ja sam tu bio samo da te podsjetim na to.“

„Znaš, cijeli sam se život borio protiv onog najboljeg u sebi.“

„Osjećaš li zbog te spoznaje da si uzalud potrošio život?“

„Ne. Sama činjenica da to sad razumijem, bila je vrijedna borbe.“

„Spreman si.“

*

Kristijan je klonuo. Ruke je ispružio pokraj sebe, karte su klznule na pijesak. Osjetio je kako se nevidljivi metak otpušta i probija mu čeonu režu.

„Ti se sada sjećaš razgovora kojeg smo vodili u bolnici, djeluje ti stvaran kao da se događa sad. No to je prošlost, više ne postoji. Sada smo u stanju istinske svijesti. Ona druga stanja iluzija su jer gdje god djeluju um i ego, tu nema stvarnosti. Ti postojiš i u budnom stanju i u stanju snova, iako su oba iluzija. Ali ti postojiš i u ovom stanju. Dakle, ti jesi u sva tri stanja. To je istina. Ti si ta istina.“

Zasljepljujući sjaj obasjao ga je iznutra izbijajući mu kroz nos, uši, usta, oči. Tanke i široke trake svjetlosti zaplesale su i ispreplele se oko njega tvoreći koloplet oblika od kojih se u pijesku pokraj njega nakon par kovitlaca formirao svjetionik. Ne sjećajući se da je ustao, dodirnuo ga je rukom ne osjetivši otpor. Ušao je u svjetlost kao što bi zaronio u more. Poželio se vratiti u vodu, u utrobu, usnuti u njoj, udisati je, pročistiti se njome izvana i iznutra, potonuti u dubinu vode i sna.

Sjetio se svojih misli i osjećaja kada je posljednji put plivao u moru ispred Premanture. Stopljen s tišinom plutao je na leđima raširenih udova, samo mu je nos virio iznad površine. Voda u ušima bila je odnijela zvukove i izgubio je pojam o tijelu. Nije osjećao ništa osim ideje da je dio jedne velike cjeline. Kada se opet otvorivši oči susreo sa sunčevim sjajem, istog se časa zapitao izgledaju li ovako trenuci prije rađanja i umiranja. O čemu razmišlja dijete u majci kada krene porođaj? Misli li da je taj trenutak zapravo njegov kraj? Misli li kako je odvajanje od majčine nutrine, jedinog znanog mu prostora, i napuštanje ugođe i osjećaja zaštićenosti, ujedno svršetak svega? Strahuje li od kraja nesvjesno da je riječ o putovanju na mjesto gdje se život nastavlja na drugačiji način?

Je li isto i sa smrću? Je li ona doista kraj ili tek novo ishodište?

Našao se unutar svjetionika i pogledao uvis. Samo što je pomislio na uspinjanje do vrha, stvorio se na njemu. Plutao je u samom središtu svjetlosti koja je s visine unedogled obasjavala beskraj.

Gledao je Puttaparthi kako se kupao u svjetlu čineći se kao da lebdi na ivici noći i dana. Rođeno u igri strujanja zraka, treperenje glatkih mjedenih jezičaca stvaralo je zvuk koji je plesao ispod tipki drvenog harmonija. Vibracije struna razapetih na sitaru, putovale su vrtlogom koji je poput vode u slivniku klizio u uši, tekao tijelima, titrao usnule živce. Čvrste

jagodice prstiju odbijale su se od suhih i nategnutih koža bubnjeva s kojih su odskakivali elastični ritmovi. Vreli dlanovi gomile pratili su tempo. Zvuci gongova, zvonaca, rogova i frula izdizali su se iznad ašrama i kotrljali daleko od sela. Snažni muški glasovi orili su dolinom podupirući zbor tisuća ženskih vokala koji su se razlijevali kilometrima. Mnoštvo koje je ostalo izvan ašrama, pjevalo je i pljeskalo duž seoske ulice. Pjesma se orila s balkona visokih katnica, s terasa potleušica, obronaka i livada na kojima su se utaborili hodočasnici odlučivši uz svjetlost svijeća provesti noć pod zvijezdama. Cijelo je mjesto disalo kao jedno biće, treperilo kao jedna misao, kucalo kao jedno srce. Slavlje u selu bilo je na vrhuncu. Svijest je uranjala u zvučnu kupku vibracije, čiji su stihovi zazivali svjetlo.

*Akanda Doti Dalao, Sai Man Mandir Me, Akanda Doti Dalao...**

*

Dan nakon velike svetkovine, Puttaparthi se probudio u uobičajeno vrijeme. Tržnicu su preplavile žene koje su nudile voće, vozači rikši uvjeravali su zapadnjake da će ih za nekoliko rupija odvesti do popularnog izletišta na obližnjem jezeru, muškarci su otvorili trgovine i iznosili na ulicu odjeću i nakit, djevojčice su potjerale krave na ispašu, prosjaci su zauzeli svoje uobičajene pozicije duž ulice, ispred trgovina i hramova. Poput šarenih mrava, žene koje su iz ašrama odnosile odjeću zapadnjaka na pranje, zauzele su obalu rijeke Chitravathi neumorno mlateći tkaninama po vodi. Bilo je vrijeme ručka kad su seoski psi s druge strane obale uznemirenim lajanjem privukli pozornost nekolicine žena. Iz opreza, ne želeći prilaziti, jedna je od njih poslala muža koji je uz cestu prodavao bakrene kotliće i skulpture svetaca od himalajskih minerala, neka provjeri što je to uzbunilo seoske mješance. Ovaj je pak ne želeći provjeravati više od onoga što je naslutio, pozvao policiju koja je na uviđaj stigla tek kasno poslijepodne. Do sitnih sati propitkivali su sve mještane koji su se iz radoznalosti zatekli u blizini. Bila je noć kad je bez velike halabuke tijelo neznanca konačno otpremljeno u Bangalore. Nitko nije primijetio kako je noćni povjetarac do naplavina na obali dokotrljao dva zemljovida, jedan indijski i drugi nepoznatog poluotoka koji je nalikovao ovom prvome. Negdje u korijenju niskog grmlja zapetljala se bolnička otpusnica na čijoj su se poledini kočoperili tragovi rukopisa kratkih i brzih linija na zapadnjačkom pismu. Nakon što je noćni lahor posljednji put podigao papir i otpuhao ga u Chitravathi, voda je zauvijek popila zagrljena slova...

Zaveden puteljkom

Što protrčao je
Kroz šumu šećerne trske
Kao nit koja pokušava pratiti otkotrljani kalem

Zabasah u vlažno zelenilo
Daleko dalje od posljednjeg pastirskoga sela
Sve dok me nije prestao pratiti miris spaljene trave

U šumi vitkog šiblja
Kroz raskriljeni gustiš
Rukama si pomažem vidjeti
Ženu kako čuči
I rađa

Bol je natapa do iznad glave
Oštra, grčevita, ali slađa
Od sveg začina što će ga ova šuma ikada poroditi

** Upali vječno svjetlo u hramu moga srca...*

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Sveta Majko, moli ti se tvoja Maria Gomez iz San Vicentea pokraj Buenos Airesa.

Mjesecima ne prestajem razmišljati o tebi, Majko. Iako ti jako dugo nisam pisala stalno sam s tobom u mislima. Znam što si osjećala kad si izgubila Sina, znam što si proživljavala tri dana kada nisi imala koga zagrliti, a željela si, ali znam i što si osjetila kad se vratio. O, radosti! Molila sam ti se, Majko, tebi, Bogu svemogućemu, Isusu spasitelju i Svetome Vincentu, da mi podarite milost da osjetim što znači biti majka. Umjesto da me blagoslovi sinom, Svevišnji me blagoslovio s dva sina. U San Vicenteu, na sat vremena autobusom od Buenos Airesa, dugo se nisu rodili blizanci, a tu smo milost dobili ja, Maria i moj Santiago.

Gledam ih kako rastu, Majko, gledam i mog Santiaga kako se valja s njima po tepihu, gledam svoju mamu kako proviruje iz kuhinje i briše suze. Nekada je plakala i krila to, govorila da je luk peče dok priprema salsu, a sad joj suze teku od radosti i ne srami ih se već je ponosna. I ja sam ponosna, Majko, i sretna sam i presretna. Vjerujem da moj tata vidi moje sinove, moga Vicentea i moga Xaviera i da ih blagoslivlja. Kada je otišao u mirovinu, planirao se vratiti i živjeti s nama, ali neke odluke čovjek kasno donese. Bog nam cijeloga života daje priliku da nešto napravimo i cijeli život provedemo misleći je li ta odluka ispravna. Na kraju i odemo pred Gospodina bez da smo išta odlučili i napravili. Tako je i na moja vrata umjesto tate, stiglo pismo njegovog odvjetnika i vijest da više nije s nama. Zato ja ne želim propustiti nijednu priliku koja se pred mene stavlja. Provodim s obitelji svaku sekundu i uživam u njoj jer ne znam kada će me Bog pozvati pred sebe. Želim sve vrijeme potrošiti uživajući u mojim sinovima, gledajući ih dok rastu.

A rastu, Majko, toliko brzo da se moj Santiago smije vrteći glavom dok govori kako će morati naći još jedan posao kako bi ih prehranio. Teta Beatriz kaže da djeca prvih par mjeseci govore s anđelima. Moji anđeli će uskoro napuniti tri godine i još uvijek razgovaraju s anđelima. Ne razumijem ih uvijek, ali ih slušam kao što bih slušala kada bi tvoj kip u našoj sobi progovorio. Slušam ih i zapisujem sve što kažu. Jučer sam ih kupala. Kuća je posebno puna smijeha kad se moji anđeli kupaju. Obojica obožavaju vodu, uvijek ih smiruje i uspavljuje. Ali jučer su se po prvi puta posvađali. To se do sada nije dogodilo, zato sam brzo zapisala što su to moje dvije sreće pričale. Iako ih Santiago i ja učimo ljubavi, dječaci su jedan u drugoga upirali prstom i igrali se kao da pucaju. Pitala sam da mi kažu od kuda im to, gdje su vidjeli da se tako puca, a Vicente mi je rekao da su on i Xavier već pucali jedan na drugoga. Rekao je „Mama, kad smo Xavier i ja jednom bili veliki kao ti i tata, Xavier je pucao u mene. Padao je snijeg i bilo je jako hladno. Gledali smo se, a onda me Xavier ubio.“

Obojica su se rasplakali, Santiago i ja smo ih jedva umirili i uspavali.

Ne znam uvijek što znači to što moji anđeli govore i ne znam od kuda im uopće te priče. Možda im to anđeli šapću? Kod nas često pada kiša, ali snijeg skoro nikada. Ja to nikako ne razumijem. Ali tko je taj koji može razumjeti i ono što mi odrasli govorimo? I tvoj je Sin mnoge stvari govorio ljudima, a razumjela su ga tek dvanaestorica. Tko može razumjeti život i reći da sve što nam se događa već nije negdje dogovoreno i isplanirano? Tata je govorio da se njegov Sveti Vincent u zemlji koja se zove Istra i naš San Vicente, sat vremena autobusom od Buenos Airesa, nalaze skoro na istim mjestima na karti i da to nije slučajno. Zato se još jednom zahvaljujem Svetom Vincentu što mi je uslišio molitve. Tata je isto govorio da njegova zemlja Istra i Južna Amerika izgledaju kao srce. Majko Sveta, zahvaljujemo se tebi i presvetom srcu tvojega Sina.

Tvoji Vicente, Xavier, Santiago i Maria Gomez.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

Zoran Žmirić

Rođen 1969. u Rijeci. Prevođen na engleski, talijanski, poljski, slovenski i ukrajinski.

Dobitnik je više nagrada i priznanja: finalist VBZ-ove nagrade za najbolji neobjavljeni roman (*Blockbuster*, 2009); finalist tportalove književne nagrade za najbolji roman (*Blockbuster*, 2010); dobitnik nagrade „Književno pero“ Hrvatskog književnog društva za knjigu godine (*Blockbuster*, 2010); dobitnik Godišnje nagrade Grada Rijeke za stvaralački rad i posebna dostignuća u kulturi (2011); finalist VBZ-ove nagrade za najbolji neobjavljeni roman (*Putovanje desnom hemisferom*, 2015); pobjednik natječaja za super kratku priču CeKaPe (2013); finalist Međunarodnog natječaja „Vranac“ za najbolju kratku priču književnog festivala Odakle zovem (2016); finalist tportalove književne nagrade za najbolji roman te nagrada Fran Galović, Ksaver Šandor Gjalski, Kamov, Fric i regionalne književne nagrade Meša Selimović (*Pacijent iz sobe 19*, 2019); nagrada čitatelja Fran Galović za najbolji roman (*Pacijent iz sobe 19*, 2019).

Objavio: *Kazalište sjena* (priče, 2002); *Vrijeme koje nam je pojeo Pac-Man* (kolumne, 2005); *Blockbuster* (roman, 2009); *Riječke rock himne* (publicistika, 2011); *Snoputnik* (roman, 2014); *Zapisano metkom* (pjesme, 2015); *Putovanje desnom hemisferom* (roman, 2017); *Pacijent iz sobe 19* (roman, 2018); *Kaleidoskop* (proza, 2019).

Biblioteka elektroRI

knjiga 24

Zoran Žmirić

SNOPUTNIK

© 2021 Zoran Žmirić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2021

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Devanath / Pixabay.com

Objavljeno

16. kolovoza 2021.

ISBN 978-953-345-933-2 (HTML)

ISBN 978-953-345-934-9 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-935-6 (PDF)

ISBN 978-953-345-936-3 (MOBI)

Prvo izdanje

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb, 2014.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Rijeke i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**